

Aureliae
duae.

sis tractari solita: vnde Secundus lib. ix. Nisi forte volumus scholasticas atque (ut ita dicam) umbraticas literas mittere, id est fictas, quales ab ociosis scribi solent. Et scholasticum ingenium dixit eodem libro pro ocioso, Quare Petronius Arbiter scholasticorum ocium deludens, controuersiam umbraticis sententiis picta dicit. Est) materia. Aurelia) duas lego Aurelias p. illa tempora Aureliam Messallinam Clodium Albinum, qui postea imperauit, enixam alteram Aureliam diuitem & orbam: de qua Iuue. Quid captator emat Lenas, Aurelia vedat. Posteriorē Secundus intelligit. Ornata) honoribus & claris natalibus illustrata. Has) tunicas, Leges) legato mihi relinquant. Nec multa) nec plura, sed summam rei dicam. Aperire tabulas) Vlp. de testamentis, Si, inquit, testamentum quod resignauerit testator, iterum si agnatum fuerit septem testium signis non erit imperfectum: sed utroque iure valebit tam ciuili, quam Pretorio.

Obseruauit scribentem) annotauit Aureliam, dum legatum scriberet, ne sicut a Blaesio deciperetur.

Inspexit) an scripsisset, ad quod videtur Martialis mutatis nominibus lib. xij. alluisse, Haerediti tibi me Catulle dicis. Non credam, nisi legero Catulle. Viuit) adhuc superstes est. Coegit) ad scribendum sibi legatum. Morituram) mox. Haereditates) totum patrimonium. nam haereditas est tanquam genus, cui legatum species subest: maior enim res est haereditas quam legatum. *ἀλλὰ πάλαι τὸν νόμον*, id est, sed quid extendo, videlicet, quid plura dicam. Nequitia & improbitas)

Haereditas

Portenta.
Monstra.
Prodigia.Argumen-
tumExigere te-
pus

Distincti-

Sidus.
ἀστρον.

Nescio) Tertium epistolarum librum ad Calvisium cotubernalis suum inchoans Vestricij Spurinnae & vitam & mores breuiter explicat: spondetque cum primum ad senium peruenierit se usurum eo vitae genere. Exegerim) dispensauerim. exigere tempus, est disponere & transmittere, interdum expellere. ut Iuriconsultus in proemio ff. & Terentius. An exigenda sint nobis. Ac Historici, Post exactos Reges. Vltimum meumque. Quo tempore. Adeo) in tantum iucunditatis puectus. Distinctius) ordinatus: ut qui incipiat & desinat ubi conueniat. Certus siderum cursus) ut sol & luna, ceteraque sidera: quae certa & firma mensura motus suos dispartuntur. Sidus a graecis ἀστρον dictum, & pluribus stellis conficitur: quod pro sole & luna sapientius positum apud poetas, sed & rerum scriptores inuenimus. Sidus praeterea genus morbi qui partem corporis tactam facit immobilem, ut qui fulmine feriuntur: a quo verbum sideratus deduxit Plinius auunculus, & siderata membra ac siderationem legimus. Vita hominum) vita adolescentis di-

tiam poscis: est vnde fiat. Aurelia ornata foemina signatura testamentum, sumpserat pulcherrimas tunicas. Regulus cum venisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat, ille serio instabat: nec multa, coegit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta legare, obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset. Et Aurelia quidem viuit, ille tamen istud tanquam morituram coegit, & hic haereditates, hic legata, quasi mereat, accipit. *ἀλλὰ τὸν νόμον* in ea ciuitate, in qua iam pridem non minora praemia, immo maiora, nequitia & improbitas, quam pudor & virtus habent. Aspice Regulum, qui ex paupere & tenui, ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit cum consuleret, quam cito sestertium sexcenties impleturus esset, inuenisse se exta duplicata, quibus portendi milies & ducenties habiturum, & habebit, si modo, ut coepit aliena testamenta, quod est improbiissimum genus falsi, ipsis, quorum sunt illa, dictauerit. Vale.

C. PLINII CAECI LII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER III.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

nescio, an ullum iucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui: adeo quidem ut neminem magis in senectute, (si modo senescere datum est) amulari velim, nihil est enim illo vitae genere distinctius. me autem ut certus siderum cursus, ita vita hominum disposita delectat, senum praesertim. Nam iuuenes adhuc

Sidus praeterea genus morbi qui partem corporis tactam facit immobilem, ut qui fulmine feriuntur: a quo verbum sideratus deduxit Plinius auunculus, & siderata membra ac siderationem legimus. Vita hominum) vita adolescentis di-

citur esse in salo, senis in portu. Confusa) inordinata. Industria sera) diligentia tarda, ingenium impor- Ambitio, tunum commodissime Seneca exagitatæ mentis concursationem non industriam appellat. Ambitio turpis) industria, hoarum indecora affectatio in senibus, nam licet per se vitium sit ambitio: saepe tamen in iuvene causa virtu- tum sit. Regulam) ordinem. Parua si non continue fiant) parua essent per se considerata: sed si continue fiant, magna sunt, instar solis, qui certa mensura semper se circumagit, vitam disponebat Spurrina. Orbe) or dine, circulo in se recurrente. Hora secunda) diei naturalis, id est ab oriente sole ad solis occasum: quis au- Dies, thoribus Plutarcho, Gellio, Ma

confusa quædam & quasi turbata non indecent: senib⁹ pla cida omnia & ordinata conueniunt, quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc regulam Spurrina constantissime seruat, quinetiam parua hæc, parua, si non quotidie fiant, ordine quodam, & velut orbe circumagit. Mane lectulo cō tinetur, hora secunda calceos poscit, ambulat milia passuū tria: nec minus animum q̄ corpus exercet. Si adsunt amici, honestissimi sermones explicantur, si non, liber legitur: in- terdum etiam præsentibus amicis: si tamen illi non gra uantur. Deinde confidet, & liber rursus, aut sermo libro po tior, mox vehiculum ascendit: adsumit uxorem singularis exempli, vel aliquem amicorum vt me proxime. Quam pul- chrum illud, quam dulce secretum: quantum ibi antiqui- tatis, quæ facta, quos viros audias! quibus præceptis im- buare, quamuis ille hoc temperamentum modestiæ suæ indixerit, ne præcipere videatur. Peractis septem milib⁹ pas suum, iterum ambulat mille, iterum residet, vel se cubiculo ac stylo reddit. Scribit enim, & quidem vtraq; lingua lyri- ca doctissime, mira illis dulcedo, mira suauitas, mira hila- ritas, cuius gratiam cumulat sanctitas scribētis. Vbi hora balinei nunciata est, est autē hyeme nona, æstate octaua, in sole, si caret vëto, ambulat nudus. Deinde mouetur pila ve hementer & diu, nam hoc quoq; exercitationis genere pu- gnat cum senectute. Lot⁹ accubat, & paulisper cibū differt, interim audit legentē remissi⁹ aliqd & dulci⁹, per hoc omne tēpus liberū est amicis vel eadē agere vel alia si malint. Ap- ponitur cœna non minus nitida q̄ frugi in argento puro

rem) Cocciam nomine. Singularis exempli) vnicę & præcipue virtutis, quæ posset alijs exemplo esse. Pro Coccia, xime) nuper vna assumpsit. Illud secretum) vehiculo eodem cum Spurrina vehi. Quantum antiquitatis) Indicere, quanta refert de antiquis illustria. Quibus) Socraticis, optimis. Indixerit) posuerit, id est ea modestia moneat. Præcipere) tanq̄ eruditior. Peractis) transactis vehiculo. Iterum) Iam enim dixerat ambu- Lyrica, lasse millepassus anteq̄ vehiculum conscenderet. Cubiculo) studio, Stilo) compositioni. Vtraq; lingua) græca & latina. nam cæteræ linguæ credebantur esse barbaræ præter latinam & græcam, & fane si discipli- nas in vtraq; scriptas considerabis, & verborum copiam, harum altera longe reliquas anteibit. Lyrica) car- mina: dicta a lyra, quæ latine fidis, cuius concentu lyrica cantabant: quorum princeps apud Græcos Pindarus, apud nos Horatius. Lyricis aut heroum laudes, aut olympionicarum scribebantur: & amores eodem in arte dicente, Musa dedit fidib⁹ diuos, puerosq; deorum, Et pugilem victorem, & equum certamine primum. Et iu uenum curas, & libera vina referre. Suauitas) nam potest aliquid esse dulce non suaue. Hilaritas) lætitia, hilarus vel hilarius (vtrq; enim modo dicitur) lætus. & hilaria festa matris deūm octauo Cal. Aprilis lætitie & Hilarus & hilaria, festiuitatis: Lampridius & Macrobius prodidere. Sanctitas) incorrupta vita. Hyeme nona) Martialis pa- Balinei ho- lestræ & balineo nonam ascripsit, nulla hyemis & ætatis distinctione. Spartianus in Adriano tradit neminem ra, nisi ægrum lauari in publico passum ante octauam horam. Latius Vitruuius lauandi tempus complexus est, constitutum fuisse referens a meridiano ad vespertum. Hic autem non tam publicum lauandi tempus, q̄ Spu- rinnæ consuetum designat Secundus. Mouetur pila) exercetur lusoria pila, cuius inuentor Pythus. sequen- tia monstrant trigonalem intelligendam: in qua sinistra manus plurimum erat adiumento: ex testimonio il- lius distichi, Si me nobilibus scis expulsare sinistris, Sum tua: si nescis, rustice redde pilam. Minus enim miran- dum fuisset, si folle senectuti dato lusisset Spurrina: de quo Martialis pariter, Folle decet pueros ludere, fol- le senes. De varijs pilæ ludis lege Pollucem libro nono. Hoc genere exercitationis) trigonalis pilæ. Pu- gnat cum senectute) senex opus iuuenile exercet. Accubat) lecto. Liberum est) conceditur, possunt. Nitida) splendida: quod ad vasa & ciborum mundiciem frugi ad cibos refertur. Puro) defecato, pre-

Corinthia
vasa.

Critolaus.

ciofo, expurato, emaculato, excocto, candefacto. q. putum dixit antiquitas, Græci ὀφειστόν. Antiquo) meliore, Corinthia) vasa: postq. Critolaus Corinthiorum dux, dubium an manu, certe oratione Legatos Romanos violauit, a Metello fusus prælio est: Mummius Metelli successor urbem ab incolis desertam post alterius ducis Diæti cladem diripuit, deinde deleuit. Quid signorum, quid vestium, quidve tabularum raptum incensum atq. proiectum est, quantas opes & abstulerit & cremauerit, hinc scias: q. quicquid Corinthi æris toto orbe laudatur, incendio superfuisse comperimus: nam & æris notam preciosiorem ipsa opulentissimæ urbis fecit iniuria, quia incendio perustis plurimis statuis atq. simulacris æris auri argentiq. venæ in commune fluxere, quod a multis assertum Plinius senior supputata tēporum ratione falsum probat. nam ante Corinthi ruinas nobiles in ære fictores esse desierāt. hinc Græcorum aliqui in urbis excidio statuarum & picturarum mentionem facientes, reliqua silentio præteriere. obtinuit tamen usus, ut quicquid notabile siue in signis æris, siue in vasis antiquum inueniretur, pro Corinthio haberetur. & notatum legimus Augustum, ut precise suppellestilis Corinthiorumq. percupidum. Pausanias author est, æs Corinthium ignitum tingi aqua fontis Corinthi Pirenes, qua temperatura fieri elegās & celebre Corinthium æs, cum tamen ibi non nascatur. Afficitur) detinetur, affectus capit. Distinguitur) variatur, interpolatur. Comædis) comædiarum actoribus: quod Persius carpit, Ecce inter pocula quarunt Romulidæ saturi quid dia poemata narrent. Voluptates) ciborum gratia. Studijs) urbano sale, quo respergitur comædia. Condiuntur) perficiuntur. Sumit) cœna occupat aliquam noctis partem etiam in æstate: nam in hyeme non erat mirum, cum post nonam inciperet. Hic iure quæri posset, an omnes antiqui semel tantum in die cibum, quam cœnam dixere sumerent. Satis constat multorum testimonio circa Secundi secula cibum semel capi ab omnibus ferè solitum, unde legimus in cœnarum luxum, non prandij leges promulgatas. Veteres bis in die cibum cepisse Secundus non multo post ostendit, auunculum suum scribens consueuisse cibum interdum leuem & facilem veterum more sumere, mox habita eiusdem cœnæ mentione. Tranquillus asserit Augustum solitum meridianum cibum sumere: sed cœnam fuisse meridianum cibum tradit Pompeius, quod per hæc Cor. Celsus demonstrasse videtur. Si autem vomitus fauces exasperauit, qui vomuit, si mane id fecit, ambulare debet: tum vngi, deinde cœnare. Et Pompeius tradit, quod nunc prandium appellamus, antiquos cœnam dixisse: vespertinam, quam nunc cœnam. Quare fuisse crediderim nonnullos tunc temporis, qui prandium sumerent: ad quod in hyeme hortatur idem Celsus. nam Seneca in Naturalibus inquit, Sed prandia cœnis in lucem usq. perductis ingesta sunt. Lampridius Seuerum Imperatorem scribit egressum balneas multum lactis & panis sumere solitum: & oua, deinde mulsum, atq. his refectum aliquando ad prandia inisse, aliquando cibum usq. ad cœnam distulisse. Vitellium, insuper Tranquillus memorat epulas trifariam semper, quadrifariam interdum dispartire solitum: in ientacula, & prandia, & cœnas, & commensationes. Athenæus Platonis testimonio nixus refert in Sicilia & Italia bis cibum sumere solitos: & alibi, Græcorum antiquos ter in die irridetq. qui quater epulatos opinantur. Nec mirum si tanta sumendi cibi varietas olim fuit: cum hodie quoq. plariq. semel tantum, plurimi bis nonnulli & ter & quater in die id faciant. Græcorum luculentissimi scriptores arbitrantur, quod nos prandium suos ἀπὸ πρῶτον & quod cœnam ἀπὸ δευτέρου dixisse. Festus tamen prandium ex græco dictum autumat. Treuelli Pollio appellatum, q. ad bellum milites paret. Hoc) sumere de nocte. Comitatus) facit benignitate. nam comis, benignus, facilis, suauis. Trahitur) producit. Inde) ob istas causas. Vigor aurium & oculorum) virtus audiendi & videndi. Agile) expeditum, promptum. Prudentia) quæ longo rerum usu comparatur. Scientia) autem est intelligendorum bonorum & malorum, eorum etiam media quæ dicuntur: multarum scilicet rerum memoria, & usus plurium negotiorum. Hanc) talem. Voco) inuoco, opto. Præsumo. Melius tamen voto legetur. Præsumo) prædestino, præoccupo mente. Ingressurus audissimè) innotuit eam maximo desiderio. Ratio ætatis) senectus: qua excusantur à civilibus officijs. Receptui canere) cōsulare quicquid & recipere me in secessum ab administratione rerum publicarum. translatum verbum a re militari, cum pugnando fessis vel interuentu noctis, seu alia ratione recipiendi signum tuba datur. Obijt officia) dixit in foro pro amicis, interfuit Senatui. Magistratus) dignitates, honores. Prouincias rexit) Transpadanā regionem bello Othoniano: in qua cum in imperio esset, strenue tutatus est Placentiam, postea missus à Traiano in Germaniā aduersum Bructeros, populos eos solo terrore domuit. Subsigno) subscribo, sigillo obligo, affirmo. Callistratus de iure immunitatis, Sed ne extenuent facultates eorū, quæ subsignatæ sint fisco. Sic Iustinianus de administratione tutorū. Secundus etiam ad Traianū, Nō sine magna fiducia subsigno, Longius euehi) supra

De cœna
& prandio
apud veteres.

Comis.

Prudentia
Scientia.

Præsumo.
Receptui
canere.

Subsigno.

rationem ætatis versari ciuilibus negocijs. Ad hanc epistolam) per hanc epistolam, qua fidem meam astrinxi.

Cum effugero crimen inertiae) cum iure non potero accusari inertiae: quod ideo desistam a causis agendis, cum expleuero sexagesimum annum, tunc enim licebat ab officijs vacare. subsidium enim bellissimum existima-

Sexagesi-
mus annus
& de ænis
immunitatis

voces ad hanc epistolam meam, & quiescere iubeas cum inertia crimen effugero. Vale.

desidiæ nomen, sed tranquillitatis accipiunt, ut ipse leges monent quæ maiorem annis sexaginta ocio reddunt. Iurisconsulti tamen Vlpianus & Modestinus septuagesimum annum assignarunt, interdum quinq; amplius ut vacationem haberent a tutelis & curationibus, deniq; a muneribus tantum ciuilibus. nam si honores coniuncti sunt patrimonio non excusantur, quod latius tractat idem Vlpianus de iure immunitatis. Varro sexagesimum ætatis annum a negocijs publicis liberum & expeditum esse referens inde tradit prouerbium natum, Sexagenarios per pontem mittendos, quia suffragium non ferebant, quod per pontem ferebatur, ideo dictum sexagenarios de ponte eijci oportere, non ut popularitas male intelligit necandos. Extat tamen in prouerbijs græcis Sardinia incolas supra septuaginta annos Saturno sacrificari.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Vod ipse amicis tuis obtulisses si mihi eadem materia suppeteret, id nunc iure videor a te meis petiturus. Arrianus Maturius Altinatium est princeps. Cum dico princeps, non de facultatibus loquor quæ illi large supersunt: sed de castitate, iustitia, grauitate, prudentia. Huius ego consilio, in negocijs: iudicio, in studijs vtor. Nam plurimum fide, plurimum veritate, plurimum intelligentia præstat. Amat me (nihil possum ardētius dicere) ut tu, caret ambitu: ideo se in equestri gradu tenuit cum facile posset ascendere altissimum. Mihi tamen ornandus excolendusq; est: itaq; magni æstimo dignitatis eius aliquid adstruere inopinantis, nescientis, immo etiam fortasse nolentis: adstruere autem quod sit splendidum nec molestum, cuius generis quæ prima occasio tibi conferas in eum rogo, habebis me, habebis ipsum gratissimum debitorem. Quamuis enim ista non adpetat, tam grate tamen excipit quam si concupiscat.

rum scriptorū. Ambitu) honorū cupiditate. Equestri gradu) dignitate equestri: cui concessum lege Roscia in quartodecimo theatri gradu sedere. Tenuit) substitit ad exemplum Mecænatis. Altissimum) Consulatus dignitatem. Astruere) addere. Inopinantis) ex improviso, præter spem. Astruere) resumptio eiusdē verbi quæ commodè fit cum aliqua sunt interposita. Astruere autem) repetere extrinsecus magni æstimo. Splendidum nec molestum) dignitatem aliquam honorificam & quietam. Quæ prima occasio) quam primum si mile aliquid tibi occurret.

C. PLINIVS CORELLIAE HISPULLAE S.

Vm patrem tuum grauissimum & sanctissimum virum suspexerim magis, an amauerim, dubitem: teq; in memoriam eius & in honorem tuum vnice diligam, cupiam necesse est: atq; etiam quantum in me fuerit enitar, ut filius tuus auo similis existat:

norē tuum) cum te honorē, vel ubi agitur de honore tuo. Alij legunt, quod non improbo, & in memoriā eius

Qvod ipse) Gaium Maximum precatur ut aliquid dignitatis Arrianus Maturio inopinanti conferre velit: quod ut libentius faciat quanta sit cū illo deuinctus amicitia breuib; tangit. Eadē materia) occasio, facultas: nam fuit missus ad ordinandum Achaig statum, postmodum Præfectus Prætorio. Meis) p meis amicis. Arrianus Maturius) supra de Arriano latius. Altinatium est princeps) primū locum obtinet inter altinates. Princeps enim generale vocabulū eorum qui in aliqua facultate excellent. Altinum oppidum Venetiae in palude similem Rauennae situm habens ab Attila dirutum seu incensum, eius lang tertiu inter italias locum obtinet ex Martialis Disticho, Vellerib; primis Apulia, Parma secundis, Nobilib; Altinum tertia laudat ouis. Facultatibus) diuitijs. Iudicio in studijs) emendatore meo

Sexagenarios de pōte, &c. Argumentum

Princeps.

Altinum.

Astruere.

Cvmpatrē) Corellia Hispulla Corellio & Hispulla genita adolescentem filiū domi erudiebat. Secundus olim Corellio patri amicissimus eam monet iam rhetori excolendum tradere, Iulium Genitorem inter ceteros professores vnice probās.

Patrem) Corellium. Suspexerim) veneratus sim ut rectorem & magistrum. In memoriam eius) cum post Corellij obitū ad huc illius memor sim. In ho-

Argumentum.
Corellia Hispulla.

- & honorē tuum vnice diligam. sic enī fit clarior sensus, Materno) Corellio patri tuo & illi auo. Paternus) a patre auus. Spectatus) probatus. tamen si maioris vis sit spectat. In Philipp. tamē M. Tul. dicit, Quā porro spectatus ciuis, q̄ probatus. Adoleſcet) par fiet. Plurimum refert) Fab. enī mandat eligendum p̄cepto rem sanctissimū, cuius rei p̄cipuam prudentibus curam esse asserit, cum & moribus & dicēdi genere p̄lung; discipuli p̄ceptoribus similes fiant. Contubernium) consuetudinem, familiaritatem. Domi) tuā. Modica vel nulla materia) si boni sint p̄ceptores, alias nō minor peccandi in secreto q̄ inter multitudinē datur secūdam Quintilianum. Extra li-
Speſtat. mē) i scholas publicas extra Grāmaticā. Circūſpiciendus) de-
 ligendus. Rhetor) dicēdi ma-
 gister. Græci indifferenter p̄ eo, qui artem exercet vſurpant. Se-
 ueritas) disciplinam, quæ maxi-
 me ſeuera fuerit, ex p̄cepto Fa-
 bi) decet eligere. Pudor) Abſti-
 nētia vitiorum, pudicitia, in quē ſenſum etiam græci vtuntur. Va-
 lerius autem p̄lung; pro vere-
 cundia. Caſtitas) incorrupta
 vita. Fortunæ dotibus) diui-
 tijs. Lubrico ætatis) in ado-
 leſcētia, quæ facile poteſt ad ma-
 lum declinare. Cuſtos etiam re-
 ctorq;) rhetor, a quo nō ſolum
 iſtituatur ſed etiam regatur. nā
 intelligere pædagogum, quē Fa-
 bius eſſe voluit amicum viri gra-
 uem liberum aut fidelem liber-
 tum, ſequentia non patiunt. Vi-
 deor) poſſum. Nō obſtat) ad
 iudicandum acriter. Iulium Ge-
 nitorem) rhetorem: ad quē ali-
 bi Secundus. Charitas) amor.
 Ex iudicio nata) iudicauit ex
 morib; eum virum bonum an-
 teq; amarem. Horridior) for-
 midoſior. Durior) ſeuere-
 rior. qui inuitatus ad cœnam q̄-
 nis lautissimam, tamen grauatus
 eſt: quia ſcurræ, cinædi, morio-
 nes menſæ inerrabant. Vt in
 hac licentia temporum) reſpectu noſtrorum temporum, quibus magna vtimur licentia: nam ſi reſpicimus an-
 tiqua non horridus haberi poteſt. Facultas) Copia & poteſtas facilius dicendi. pro diuitijs ſæpe accipitur
 alibi, quæ multa faciendi facilitatem præbent, Aperta) facilis cognitu, prompta. nam vitandus a puero præ-
 ceptor aridus, ne fiat humilis & veluti terram ſpectans. Altos recessus) maxima ſecreta & abdita inuolucra,
 ut non ſtatim dignoſci poſſit. Videtur ſumptum a M. Tullio pro Marcello cum ſcribit, In animis hominum
 tantas latebras & tantos recessus eſſe. Et ex prima ad Brutum epiſtola, Non ſoleo, inquit, mi Brute (quod ti-
 bi notum eſſe arbitror) temere affirmare de altero: eſt enim periculolum propter occultas hominū voluntates,
 bi notum eſſe arbitror) temere affirmare de altero: eſt enim periculolum propter occultas hominū voluntates,
 multiplicesq; naturas. Clodij animum perſpectum habeo, cognitum, iudicatum. Idem ad Q. fratrem, Multis in-
 uolucris tegit, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuſq; natura: frons, oculi, vultus per ſæpe mentiuntur,
 oratio vero ſæpiſſime. Lucianus de calumnia, refert in tenebris eſſe vniuſcuſq; voluntatem. Secundum vero
 Nazarius in Panegyrico Conſtantij hoc loco conatus eſt imitari, Humanæ, ſcribit, mentes profundos gerunt
 cogitationum recessus. Sponſorem) vadē, fideiuſſorem, nihil niſi virtuti congruum te in homine deprehenu-
 rum. Profuturum) vtile. Audiēt) Vnde Iuuenalis monet per iſta puerum ad nihil turpe admittendū, Nil
 dictu ſædum, viſuq; hæc limina tangat, Intra quæ puer eſt: nam ſequitur maximam puero reuerentiam haben-
 dam. Neſciſſe) & in moribus & literis. at potius moribus: nam ſi quidem ſtudijs ſcholas prodeſſe, moribus
 autem nocere conſtaret: potior mihi ratio viuendi honeſte, q̄ vel optime diſcendi videretur. Quibus imagi-
 nibus) præclaris maioribus: quorum imagines iuxta atrium ſuper tabulino collocabat antiquitas, & in funere
 gentilitio efferebantur, vt poſteri exemplo incitarētur, & maiorum nobilitas oſtendatur. Quare Salluſtius ar-
 guens Marium ignobilem fuiſſe, refert ſine maiorum imaginibus, & pariter Tranquillus gentem Flauiam.
 Oneretur) niſi fuerit illis ſimilis: maius enim dedecus inuritur nobilium filijs degeneribus, quā obſcu-
 ro loco natis. Nomina) maiorum illuſtria. Iuriſconſulti frequentius pro debitoribus vſurpant. Suſti-
 neat) habeat ad imitationem proponenda. Eloquentiam) quæ ſine moribus iure non poteſt dici elo-
 quentia, ſed loquentia. Quæ male ſine moribus) Neq; enim Fabius inquit, eſſe oratorem niſi bonum
 virum iudico: & ſi fieri poteſt, nolo: ideo non dicendi modo eximiam in eo facultatem, ſed omnes
 animi virtutes exigimus.

equidem malo materno: q̄q̄ illi paternus etiam clarus spe-
 ctatusq; contigerit: pater quoq; & patruus illuſtri laude cō-
 ſpicui, quibus omnibus ita demum ſimilis adoleſcet, ſi im-
 butus honeſtis artibus fuerit, quas plurimum refert, a quo
 potiſſimum accipiat. Adhuc illum pueritiæ ratio intra con-
 tubernium tuum tenuit, p̄ceptores domi habuit, vbi eſt
 erroribus modica, vel etiam nulla materia, iam ſtudia eius
 extra limen proferenda ſunt, iam circūſpiciendus rhetor la-
 tinus, cuius ſcholæ ſeueritas, pudor in primis, caſtitas con-
 ſiet. Adeſt enim adoleſcenti noſtro cum cæteris nature, for-
 tunæq; dotibus, eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lu-
 brico ætatis non p̄ceptor modo, ſed cuſtos etiam rectorq;
 quærendus eſt. Videor ergo demonſtrare tibi poſſe Iulium
 Genitorem, amatur a me, iudicio tamen meo nō obſtat cha-
 ritas hominis, quæ ex iudicio nata eſt. vir eſt emendatus &
 grauis: paulo etiam horridior & durior vt in hac licentia
 temporum, quantum eloquentia valeat pluribus credere
 potes: nam dicendi facultas aperta & expoſita ſtatim cerni-
 tur. Vita hominum altos recessus, magnasq; latebras ha-
 bet, cuius pro Genitore me ſponſorem accipe. Nihil ex hoc
 viro filius tuus audiet, niſi profuturum: nihil diſcet quod
 neſciſſe rectius fuerit: nec minus ſæpe ab illo q̄ a te, meq; ad
 monebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina, &
 quanta ſuſtineat. Proinde fauentibus Dijs, trade eum præ-
 ceptori, a quo mores primum, mox eloquentiam diſcat, quæ
 male ſine moribus diſcitur. Vale.

Quamuis) Macrino familiariter utebatur Secundus, testes sunt multae ad eundem epistolae. huic igitur exponit causas, quibus a duocatione pro Beticis contra Cæciliū Classicum sumptisset: & post factum con-
sulit, an recte fecerit. Re integra) ante quā aduocationē aggredere. Peracta) finita causa. Publicum
opus) templum in Tifernio Tiberino, ad quod rus possedit Secundus. meminit edificationis & dedicationis il-
lius lib. iij. Excurrissem) properanter iuissem. Accepto cōmeatu) impetrata confectione. commeatus enim &
discessum ab officio & annonā significat. Ut praefectus aerarij) ut qui tunc eram Praefectus aerarij, ideo fuit

Argumen-
tum.
Macrinus.
Cæcilius
Classicus.
Cōmeat⁹.
Praefectus
aerarij.

C. PLINIUS MACRINO SVO S.

Quamuis & amici quos praesentes habebam, & sermones hominum factum meum comprobasse videantur, magni tamen aestimo scire quid sentias tu. Nam cui⁹ integra re consilium exquirere optassem, hui⁹ etiam peracta iudicium nosse mire concupisco. Cum publicū opus mea pecunia inchoatur⁹ in Tuscos ex-
currissem, accepto ut Praefectus aerarij cōmeatu, Legati pro-
uinciae Beticæ questuri de Proconsulatu Cæciliū Classicū,
aduocatum me a Senatu petierunt. Collegae optimi, meique
amatissimi de cōmunis officij necessitatibus praelocuti, ex-
cusare me & eximere tentarunt. Factū est Senatuscōsultum
per quod honorificum, ut daret provincialibus patronus si ab
ipso me impetrassent. Legati rursus inducti, iterum me iam
praesentem aduocatū postulauerunt, implorantes fidē meā
quam essent contra Massam Babiū experti, adlegantes
patrociniū fœdus. Secuta est Senat⁹ clarissima adfensio, quae
solet decreta praecurrere. Tum ego, Definō inquam P. C.

in Proconsulatu suo male Beticam tractasset. Proconsulatu) quantum ex M. Tullio & Liuiio colligim⁹ cō-
stitutū erat, ut qui priore anno Consul fuisset, in sequenti Proconsul esset: qui provinciam sortitus pari Consu-
libus imperio in eam mittebatur. Vlpianus insuper. ff. primo Proconsul ubique quidem proconsularia insignia ha-
bet statim atque urbē egressus est: potestatem autē non exercet, nisi in provincia quae ei decreta est, sed Martianus
hoc latius tractat. post quā urbē egressi sunt Proconsules, iurisdictionē habent non contentiosam, sed voluntariā:
ut ecce manumitti apud eos possunt tam liberi quā serui & adoptiones fieri. Subdit Vlpianus cū plenissimam iu-
risdictionē Proconsul habeat, omnium partes, qui Romae vel quasi magistratus vel extra ordinem ius dicunt, ad
ipsum pertinent: & ideo maius imperium in ea provincia habet omnibus post principē, nec quicquid est quod non per
ipsum expediatur. non amplius sex fascibus utitur, urbem ingressus deponit imperium. Cæcilius Classic⁹) vir
aperte malus Proconsulatu in Batica non minus violenter quā sordide gesserat eo anno quo in Africa Marius
Priscus: erat autem Priscus ex Batica, ex Africa Classicus: in quem cum tota provincia incubuisset, ille accusa-
tionē morte peruenit, Batica tamen in accusatione perstabat. Classicus Tacitus & Martialis meminere. A Se-
natu) qui plerumque dabat aduocatos litigatoribus. Collegae) qui Praefecti mecum fuerant aerario, e quorum
numero vnus erat Cornutus Tertullus. Necessitatibus) negocijs instantibus & necessarijs, quibus non po-
teram aduocationibus detineri. Cōmunis officij) Praefectura aerarij. Praelocuti) praefati apud Senatū. Exi-
mere) liberare ab aduocatione Beticorum. Honorificum) in magnam mei cōmendationē. Prouincialibus)
Beticis. Ab ipso me) a me ipso. i. si hoc me exorassent. Inducti) in Senatū. Fidem) fidele auxiliū. Massam
Babiū) Senatus Beticis iam dederat Secundū & Senecionē aduocatos contra Babiū Massam adhuc vi-
uo Domitiano, quare damnatus Massa & bona eius publice custodita: nam & Tacitus in vita Agricola reum
fuisse tradit, Iuuenalis delatorem, Martialis furem scripsere. Satis constat per hunc interfectum Pisonem: nam
e procuratoribus Africē iam tum optimo cuique exitiosus, & in causas malorum quae sub Domitiano viri boni
perpessi sunt, saepius interfuit. Patrociniū fœdus) aduocationis vinculum ex longa consuetudine. multis enim
officijs & laboribus periculis etiam eam provinciam deuinxerat. an quia se in omnibus fore illius provinciae patro-
num, promiserat. Assensio) consensus & fauor pro Beticis ad Traianū scribens testatur se in Praefectura aerarij pa-
tronū fuisse prouincialibus contra Mariū Priscū. Decreta praecurrere) qualis consensus solet fieri cū aliqd Se-
natores decernūt. Decernere est de magnis reb⁹ certam, praeferre sententiā, unde Senat⁹ decretū. Fabi⁹, Cōsulta
Senat⁹, decreta principū & magistratū esse voluit. Inde Secundus in Panegyrico, decreta coloniarū & ciuitatū
dixit. & Tullius) p. Roscio, Decurionū decretū. Tranquillus frequēt⁹ monstrat decretū esse partē Senatuscōsulti &
speciē, gen⁹ autē Senatusconsultū. Seneca, cuiuscūque, professionis decreta & praecepta: sed hoc differre quod illa gene-
ralia & tanquā elementa, haec specialia & tanquā membra. P. C.) Senatores quos Romul⁹ Patres appellauit, siue quod alios
aetate praecederet, siue quod filij eis essent, siue ob similitudinem curae, siue ob nobilitatem quod poterant suos patres
ostendere, siue, propter haec omnia. authores sunt Liuius, Eutropius, Dionysius, & alij Graecorū. Patres Fœd⁹ scri-
bit vocatos quod essent Patricij generis. Tranquillus in Augusto indicat potuisse fieri ut aliquis Patrici⁹ fuisset &

Quæstor.

Beticæ
Procōsula
tus.

Procōsul.

Aduocati
a Senatu
petebantur
ut supra li-
bro scdo.
Massa Bæ-
bius.Decernere
Decretum
senatuscō.

Patres.

Patricij Se-
natores.

non Senator. nam Iustinianus etiam in Institutionibus hoc aperte declarat, & Tacitus, ut aliq; Senator, & nō Patricius. Erant autem Patricij, qui a Patribus, quos centum Romulus creauerat, nati sunt, quasi bonis parentibus orti essent dicti Plutarcho tradēte: q; scribit contra aliorū sententiam Publicolam, cum bello & regis Tarquinij crudelitate exhaustum Senatū videret, conscripsisse centum & sexaginta quatuor: & ideo cōscriptos appellatos. alij id institutum Bruto assignant, cum post exactos reges, quo plus virium in Senatu frequentia ordinis faceret cōdibus Tarquinij etiam diminutum patrum numerum primoribus Equestris gradus electis (q; Plutarchus e plēbe tradat) ad trecentorū summam expleuisse: traditūq; deinde fertur, ut in Senatū vocarētur, qui Patres, quiq; cōscripti essent, conscriptos videlicet nouum Senatū appellātes, ut p patres maiorū familias, quas Romulus Senatores creauerat, intelligeremus: per conscriptos, minorum gentium Senatores. Festus simpliciter conscriptos refert, qui in Senatu essent scriptis ānotati: allectos postea, qui propter inopiam Senatorū ex Equestri ordine in Senatū assumpti sunt. Iustas iuste me excusare. i. q;uis possem iure hāc, p uinciam deprecari, tamen parebo vestrę sentētię. Ratio) que sequitur. multiplex. Hoc consiliū) ut pro Baticis agerē. Hic maxime) cōsensus Senat⁹ in primis me mouerit. Minores) cōsensus, ratiōes. Innumeri) multi. Quidam legunt minoris numeri, minoris effectus & ponderis. vel quod magis placet, minores numeri, debiliores calculi & rationes. Priores nostros) oratores veteres, ut fecit Tul. vnde lib. i. i Verrē, Adduct⁹ inq; sum iudices officio, fide, misericordia, multorū bonorū exēplo, veteri cōsuetudine, institutoq; maiorū, ut on⁹ hui⁹ laboris atq; officij, nō ex meo, sed ex maiorū necessariorū tēpore mihi suscipiendū putarē. semp hęc causa plurimū valuit: semp hęc ratio accusandi honestissima, p socijs, p salute, p uicijs, p exterarū nationū cōmodis inimicitias suscipere, ad periculū accedere, operā, studiū, laborē iterponere. Clarissimi viri nostrę ciuitatis tēporib⁹ optimis hoc sibi amplissimū pulcherrimūq; ducebāt ab hospitibus, cliētibusq; suis, ab exteris natiōib⁹ q; in amicitia pop. Ro. ditionēq; essent, iniurias, ppulsare, eorūq; fortunas defendere. Qd, pbat exēplo Catonis & Domitij. Voluntarijs) nō rogātib⁹ hospitib⁹, q; erat illata iniuria. Hospitū) amicorū, cliētū. Executos) ultos. Publici hospitij) vni⁹, p uicijs amicę, & meo patrocinio confisę. Priore aduocatione) contra Bēbiū Massam. Etiā pericula) cum Senecionem Massā impietatis reum postulasset, Secundus aduocationis particeps, ne prauaricator crederetur, interrogauit Massā cur etiam non postulasset se reum impietatis, ausus malis tēporib⁹ esse vir bon⁹. Comparatum) constitutum, consuetum. Posterioribus) recentioribus beneficijs. Cumules) augeas, suffulcias. Quamlibet) multum, quantumuis. Quid vnum) aliquod beneficium. Ducebar) trahebam ad hanc aduocationem) suscipiendam. Decefferat Classicus) forte an voluntaria morte incertum, suspectam voluisse infamiā obitu fugere. Eiusmodi) repetundarū. Periculum) exilium vel relegatio. Propositam non minorem gratiam) non minus gratam fore meam aduocationem Baticis. Inuidiam nullam) malevolentiam nullius me subiturum. Iam tertio) nam contra Massā pro Baticis iam bis adfuerat. Idem lib. sexto memorat ter pro illis egisse. Nam cum est) sententia. Tum optime) tū maxime veniā consequi meremur, ut liberi simus si multa beneficia pręcesserint. Obsequio) alio recenti beneficio. Motus) causas. Superest) reliquum est ut promas. Alterutra ex parte) approbando q; benefecerim, vel repręhendendo q; male. Dissidentis) improbantis hoc meum consiliū. Authoritas) pondus, graue testimonium.

Argumentum

Marci plures,

PErgratū) Marc⁹ librorum Plinij senioris studios⁹ requisierat, quot edidisset, oēs em cupiebat habere: cui Secundus nō solū numerū & ordinē recenset, verum etiā diligētiā illi⁹ circa studia, cū aliq; esset occupatissimus, repręsentat. ¶ Marcos plures multorū testimonio p illa tē-

C. PLINIVS MACRO SVO S.

Ergratum est mihi, quod tam diligēter libros auunculi mei lectitas ut habere omnes velis: quærasq; qui sint omnes. Fungar indicis partibus, atq; etiam quo sint ordine scripti, notum tibi faciam, Est enim hęc quoq; studiosis non

po ra fuisse lego. incertum tamen, ad quem sit scripta epistola. Antoninū suspicari licet, quēdam vero exempla
ria Macrum habent, quem Secundus alibi testatur fuisse Consulem designatum. Philostratus insuper Marcum
Declamatorem Bizantium ab Adriano dilectum scripsit. Auunculi) Plinij senioris, cuius soror Cæciliū Se
cundum genuit. Partibus) officio. Indicis) tabulæ quæ præponitur libris, ut & numerum & ordinem tam li
brorum quæ rerum per capita indicet: an magis inscriptio intelligenda, qua unusquisque summam liber demon
stratur: nam & Martialem comperio pro inscriptione usum, Et cocco rubeat superbus index. Est præterea,

Index

iniuncta cognitio. De iaculatione equestri vnus: hunc
cum præfectus alæ militaret, pari ingenio curaque compo
suit. De vita Pomponij Secundi duo, a quo singulariter a
matus: hoc memoriæ amici, quasi debitum munus exola
uit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia, quæ cum
Germanis gessimus bella, collegit. Inchoauit, cum in Ger
mania militaret somnio monitus. Adstitit ei quiescenti
Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissime victor ibi
periit: commendabat memoriā suam orabatque, ut se ab
iniuriā obliuionis adfereret. Studiosi tres in sex volumi
na propter amplitudinem diuisi: quibus oratorem ab incu

qui alicuius facinoris particeps
coniurationem detegit: & digitus
post pollicem primus. Hæc) co
gnitio, ordo librorum. Iacula
tione equestri) quomodo, quis
utatur iaculo in equo aduersus
hostem. Huius libri octauo sua
rum historiarum idem meminit,
in quo etiam videtur scripsisse de
generositate equorum. Iacula
tione equestri) Feretarij equites
ij dicuntur, qui eminus solent di
micare, quorum alij iaculis, alij ar
cu utuntur, iaculantur: quos Ta
rentinos vocamus. arcu utuntur
qui equites sagittarii, & a nonul

Plinii senio
ris scripta

lis Scythæ vocantur. Tarentinorum duo sunt genera: nam alij longius iaculantur, & ob eam rem equites iacu
latores dicuntur, & tarentini speciali vocabulo: alij cum semel aut bis iaculum miserint (quo leuiori utuntur)
manus de cætero cum aduersario conferunt & comminus pugnare incipiunt. Hæc Aelianus. Vnus) liber cō
positus est. Alæ) equitum, quæ ad similitudinem alarum protegant acies ab utraque parte Vegetio, Modesto, &
Seruio tradentibus. Et alarios milites Cæsar, quos Vegetius alares appellat. Tranquillus de Viris illustribus.
C. Plinius Secundus Nouocomensis equestribus militijs industriæ functus est, quā militiā idem Plin. lib. xvi. de
signat. Pari) summo. Quinti Pomponij Secundi) Tacitus non Quintum, sed Publium, interdum Lucium
prænomine vocat, tanta scripturæ varietate, sicut mendose apud Fabium legitur fuisse controuersiam inter Pō
peium & Senecam, an gradus eliminat in tragædia, diu oportuisset pro inter Pomponium & Senecam. Fuit
enim in tragædia omnium, quos Quintilianus vidisset, longe princeps, quem senes eruditione ac nitore Pinda
rum tragicum putabant. Si quid forte in tragædijs familiarior amicus tolleretur, quod ipse retinendum arbitrare
tur, dicere solebat, ad populum prouoco: ita ex populi vel silentio vel applausu aut amici, aut suam sententiam
sequebatur, vir sane dignitate vitæ vel perpetuitate famæ, quauis diuerso scribendi genere, Afro Domitio
comparandus. nam cum Saturnillo, quibus Consulibus Caius trucidatur, Collega fuit & in Germania superio
re deuictis Cartis triumphalia ornamenta ex decreto Senatus est adeptus. modicam famam eius apud poste
ros, in quis carminum gloria præcelluit. Huius igitur vitam conscripsisse, & cœnam quam ille C. Cæsari Germa
nici filio dederat, libro quartodecimo Plinius senior asserit: seque vidisse Tiberij Caijque Gracchorum literarum
manus monumenta, quæ apud eundem vatem ciuemque clarissimum seruabantur, quem lib. vii. testatur nunquam ru
ctasse. Memoriæ) æternitati, quā hoc opus cum multis interciderit. Bellorum) eadem refert Tranquillus.

Ala
Alarii
Alares
Pomponi
Secundus

Militaret) Præfectus alæ esset sub Pomponio. Adstitit) apparuit. Quiescenti) in somno. Drusi Nero
nis) Drusus Nero Tiberij Neronis & Liuiæ Drusillæ filius, quam petenti Augusto iam Tiberium, qui postea
imperauit, enixam & tunc grauidam maritus concessit, non absuit tamen suspitio ex vitrico per adulterij con
suetudinem procreatum. is in Quæsturæ Præturæque honore dux Rhetici, deinde Germanici belli, oceanum se
ptentrionalem primus Romanorum ducum nauigauit, trans Rhenum fossas noui & immensi operis effecit,
quæ Drusinae vocatae sunt: hostem etiam frequenter cæsum ac penitus in intimas solitudines actum, non prius
desistit insequi, quā species Barbaræ mulieris humana amplior victorem tendere ultra sermone latino prohibuisset,
Quo festinas Druse non contentus rebus a te gestis: non tibi omnia dii dederunt intueri, quare abi: nam &
gestorum tuorum, & vitæ iam tibi finis adest. Ouandi ius & triumphalia ornamenta percipiens, ac post Prætu
ram confestim inito Consulatu, atque expeditione repetita supremum diem morbo obiit in æstiuis castris, quæ
ex eo appellata sunt scelerata. Nonnulli putant veneno interemptum Augusto consentiente, quod non verifi
mile videtur, cum tantopere & viuum dilexerit, ut cohæredem semper filiis instituerit, & defunctum ita pro cō
cione laudauerit, ut deos precatus sit, similes illi Caium & Lucium suos Cæsares facerent, sibique tam honestum
quandoque exitum darent, nec contentus elogium tumulo eius versibus a se compositis exculpsisse, nisi etiam vi
tæ memoriā prosa oratione composuisset, & Tiberium fratrem cum ægrum audiisset, magnis itineribus ut
contenderet, misit qui adhuc trahentem animam Drusum offendit, cuius cadauer magna pompa Romam de
latum in sepulchrum C. Cæsaris conditum est, qui Liuii epitomæ fecit, contra cæterorum opinionem fractura,
equo super crus eius collapsio, mortuum tradit trigesimo die quod id acciderat. Latissime victor) ad Albin usque
fluium domuit Germanos. Illius gesta Strabo & Liuii abbreviator enumerant: sed longe plura Ouidius Li
uiam matrem longo carmine solando prosecutus. Adfereret) prouideret, ne obliuio sepeliret nomen & facta
sua. Studiosi tres) libri tres quos studiosos vocauit, quæ iis maximum studium impenderat, & lectores non mi
nus adhibere deberent. Est enim studium animi assidua occupatio ad aliquam rem applicata magna cum volū
tate, sic nuncupatos Fabius & Cælius testantur, quos hic libro octauo summe probat: in eis multa ad oblectā
das eruditorū aures asserens, vñ tantum vellicans. In sex volumina) liber maiora complectitur, volumen mi
nora: nam pars libri est volumen, ut sic dixerim Tranquillum scripsisse librum duodecim Cæsarum, iure totum

Drusus Ne
roDrusianæ
fossæStudiosi li
bri tres

- Liber** opus librum appellauerim: at singulorum vitas, volumina. Quare Ouidius de sua Metamorphosi dixit, Sūt mihi mutatae bis quinq; volumina formae. Valerius, Quis em̄ omnis aui gesta modico voluminū nūero cōprehenderit: ea Græci *τμήματα*, id est sectiones dixerunt, scias tamen interdum confundi. Volumen a voluendo, & implicando dictum, q̄ antiqui schedas complicabāt: & Iuuenalis per complicatos Cæsaris anticatonēs figuram obscenā descripsit. Ab incunabulis) ab infantia, a rudimentis. Cunabula lectuli in quibus infantuli iacere cōsueuerunt, vel loca, in quibus nascuntur, quasi cynabula cū *κύνη* sit pręgnantē esse & parere. Hunc secutus est Fabius (nam interdum Plinium citat) Institutiones suas vberius lucubrando. Instituit) inducit, instruit a principio. vnde Institutiones Iustiniani, quæ legū rudem & inscium per principia ad maiora introducunt. Dubij sermo nis) de Grammatica in quo esset loquēdi ambiguitas. Diomedes & Priscianus in hoc opere Plinium interdum citant. ipse præter ea in præfatione Naturalis historię suam recognoscit. Nam de Grammaticis, inquit, semper expectavi parturiri aduersus libellos, quos de Grammatica edidi: quorum fragmenta nostro seculo Ioannes Tortellius asserit ad manus suas peruenisse. Nouissimis annis) imperii: tunc iam magis atq; magis sæuiente Nerone. Seruitus) tyrannis. Paulo liberius) quale satyricum, historicum, comicum, tragicum. A fine Aufidij Bassi) non a morte Aufidij Bassi, sed a fine historiarū eius: nam & ipse historias composuit, egregie utiq; in libris belli Germanici præstitit. Extant adhuc quædam illius verba de morte Ciceronis, Vir fuit optimus, sed infirmus & exhausti corporis, in quem senectus maximo pōdere incubuit: verum eam alacri animo, quoad defecit, sustinuit. Illum Seneca vidisse testatur, & constantiam eius epistola commendat. Videtur illa historia Plinius. Vespasiani tempora complexus. Nos quidem, inquit, in præfatione Natur. histo. omnes patrem te fratremq; diximus opere iusto temporum nostrorum historiā, orsi a fine Aufidij Bassi, vbi sit ea quæres: iam pridem peracta sancitur, & alioqui statutum erat hæredi mandare, ne quid ambitioni dedisse vita iudicaretur. Triginta) liber historiarum Romanarum, quas Tacitus & Tranquillus interdum citant. Naturæ historiarum) de naturali historia quo vno opere Græcos eruditione vincimus: ibi enim omnem naturæ vim & potentiam explicat, quo si latinitas careret, non a fonte perenni, sed a riuulis sæpe deficientibus rerum cognitionem hauriret: quanta in eo eruditio & varietas, quanta rerum copia, quæ segetis fertilitas & apotheca, vt mihi innumerabiles & Græcorum, & nostrorum thesauros in vnum cōposuisse videatur, & esse maris instar, in quod omnia decurrant flumina, & vnde emergant historiarū. Suetonius, Nat. hist. xxxvij. libros absoluit, in quibus. xx. milia rerum dignarum ex lēctione voluminum circiter duum milium complexus est: primus autem liber quasi index. xxxvi. librorum sequentium consummationem totius operis & species continet titulorum. Diffusum) amplum, spatiosum. Eruditum) refertum rerum cognitione. Varium) diuersitate rerum. Scrupulosa) difficilia, ardua. Occupatus) officijs distentus. nam procuraciones auctore Tranquillo splendidissimas atq; continuas summa integritate administravit, & tamen liberalibus studijs tantum operam dedit, vt non temere quis plura in ocio scripserit. Homo) non deus. Idem in præfatione, Homines enim sumus, & occupati officijs. Causas actitasse) sæpius dicendo patrocinium suum præstitisse clientibus. Medium tempus) dimidium vitæ, interdiu. Distentum) implicitum, occupatum, districtum, vt in quibusdam legitur exemplaribus. Qua) partim. Libro sexto, Qua feminae, qua viri. Et ad Traianum, Qua priuatim, qua publice. In Panegyrico, Qua ciuium, qua sociorum voluntatibus. Ideo plura exempla huc adduximus q̄ in multis exemplaribus legebatur quam: & ne vno Secundo contenti simus, Apuleium audiamus libro nono dicentem, Qua pugnis, qua cubitis, qua morsibus conuerberat. Et Pacatum in laudibus Theodosii, Iam te ipsum qua publice, qua priuatim videret priscorum luxuria ducum viuētem. Deniq; Mamertinum pro Cōsulatu, Qua sacra, qua prophana rapiebant. Et Cic. ad Atticum, Qua dominus, qua aduocati sibilis conscissi ludis Apollinaribus. Et lib. xv. Qua de Buthrotis, qua de Bruto. Amicitia principum) Vespasiani præsertim & Titi, qd̄ ipse confitetur, Subcisiuis, inquit temporib; ista curamus, id est nocturnis, ne quid vestris putes cessatum horis, dies vobis impendimus. Acre) acutum, vehemens. Lucubrare) studere. nam lucubratio est studium nocturnum non solum circa literas, sed etiam alias res. Fabius, Ideoq; lucubrantis silentium noctis, & clausum cubiculum, & lumen vnum velut tectos maxime teneat. Et lib. xi. Oratori vigilandæ noctes, & fuligo lucubrationum bibenda. Apuleius, Verum perpeti etiam nocte prorsus instabili machinarum vertigine lucubrabant perui gilem farinam. Columella, Item ad lucubrationem vespertinam palos decem vel ridicas quinq; conficere potest totidemque per antelucanam lucubrationem, & salix decissa pridie ad lucubrationem expurgari potest. Tranquillus lucubrationem lecticulam appellat, in qua lucubrare solebat Augustus. A Vulcanalibus) festis antelucanum. De mense Augusti fuisse Vulcanaliorum diem auctoritate Plinij & Columellæ comprobatur. ille enim lib. xvij. fici. cum, Vulcanalibus tonuerit, cadent. Libro. xi. dixerat, Huic vindemiæ Attici signum dedere initium caprificalem diem Vulcano sacrum. At hic. xij. libro inquit, Decimo Calendas Septembres sol in Vir-

ginē transitum facit, hoc & sequenti die tempestatē significat, interdum & tonat. Et paulo post, Ceterum Augusto circa Vulcanalia tertia satio est, eaq; optima radicis & rapae item napi. Idem mox, Atrum olus iubet ferre a Vulcanalibus vsq; in Calend. Septembres: & raphanum Augusto mense circa Vulcanalia, cum maturius. De quibus in cultu hortorum sic mentionem fecit, Quin & Tardipedi sacris iam rite peractis Nube noua feritur, cœli pendentibus vndis Congilis. Ex præcedentibus igitur colligo Vulcanalia fieri ad decimum Calendas Septembris, cui sententiæ accedit fragmentum vetustissimi Calend. Romæ repertum: sic enim incisum fuit

in mense August. C.X. VOLCAN. NP. VOLCANO. IN CIRCO. FLAM. Nam P. Victor eodem Vulcani in Circo Flaminio nona Urbis regione locat. Postridie Vulcanalia mundū patere tradit Festus. Nec me fugit insuper Vulcani lustria fieri solita circa. xi. Cal. Iunias Ouidio in Fastis referente: quē si totum habemus, non profecto elaborauissemus in Vulcanaliorū die inquirendo. Solitos autē fuisse veteres in fine autumnī, quod etiam nunc in publicis gymnasiis obseruatur, lucubrationem antelucanam incipere, testatur Iuuenalis, At nunc post finem autumnī media de nocte supinū Clamorus iuuenem pater excitat, accipe ce-

rō ab hora septima. vel cum tardissime, viii. saepe. vi. Erat sane somni parcissimi: nonnunquam etiam inter studia instantis & deferentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem. Nam ille quoq; noctibus utebatur: inde ad delegatum sibi officium, reuersus domum quod reliquū tēporis, studiis reddebat. post cibum sepe, quem interdū leuem, & facilē veterū more sumebat estate si qd oculi iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat, excerpebatq;. nihil em legit, quod nō excerperet. Dicere etiā solebat, Nullū esse librum tam malū, vt nō aliqua parte prodesset. Post solē plerūq; frigida lauabatur, deinde gustabat, dormiebatque minimum. Mox quasi alio die studebat in cœnæ tempus: super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidē cursim. Memini quēdam ex amicis cum lector quædam perperā pronunciaſſet,

ras, Scribe puer. Vnde nimium laudatur a Secundo auunculus, q; soleret inchoare lucubrationem autumnī initio. Non auspicandi nō auspicij capiendi. Mos erat ante diluculū luminibus & lychnis apertis auspicia capere De auspicio Plut. in Quæstionib. referente, priusq; auspices, postea augures nominatos. Valerius Max. Prima luce Tiberiū is & augur Gracchū auspicia domi petiſſe scribit. Et Metellū Pont. Max. vetuisse post Augustum inaugurare, Gellius Varriſcapiēdis ronis auctoritate innixus tradit. nam magistratus, quando vna die eis auspicādum erat, & super auspicio agēdum, post mediam noctē auspicabantur: & post meridiē sole magno. Diuersum fuisse auspicū ab augurio Plin. senior ostendit: cum inquit, Auguria ex aubus Car, auspicia auuū Thyresias inuenit. Auspicū em ab auuū aspectu, & auguriū ab auuū garritu dictum scribit Festus. Statim a Vulcanalibus sic ordinandum. Sequenti die post Vulcanalia. Est alia lectio pro statim, vt legas æstate tanq; si annum in duo diuideret tantum, in æstatem & hyemem, ac priorem autumnī partem & veris posteriorem pro æstate intelligeret: nā sequitur, hyeme vero. & ipse Secundus lib. viij. ad Fuscū, vbi quomodo studeat, scribit, annū tm̄ in æstatē & hyemē partitur. A nocte multa ac multū temporis spatiū ante diei exortum. Septima) noctis. Cum tardissime) repete incipiebat lucubrare. Somni parcissimi) tantū em dormiebat, quantū ad tuendā valetudinē satis erat. vnde in præfatione inq; Cum somno valetudinē computamus. Instantis) grauantis eius oculos. Deferentis) abeuntis ipso tractu, & resistentis. Alij legūt somni paratiss. & deferentis, vt statim dormiret, & inter studendum caput demitteret. an potius differentis, q; esset somni dominus, vt cum dormire vellet: & somno instante illum differret. Ille Vespasiani noctibus utebatur) vigilabat ante diem. Memorat Tranquillus Vespasianum multum de nocte vigilasse: dein vigilia de perlectis epistolis, officiorumq; omnū breuiarijs, amicos admittere solitum. Et Philostratus non multum disparia refert, postridie summo mane Apollonium venisse ad Vespasianum, percunctatumq; ianitores, quid Imperator ageret, audiuisse illum iam pridem surrexisse, & scribēdis epistolis vacare: quo audito dixisse Apollonium Damidi, Iam vir regnat. Delegatū) cōmissum, demandatū a Vespasiano. Reuersus) post peractū officium. Leuem cibum) mediocre prandiū. Interdiu) de die, in quē sensum. Cato, Terentius, Varro, Marcellus accipiunt: nomen etiā interdiu ab aduerbio deducentes. Veterum more) qui bis in die cibum sumebant, id qd a quibusdam Secundi temporibus obseruabatur: maior tamen pars cœna contenta erat. In sole) ad sudores excitandos. Iuuenalis, Nostra bibit vernum contracta cuticula solem. Excerpebat) notabilia extrahebat.

Frigida) aqua, quam antiquos gustare consueuisse Athenæns testatur. Conuenit itaque Cæcilianæ breuitati, Frigida vt frigida tm̄ legatur, more antiquorum: nam in Mustellaria dixit Plautus, Frigida non laui. Et Columella gre Calda ges armentorum frigida lauari iussit. Pari modo li. xxvij. Os calida. Mart. in distichis. Frigida nō defit, nō deerit calda potanti. Non abnueriū plerūq; frigidam & calidam cum additione aquæ apud auctores inueniri. Fabius tradit sæpius reperiri caldum q; calidum: rarenter em hoc vti probatos. Sic in epistolis ad C. Cæsarem emendatius executū Augustum, nō quia calidū non sit latinum, sed quia odiosum. Lauabatur frigida) ad restringendū corpus. Quasi alio die) post somnum tanq; alia nox præterisset. In) vsq; ad. Legebatur) ab aliquo lectore. Cursim) raptim, properanter. Perperam) male, barbare. vocabulum historicorū, quod Liuius inter Perperam dum vsurpat. Hirtius tamen aut Oppius non vsquequaq; in eundem sensum, Capti inquit tabellarij, qui a Corduba ad Pompeium missi erant, perperamq; castra nostra peruenerant, id est temere, & errore viarum decepti. Reuocasse) iussisse lectorem, quæ dixerat repetere. Repetuntur autem male intellecta. Nempe cum ille annuisset: cum amicus respondisset, quæ lector male pronunciauerat, intellexisset. Versus) an quia liber ille metro cōstabat: an quod magis probo, ordines verborum, quas vulgo lineas vocamus. Fabius, Quippe cum in Bruto M. Tullius tot milibus versusum de Romanis tantum oratoribus loquatur. Secundus lib. iij. Non paginas tātum epistolæ, sed etiam versus syllabasq; numero. Tranquillus in Augusto, Nō diuidere verba, nō ab ex-

Interpella-
re.

rema parte versuum abundantes literas in alterum transferre solitus erat. Virg. etiam remorum & vitium or-
dines versus vocat. Censorinus nominatum versum ab eo q̄ fluat, seq̄ ipse circumeat putat. Interpellatio
ne) interruptione. Est autem interpellare secundum Asconium mediam alterius orationē interrumpere, vel actio-
ni alterius se interponere. M. Tullius, In studijs sine interpellatore verfor. Interdum ad alia transfertur, vt a
pud Liuium, morte alterius Censoris religionem interpellatam legimus. Idem valet interpollare frequens apd
Q. Curtium tradentem epularum satietatem Alexandrum ludis interpollasse. Et, Ocio bellum interpollādum,

Alibi, Si quis arti tuæ intentum,
& exta spectantem sic interpol-
let. Aliquando differre significat
vt illud, Non vltra interpollan-
dum ratus. Parsimonia) diligen-
tia non abutendi temporis. Sur-
gebat) ordo & sensus: æstate sur-
gebat a cœna luce, id est æstatis
tempore finem cœnæ suæ facie-
bat adhuc lucente die: at hyeme
intra primam noctis horam cœ-
nam terminabat. Lege) necessi-
tate. Hæc obseruabat) prædi-
ctum vitæ ordinem. Urbis fre-
mitum) strepitum, perturbatio-
nem vrbānam. In secessu) in vil-
la. Interioribus) locis balinei se-
cretioribus, vt de thermis, bapti-
sterio, piscina frigidaria & calda-
ria. Distringitur) strigilibus radi-

Distringere

Strigiles

tur. de quibus Martialis. Perga-
mus has misit curuo distringere
ferro. Consueuere antiqui ad su-
dorem excitandum strigilibus ra-
di leuiter. Erat autem strigilis in-

Notarius

star eius, qua equi strigilantur, sed minor & leuior. Apuleius strigileculam nominauit. Hippias inquit sophista
sibimet fabricauerat honestam strigileculam recta fastigatione clausulæ, flexa tubulatione ligulæ, vt ipsa in
manu capulo moraretur, & sudor ex ea riuulo laberetur. Et strigilib⁹ aureis vsos Græcorū quosdam tradit A-
thenæus. nam fricatio si vehemens sit, corpus durat: si lenis, mollit: si multa, minuit: si modica, implet. in hac A-
sclepiades maximam partem voluminis, cui titulus communium auxiliorum, consumpsit. Audiebat aliquid)
intendebat legenti aliqua. Dictabat) dicebat, quæ notarius exciperet. Huic vni) compositioni. Ad latus) iu-
xta erat, adhærebat. Notarius) qui notis quibusdā breuib⁹ citissime notabat, quæ Plin. dictasset. de quo Mar-
tialis, Currant verba licet, manus est velocior illis: nondum lingua suum, dextra peregit opus. Seneca, Quid ver-
borum notas? quibus quis citata excipitur oratio, & celeritatem linguæ manus sequitur. Sed pluribus notarij
velocitatem Ausonius exequitur eo carmine, cui initium, Puer notarum præceptum. Huius inuenti exordium
Plutarchus Ciceroni ascribit, Hæc solam, dicens, Catonis orationem seruata, M. Tullio Consule velocissi-
mos scriptores deponente atq; docente, vt per signa quædam & paruas breuesq; notas multarum literarū vim
habentes dicta colligerent: nondum enim reperti erant ij, qui notarij appellantur: sed tunc primum huius rei ve-
stigium ferunt extitisse. nam postea Mæcenās notas quasdam literarum breuissimas excogitauit, & eas per A-
quilam libertum multis publicauit. Notarios Tranquillus & Seneca actuarios appellant, q̄ in acta referrent a-
ctiōnes, quæ dicebantur in Senatu, & ad populum. Longo tempore post dicti sunt notarij, quibus publica cu-
ra stipulandorum instrumentorum ab Imperatore commissā fuit. Lampridius, Eum notarium qui falsum cau-
sæ breue in consilio imperatorio retulisset, Seuerus incisus digitorum neruis, ita vt nunquam posset scribere, de-
portauit. Dictos notarios a notis Hammonius credidit. & Paulus de testamento militari innuit. L. inquit, Ti-
tius miles notario suo testamentum scribendum notis dictauit. Manicis) tegumentis manuum contra fri-
gus. Palladius tunicas vero pellicias cum cucullis & ocreis manicasq; de pellibus, quæ vel in syluis vel in vepri-
bus rustico operi, & venatorio possint esse communes, parari iubet. Fiunt interdum manicæ ferreæ, quibus vtū-
tur milites in bello ad tutelam manuum. harum mentionem fecit Iuuenalis, Balteus & manicæ. Et Flavius Ve-
getius monet sinistra brachia sagittariorum manicis munienda. Sunt præterea manicæ vincula ad constringen-
das captiuorum manus. Verg. Manicis post terga reuinctum. Apuleius, Manicis etiam cunctos coarctant. Pe-
dicæ autem ad continendos pedes. Idem auctor, Quid si manus manicis constringantur? quid si pedes pedicis
coarctentur? Verg. Tunc gruib⁹ pedicas, & retia ponere ceruis. Asperitas cœli) frigiditas aeris intolerāda.

Manicæ

Pedicæ

Sella
Cubiculum
viatorium

Sella) lectica, quam cubiculum viatoriū Plinius vocat. in ea solitos legere Romanos testatur Iuuenalis, Atq;
obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus. Repeto) reminiscor. Ambularem) spatiarer ociose. Perire omne
tempus) Varro dum studeret, pluribus horis viuere arbitrabatur: nostra enim vita, vigilia est. Sallustius in præ-
fatione Catilinarij, indoctorum vitam & mortem iuxta existimat. Impartiretur) daretur. Legitur etiam impē-
deretur. Intentione) perseveranti sollicitudine. Commentarios) Commentarij sunt non eloquētiæ causa scri-
pti, sed memoriæ summam rerum complectentes, & id præcipue agentes, vt si quis eloquens vellet maiorum ge-
sta referre, materiam ex commentarijs eloquij ministris haberet. vnde multos Imperatorū legimus commenta-
rios rerū suarum reliquisse, vt Tiberium, tradēte Suetonio: nam de vita sua cōmentarios summam, breuiterq;

Commen-
arij

composuit, & Cæsarem Dictatorem commentarios suos tam eleganter composuisse, ut prærepta, non præbita facultas scriptoribus videatur. Pudet referre, quæ dicantur super illud Modestini. ff. quarto, In commentarium Principis deferri: nos in diurnalem & rationalem in quem Princeps acta sua refert, interpretandum ducim⁹.

Electorum) rerum electarum. Opisthographos) in tergo scriptos: ὀπισθογραφῶν enim post, ὀπισθὸν scriptura. fu⁹ Opisthographus
it enim moris antiqui tantum in anteriore pagina scribere, quod Martialis monstrat de suo libro scribens, In uersa pueris arandæ carthæ. Et Iuuenalis longissimam tragædiam taxans in prima Satyra notat, Et in tergo

scriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse potuisse se, cum procuraret in Hispania, vendere hos commentarios Lartio Licinio, quadringentis millibus nummum: & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi recordanti quantum legerit, quantum scripserit: nec in officiis ullis, nec in amicitia principum fuisse! rursus cum audis quid studiis laboris impederit, nec scripsisse satis nec legisse: Quid est enim, quod non: aut illæ occupationes impedire, aut hæc instantia non possit efficere! Itaque soleo ridere cum me quidam studiosum vocant: qui si comparer illi, sum desidiosissimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia distringunt. Quis ex istis, qui tota vita literis adsident, collatus illi, non quasi somno & inertia deditus erubescat? Extendi epistolam, quis hoc solum quod requirebas scribere destinassem, quos libros reliquisset. Confido tamen hæc quoque tibi non minus grata, quam ipsos libros futura, quæ te non tam ad legēdos eos, verum etiam ad simile aliquid elaborandum possunt emulatonis stimulis excitare.

ita essent: nam Claudi⁹ a Senatu impetrauit, ut quæ sui procuratores statuissent, eandem vim haberent, ac si ipse statuisset: si tamen venditionis, vel transactionis, vel donationis causa quasi rem propriam tradant, nihil agunt: non enim alienare rem Cæsaris inuito Principe licet, sed diligenter gerere commissum. Est autem procuratoris officium, rationes omnium reddituum, qui ad Cæsarem spectarent, procurare diligenter cum facultate defendendi, & acquirendi, non alienandi & distrahendi. Lampridius in Severo procuratores interpretatur rationales, in quorum similitudinem, qui rem priuatam curant, procuratores Columella nominauit. Largio Licinio, de quo in præcedentibus. Quadringentis millibus nummum) quadringentis sestertiis. Potius nummum dicimus quæ forma in ponderibus frequentius obseruatur. Nummorum quidam ferrei, ut apud Spartanos, quorum auctor Lycurgus: quidam ærei, quorum inuentor Saturnus secundum Eutropium. Plinius tamen Serui Regem, primum signasse æs asserit: quidam argentei, quorum Phedon excogitator, vel Erichthonius, vel alii secundum Pollucem. Aureorum nummorum inuentorem Plinius nesciri putat. Plutarchus scripsit quatuor nummos valuisse drachmam unam atticam: ita ut mille nummi, drachmas atticas ducentas & quinquaginta conficerent. νόμον secundum Suidam Dorienses numismata appellant: a quo Romani nummum transmutuati sunt: quam secus putat libro nono Pollux, ubi refert vocabulum nummi videri esse Romanum: esse etiam Græcorum, qui in Italia & Sicilia habitant, ubi de nummo æreo & argenteo ac eius inuētoribus & signis plura explicantur. Pauciores) minores numero. Principum) Vespasiani ac Titi, superiorumque ætatis suæ Cæsarium. Nec in officiis ullis) tanquam si studio tantum vacasset. Nec scripsisse satis) respectu studij intentissimi. Illæ occupationes) circa diuina officia: quæ omnia studia impedire debuissent. Instantia) continua studiorum intentio, & assiduitas. Ego autem) sum desidiosissimus in comparisonem illius, sed aliorum non, cum sim occupatus publicis & priuatis officiis. Collatus illi) si compareretur auunculo meo.

Tota vita) totum vitæ tempus. Literis adsident) in ocio literario sunt. Somno) quod scripserit & studuerit minus, quam ille. Extendi epistolam) longiorem feci quam institueram. Hoc) quot essent Plinii libri. Hæc) de studio eius. Elaborandum) excolendum, labore perficiendum. Stimulis) iritamentis,

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

X hereditate quæ mihi obuenit, emi proxime me corinthium signum: modicum quidem, sed festiuium & expressum, quantum ego sapio qui fortasse in omni re, in hac certe per quæ exiguam sapio. Hoc tamen signum ego quoque intelligo. Est enim nudum, nec aut vitia, si qua sunt, celat: aut laudes parum ostendit. Effingit senem stantem

nec dum finitus Orestes. Lucianus in vitis philosophorum, Plena, inquit, sit pera lupinis, & libris opisthographis. Porphyrio, onem Acro secutus hoc verbo utitur, opisthographas epistolas appellans. Et Vlpianus de honorum possessione secundum tabulas, carthæ appellatio etiam ad nouam cartham refertur, & ad deletitiā. proinde si in opisthographo quis testatus sit, hinc peti potest bonorum possessio. Vis ridere? lege inibi Iurisconsultorum glossemata. Opisthonomos boues in Libya dici a quibusdā testat Athenæus, qui retroeuntes pascuntur.

Qua ratione) quæ erant in tergo scripti & literis minutissimis.

Multiplicatur) geminatur. fuisse cccxxxx. Referebat) narrabat.

Procuraret) Procurator Cæsaris esset, cuius acta gesta; sic comprobabantur, ac si a Cæsare ge-

Procurator Cæsaris

Nummus,

EX hereditate) Severum municipem suum rogat, ut signum eum Comi in templo Iouis ponendum, procuraret, basimque cum suo & honorum nomine incidendam: se breuiter in patriam veterum permittens. Ex hereditate) siue Saturnini, siue aliorum: nam multorum heres fuit secundum.

Proxime) nuper. Corinthium signum) statuam ex ære corinthio olim in maximo pretio: ut Ver. poti⁹

voluerit exalare, q̄ corinthia tradere Antonio. De corinthio ære & statuīs supra historiā altī⁹ repetiūm⁹. Modicum) mediocre. Festiuū) gratiosum, elegans, amēnū. Expressum) faberrime signatum & excussum ad archetypum. In omni re) sapio perexiguum. In hac) fabrilī & statuaria. Celat vitia) vestit, contegit: multo enim præstantius facere signum nudum ad vnguē, q̄ vestitum. Parum) obscure, sed aperte. Effingit) format, exprimit, repræsentat per effigiem. Stantem) erectum, pedibus nitentem. Musculi) ex nervis & cartilagine cōdensati, quibus robur ostenditur. Itaque Columella equum lato, & muscolorū toris numeroso pectore commendat. Rutilius Taurus Aemilianus apud eundem omne corpus musculorum, densitate nodosum ceteris antepōnit. Et Vegetius tyrones musculosis humeris compactos mauult eligi. Hic queret aliquis, cur Seneca in Naturalibus medullas & musculos ossibus attribuerit, tanquā essent medullis connexi musculi. sed non ita est: nam sicut medulla est tanq̄ ossis anima, ita musculi cathena illius, an magis extrinsecus roboris ministri. Musculus insuper bellicum instrumentū a marinis belluis auctore Vegetio. de quo pluribus Cæsar & Hirti⁹ in Commentarijs. Et diminutuum a mure, iauctores sunt Plinius & Apuleius. Venæ) sanguinis receptacula, arteriæ, spiritus, Seneca tradēte. at Gelli⁹ scribit venā receptaculū sanguinis, & spūs cōmixti: in quo min⁹ spūs sit, plus sanguinis: arteriā vero eiusdē cōmixturę, sed in qua spūs plus, sanguinis minus. Magnus etymologic⁹ sententiā Senecæ comprobat: & arteriā, q̄ spiritum seruet, vel quod contra eleuetur tremores faciens, more suo, dictam putat. Aristoteles de venis multa libro tertio de animalibus. Rugæ) tenues sulci: nam crispatur pellis ex senio deficiente sanguine. Ut spirantis tanquam si viueret. Virgilius, Excudēt alij spirantia mollius æra. Cedentes) demissi, plani. Contracta) rugosa, macra, edentula. Exile collum) & quæ sequuntur signa sunt præmaturi senis. Papillæ) mammæ. abusus tamen est vocabulo: nam mamilla est omnis eminentia vberis: papilia breue illud, vnde lac trahitur: quantum a Columella colligitur. Iacent) dependent. Recessit) fugit, diminutus est. Eadem) senilis videtur. Ut a tergo) apparet, vel est. Artificum) peritorum excussorum. Tenere oculos) in contemplationem sui adducere. Tyrunculum) rudem in hac arte. Tyro enim in quacunq; re nouus translatiue dicitur. Quod) quæ præstantia signi. Corinthium) signum. In patria nostra) Comi. Celebrī) frequenti. Dignum templo) quod maximum in municipio erat. sicut Iupiter inter deos maximus credebatur. Deo) quia absolutissimum. Ut qua) diligentia. Basim) firmamentum, suppedaneum. Capiat) incisos habeat. Honores) magistratus, qui a nobis in eius vita enumerantur. Quod mauis) quod erit tibi gratius. Officij) præfecturæ ærarij. Isto) Comum. Contrahes frontem) tristaberis, qd̄ monstratur ex corrugatione frontis, quæ modo tristitiam, modo lætitiā aperte indicat. Adiecero) addidero me futurum tecum. Eadem hæc) officij negocia & occupationes. Exire) proficisci ab vrbe.

ARGV.

Silius Italicus

Modo nūciatus) Siliij Italici mortē Caninio Rufo municipi suo significans de breuitate vitæ conqueritur: inde sumpta occasione, cum res humanæ fuitiles & caducae sint, eum hortatur, vt aliquo studiorum opere perfecto mortalitatem fugiat ¶ Silius Italicus orator & poeta, qui secundum bellum Punicum metro cōplexus. Italicum autem existimo cognominatum non ab Italia, neq; ab Italica colonia in Hispania, cuius gentile secundū Stephanum Italicen sis est: sed a Corfinio Pelignorum metropoli, quā Samnites communem vniuersis Italis ciuitatem demonstrātes, eamq; translato nomine Italicam appellantes contra pop. Romanum receptaculum propugnaculumque constituerunt auctore Strabone. Stephanus præterea Italicū Siciliæ oppidulum esse testatur: nā si fuisset Hispanus, profecto Mart. illi⁹ vnicus admirator & laudator audivissime tātum virū, & dignitate & carminib⁹ celeberrimus.

C. PLINIUS CANINIO SVO S.

Modo nūciatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia vitā finisse. Causa mortis, valetudo, erat illi nātus insanabilis clauus, cui⁹ tadio ad mortē irreuocabili constantia decucurrir, vsq; ad supremū diē beat⁹: & foelix, nisi q̄ minorē e liberis duob⁹

rimum inter suos recensuisset, ubi Hispanorum scriptorum summa cum voluptate meminit. Addo ex auctoritate Taciti, Italicum Sueuorum Regem iisdem temporibus fuisse. Inedia) abstinētia edendi. Neapolitano) prædio, quod iuxta Neapolim possedit. Valitudo) morbus fuit. Clauus insanabilis) secundum medicos clauus vocatur exitus tunicae vuae oculi: & tunicae oculi exitus ab vlcere κλῶς græce dicitur. Secundum Pollucem est contractio callosa, rotunda, subpallida, densa: ideo dictus clauus, quia in superficie dilatatur, in carne vero restringitur, incurabilis aliquando & ad perniciem trahens. Inquit autem, paulus libro sexto, Clauus callus est

amissit, sed maiorem, melioremq; florentem atq; etiam Consularem reliquit. Læserat famam suam sub Nerone, credebatur sponte accusasse. Sed in Vitellii amicitia sapienter se, & comiter gesserat. Ex Proconsulatu Asiæ gloriā reportauerat, maculā veteris industriæ laudabili ocio abluerat. Fuit inter principes ciuitatis sine potētia, sine inuidia, Salutabat colebatur, multumq; in lectulo iacens, cubiculo semper nō ex fortuna frequenti, Doctissimis sermonibus dies transigebat, cum a scribendo vacaret. scribebat carmina maiore cura q̄ ingenio, nonnūq̄ iudicia hominum recitatiōib⁹ exeriebatur. Nouissime ita suadetibus annis ab vrbe secessit, seq; in Campania tenuit, ac ne aduētū quidē noui principis inde commotus est. Magna Cæsaris laus, sub quo hoc liberum fuit: magna illius qui hac libertate ausus est vti. erat *Ὠλόνων* vsq; ad emacitatis reprehensionem, plures iis

rotundus, albus, similis clauī capiti, per omnem corporis partem consistens, sed præsertim in planta pedum & digitis, dolorem, & difficultatē in gressu inurit. Mor ticinum vulgo appellatum scribit Plinius. Et Corn. Celsus tradit, Clauus veruca non dissimilis nonnūq̄ alibi, sed in pedibus maxime nascitur præcipue ex contuso, quis interdum aliter dolorem que, si non alias, ingredienti tamē mouet, sine curatione vix vquam desinit. Nascuntur & in albo oculi callosa tubercula, quos clauos a similitudine figurę idem vocat. Et Vlpianus de edicto ædilitio, qui clauum habet, morbo sum censet. Boum etiam ceruicem & ouium ungulas infestare clauos tradit Columella. Et clauum in arboribus morbum refert Theophrastus, & cum secutus Plinius. Nec me præterit Columellam clauicuculos in vite solitum nominare exiles nepotes exeuntes a palmitē, quos Capreolos vulgus appellat. Beatus & felix) de quibus copiose libro primo. Minorem) filium Seuerum nomine, cuius obitu Martialis libro nono patrem solatus est carmine cui initium, Festinata sui gemeret cum fata Seueri Silius, Ausonio non semel ore potens. Meliorem) præstantiorem filium. Florentem) ætate & fortuna. Reliquit) superstitem post se.

Consularem) iam Consulatu functum. Læserat famam) infamis fuerat, & mali nominis Silius. Sponte accusasse) sua sponte & non metu Neronis viros bonos accusasse. In Vitellii amicitia) Tacitus Cluuium Rufum & Silium Italicum testatur fuisse verboru testes, quæ Sabinus & Vitellius in æde Apollinis simul pepigerat. Proconsulatu Asiæ) quem sub Domitiano fuerat adeptus. Gloriam reportauerat) laudatus fuit, quia in ea prouincia se integre gesserat. Maculam) infamiam. Veteris industriæ) dum alios accusationibus infectatur sub Nerone ob quæstum: an ne ipse periret. Laudabili ocio) studioso secessu. Principes) primarios viros diuitiis & auctoritate. Sine potentia) sine imperio & factione nolebat posse, vnde sine maliuolentia. Salutabatur) q̄ erat potentiorum Mart. testimonio. Cubiculo semper) se continebat, cubiculo inquam. Non frequenti ex fortuna) multos Siliij cubiculum frequentasse non fortunā sequentes, vt solet vulgus, sed eius spectatos mores. nam homo dicitur transigere dies doctissimis sermonibus & frequenti hominum conuentu, non ex fortuna, quando sua virtute frequentatur a probissimis viris, & non felicitate data a fortuna. Alia lectio non est ex fortuna præsentī: non scilicet cubiculo se continebat, ppter præsentē rerū statū, qui optimus est Traiano principe, sed propter morbum. Cum a scribendo vacaret) vt referantur ad præcedentia, sed si legatur cum adscribendo, id est stilo vacaret, tunc connecte cum sequentibus. Scribebat carmina) secundum bellum punicum metro componebat. Martialis, Sili Castalidum decus sororum. Qui periuria barbari furoris Ingenti premis ore. Nam cum foro renunciasset, ad versus transit, eodem libro Epigrammaton sexto referente, Emeritos musis & Phæbo tradidit annos, Proque suo celebrat nunc Heliconæ foro. Cura) labore, arte. Ingenio) natura. nam oratores simus, poetæ nascimur, & poeta natura magis q̄ arte constat. hinc faciūt Diogenis verba, Ita se, inquit, habet res, vt poetę quidē, si prosa oratione scribere velint, efficiāt, qui vero prosa scribere cōsueuerūt, si poetę sibi partes vēdicare velint, nō cōsequant. Ex quo liquet alterū naturę, artis alterū opus esse. M. Tullius pro Archia, Atqui sic a summis hominibus, eruditissimisq; accepimus cæterarū rerū studia, & doctrina & præceptis & arte constare, poetā natura ipsa constare, & mentis viribus excitari. id quod prius auctore Luciano Socrates sensit. Iudicia) quid de scriptis suis iudicarent. Recitationibus) nam Secundus asserit recitationem esse optimū emendandi modum. Suadentibus annis) post sexagesimū ætatis annum: cum liberū erat Senatori vacare ab officijs publicis. Campania) de qua Plin. suo loco. & lib. xviii. ac cæteri rerū scriptores plura in laudē eius. vnus tamen nobis Lucius Florus his satisfaciēt: toto orbe terrarū pulcherrimā Campaniæ plagā scribens, non modo Italię, nihil mollius cælo, nanq; bis floribus vernat: nihil vberius solo, ideo summum Liberi patris cum Cerere certamē. nihil hospitalius mari, hic illi nobiles portus Caieta, Misenus, & tepētes fontibus Baię, Lucrinus, & Auernus, quędā maris ocia: hic amicti vitibus mōtes Gaurus, Falernus, Massicus, & pulcherrimus oīm Vesuuus Aetnei ignis imitator: vrbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum, Pompeij, & ipsa caput vrbū Capua, quōdā inter tres maximas Romā, Carthaginēq; numerata, Romani imperij æmula, & propter agri fertilitatē, ne destrueretur reseruata. Aduētū noui principis) Traiani in urbē, q̄ dum esset in expeditiōe cōtra Germanos a Nerua sene adoptatus, & Cēsār factus in urbē rediens habenas im-

Clauus

Poeta natura

Campania

- perij sumpsit. Huius reditus Martialis, sed latius Secundus in Panegyrico meminere. vbi nos historiam melius explicabimus. Commotus) vt occurreret Traiano venienti. nemo enim Traiani aduentum expauit. Cæsaris) Traiani. Liberum) permissum, impune, ne Senator aduenienti principi officium suum præstaret. Illius) Siliij, qui non est veritus iram Traiani ocio suo. φιλόκαλος) elegans, amator pulchritudinis. Est alia lectio non dissona propter sequentia, καινόφιλος, id est nouarum rerum cupidus. Emacitatis reprehensionem) emendi vitij. rarum vocabulum inuentu emacitas, quod apud vnum alium an notauimus, Quosdam, inquit, Columella, e-
- Emacitas** macitas in comparandis armentis exercet, de tuendis nulla cura tægit. Ab emace recte deduci potest, quo M. Cato vsus est. No- uis villis) quas nuper coemerat. Priores) prius præstinas. Statuarum) virorum illustrium & doctrina præstantium. Imaginū) picturarum, quas in bibliothecis locabat antiquitas, vt illarum stimulis ad studia incitarentur. Cuius natalem) Virgilij natalis Idibus Octobris fuit. Mart. Octobres Maro cōsecrauit Idus. Cui sententiæ Donatus accedit. Seruius opinatur natalem tantum antiquos dixisse, iuniores addidisse diem, viderit ipse & eum secuti, ego autem nō Horatium, quem inter antiquos putat, sed Terentium potius antiquum reor, antiquum Nestorem & Vlysem intelligit Secundus apud Tacitum, Quid ergo dixit comicus ille? nēpe Virg. & Horati) natalem tantum & iuniores, vt Martialis plerumque sine additione dei, & longe recentior eo Vegetius, quid ipse Secundus? quinimmo sæpius apud iuniores, quibus, vt superius quoque notauimus, est amica breuitas, natalem tantum modo inuenies præsertim soluta oratione: nam poetas pro cōmodo suo non dissentio confundere. Neapolis) Palæopolis olim vicina Neapoli, postea ex duabus vna facta ciuitas, & dicta Neapolis Chalcidensium colonia: & ipsa Parthenope a tumultu Syrenis appellata, ad quam plurimi ab vrbe secedebant quietis gratia, vt quos senectus, vel aduersa valitudo conflictabat. maxime autem qui eruditioni dabant operam: nec iniuria igitur a Martiale dicta appellatur. Monumentum eius) quod testatur idem auctor libro. xi. Silius hæc magni celebrat monumenta Maronis. Et mox, Iam prope desertos cineres & sancta Maronis Nomina qui coleret pauper & vnus erat. Monumentum eius) cum Brundisii vel Tarenti, vt alij volunt, mortuus esset, translata sunt eius ossa Neapolim, & sepulta via puteolana intra lapidem secundum. Vt templum) tanquam rem sacram & diuinā. Tranquillitate) ocio literario & vitæ. Excessit) transgressus est. Delicato) enerui, fluxo. Factus est Consul) Creatus est Consul a Nerone Silius, cum Galerio Trachallo. Plinius senior libro octauo, cui sui Consulatus Appij Iunij & Publij Siliij meminit. Neronianis Consularibus) quos Nero Coss. fecerat. Quo Consule) dum Silius gereret Consulatum, id quod Martialis etiam demonstrat libro septimo, Postquam bifenos ingentem fascibus annum Rexerat, asserto qui sacer orbe fuit. Sane dignum notatione, quod Silius fuerit a Nerone vltimo loco creatus Consul, & sub eo Consule Nero interierit: ille autem vltimus omnium Cōsulum, & Consularium Neronianorum obierit. Nero enim hostis ab Senatu adiudicatus in suburbanum Phrontis liberti confugiens, cum milites sentiret aduenientes, seipsum adiuvante Epaphrodito confecit, anno ætatis suæ trigesimo secundo, vt alij vno minus, quidam trigesimo mensibus quinque diebus viginti. Fragilitatis) instabilitatis, caducitatis. is demum profecto vitam æqua lance pensabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. Circuncisum) contractum. Longissima) vt centum annorum: nam respectu immortalitatis vita hominum quauis longissima, tamen brevis est. Nero) legimus etiam Neronem. Interim) hoc paruo temporis interuallo. Lucius Piso) qui cum Nerone Secundo Consul fuit: deinde ab eodem Imperatore vectigalibus publicis cum Ducennio Geminio, & Pompeio Paulino præpositus, Vespasiano & Tito Consulibus Africæ præfectus, eius filius ingenio quietus Legatum habuit Valerium Festum sumptuosæ adolescentiæ, neque modica cupientem, sed affinitate Vitellij anxium, qui par imperium Proconsuli gerens, incertum, an Pisonem tentauerit ad res novas, an tentanti restiterit, quoniam secreto eorum nemo affuit. Claudius Sagitta prospera nauigatione præuenit Papyrium Centurionem missum a Mutiano, asseueravitque mandata interficendi Pisonis Centurioni data multa præterea addens, quibus Pisonem ad res novas moliendas impelleret. nihil ad ea moto Proconsule Centurio a Mutiano vbi portum Carthaginis intrauit magna voce, læta Pisoni omnia tanquam Principi continuare, ad similia obuios hortari vulgus credulum in forum ruere, præsentiam Pisonis exposcere: ille indicio Sagittæ vel insita modestia domi se continens Centurionem percontatur. postquam quesitum sibi crimen cædemque comperit, animaduerti in eum iussit non tam spe vitæ quàm ira in percussorem, quod idem Clodij Macri Legatū interfecisset. anxio deinde edicto Carthaginensibus increpitis intra domum clausus solita munia haudquaquam obibat. Festus igitur consternatione vulgi, & supplicio Centurionis audax, Pænos auxilia-

res & Mauros in necem Pisonis misit, qui domum Procōsulis obscura luce ingressi haud procul cubiculo seruum, qui se interrogantibus egregio mendacio Pisonē esse responderat, obruncant. nec multo post indicio Bebij Masce Piso interficitur. Hęc Tacitus. Neminem Senatorum, nā oēs decesserant. Consul ipse) cū Nerone secundo. Sententiam rogasset) Cōsul enim Senatui pręsidebat, & ius rogandarū sententiarū habebat: primū Consules designati: deinceps ceteri censebāt. Tam angustis) sensus est, tam breui spatio tot homines viuunt, & moriuntur. Exclamatio opportuna, qua mouet indignationē & miserationē. Viuacitas) vita. Viuacitas.

sententiam rogauisset. Tam angustis terminis, tantę multitudinis viuacitas ipsa concluditur: vt mihi non venia solum digne, verum etiam laude videantur illę regię lachrymę. Nam ferunt Xerxem, cum immensum exercitum oculis obisset, illachrymasse, quod tot millibus tam breuis immineret occasus: sed tanto magis hoc quicquid est temporis futilis & caduci si non datur factis. Nam horum materia in aliena manu, nos certe studiis proferamus: & quatenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid, quod nos vixisse testemur. Scio te stimulis nō egere. me tamē tui charitas euocat, vt currentem quoq; instigem, sicut tu soles me. ἀγαθὴ δ' ἐπίς, cum inuicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

futurus esset. sed Herodotus libro historiarū septimo latius hoc tractauit: Xerxes, inquit, cū intueretur omnē Hellepontum nauibus obductū, oīa litora, atq; Abydenorū plana hominibus referta, se beatum iactauit: & post hęc lachrymas fudit. quod animaduertens Artabanus eius patruus interrogauit, Quam diuersa Rex inter se facis: dudū te beatū esse dixeras, nunc lachrymas fundis. Et ille, Reputātē me, inquit, q̄ breuis est oīs humana vita, subiit horū misratio, quorum cū tot sint, nemo ad centesimū annum supererit. Seneca tamen hoc Xerxis dictū carpit, vt qui hominum calamitatē lugeret, quos ipsemet ad macellū duceret. At Vale. Max. alia ratione, quoniam mihi specie aliena, re vera suā conditionē deplorassee videretur, opū magnitudine, q̄ altiore animi sensu felicior. Quis enim etiā mediocriter prudens mortalē se natum fleuerit? Tot milibus) Septingenta milia de regno, & trecenta milia de auxilijs armasse traditur: vt non immerito proditum sit, flumina ab exercitu eius siccata. Nauium quoq; decies centena milia numero habuisse dicitur, nisi menda est apud Iustinum. Plinius refert Xerxē in Dorisco centum viginti milia hominum tantū dinumerasse. Obisset) lustrasset. Hoc temporis) vita nostra. Quicquid est) quātulacunq; est. Futilis) fluxi, vani: ab effundēdo. & futile Futilis. vas, quod patulo ore, & acuto fundo in sacris erat. authores sunt grammatici. Si nō datur factis) nisi dispensatur circa pręclare gesta. Horū) factorū. In aliena manu) in facultate aliorū, non nostra. q. d. materia bene gerendarum rerum est in manu Imperatoris, ac eorum, qui pręsunt exercitibus. nos, quod vnum possumus, æternitatem studijs comparemus. nam & qui fecere, & qui facta aliorum scripsere, multi laudantur.

Proferamus) extendamus viuendo post mortem. Aliquid) aliquod opus memoratu dignum. Stimulis) incitationibus, exhortationibus. Euocat) impellit. Currentē) pronū ad studia. Perstat in verborū metaphora. Me) instigare. ἀγαθὴ δ' ἐπίς) sumptum ab Hesiodi Georgicis, quibus scribit, ἀγαθὴ δ' ἐπίς ἵδλε βροτοῖς, id est bona autem contentio hæc mortalibus. Hic enim poeta duas facit contentiones inter mortales: quarum altera est laudanda, cum inuicem certamus honoris, & virtutis causa: altera perniciofa, cum malorum gratia contendimus. Quare Galenus in præfatione eius libri, qua tradit viam curandi, scribit olim inter medicos fuisse illam, cuius meminit Hesiod. bonam concertationem augendę medicinę, sed suis temporibus interiisse.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S.

Acis pro cetera reuerētia, quā mihi pręstas, q̄ tā solícite petis, vt tribunatū, quē a Neratio Marcello clarissimo viro ipetraui tibi,

mihi pręstas in ceteris rebus hoc quoq; reuerenter facis. Tribunatum) militare. A) conius duo genera facit eorum, qui Rufuli dicuntur, vel secundum alios Rutuli: quia Rutulus Rufus legē primo tulit de iure Tribunorū ab exercitu creandorū. alij sunt comitiati, qui comitiarū causa designantur. Vegetius maiore Tribunū militū tradidit per epistolā sacra Imperatoris iudicio destinari: minore Tribunū puenire ex labore. & cum vnaqueq; legio decē cohortes haberet, primę, quę miliaria vocabat, pręerat Tribunus armorū scientia, vir tute corporis, morū honestate p̄cipuus: reliquę cohortes prout principi placuisset, a Tribunis vel a Prępositis regebantur. Aelianus, Cohorri quingētarię, quā hominū. cccc. xij. cōponit, Tribunū minore: & miliaria, quā hoīm mille viginti quatuor Tribunū maiore p̄ficit. Tribunū vocatū a tribu scribit: pręest enī militibus, q̄s ex tribu prim⁹ Romulus legit. Vel a tribuēdo iure. lege Marcellū de re militari, qd Tribuni officiū esset. Clarissimo viro) Priscus Nerati⁹ Marcell⁹ iprimis Traiano charissim⁹, & sūm⁹ Iuriscō. de q̄ nō multo añ. Tibi) p te.

Acis) Suetonius Trāquilus p Secūdū impetrauerat sibi a Neratio Marcello Tribunatū militū: deinde rogauerat, vt in Cæsentiū Syluanū transferretur: quod cōsiliū summe probat Secundus, & pollicetur se facturum. Pro cetera reuerētia) inter reuerētiā, quam

Tribun⁹ militaris.
Rufuli
Rutuli.

Sylvius rhetor. Cesonius. Cesonius. In nūeros referri.ⁱ tua causa. Cesonium Sylvianum) Sylvium rhetorem ab Heliogaballo Lampridi⁹ tradit interfectū, & Cesonium a Severo Spartianus, si tamen alter horum fuit, verisimilius eū potuisse ad Severi tempora, q̄ Heliogaballi peruenire. Titulos) laudes. Pietatis) amoris in propinquum. In numeros relatuū tuū nomen nondū relatuū est in ordinē Tribunorū: erat enim adhuc integrū aliū subrogare: secus si fuisset ascriptū numero ceterorū. Dicimus milites nondū relatos in numero, cū delecti quidē sunt, nondū tamē in suos ordines peruenire. quod Iurisconsultus plerūq; testatur, ut Vlpianus de bonorū possessione ex testamēto militari. Si quis, inquit, militum ex alio numero trāstat⁹

fit in alium quēvis, & hinc exemplum sit, & illo nondū peruenierit, tamen poterit iure militari testari. est enim miles quī in numeris non sit, sed nomen ipsius tantum. Quare Traianus Plinio quęrenti de modo pœnę seruerum, qui reperti fuerant inter tyrones, & si sacramentum acceperant, tamen nondum fuerant distributi in numeros: respondet si conditionis suę conscius ad militare sacramentum peruenierunt, animaduertendum in illos esse: neq; eū multū interesse, q̄ nondum per numeros distributi essent: illum enim diē, quo primū probati fuerant, veritatem ab iis originis suę exigere. Cassiodorus libro primo historię tripartitę, inquit, Romanorum cohortes, quę nunc numeri nuncupantur. Subdere) substituere. Munus tuum) Tribunatum illi a te concessum. Meum) per me tibi impetratum.

Numeri.

in Cesonium Sylvianum propinquum tuum transferam, Mihi autem, sicut iucundissimum, ipsum te Tribunum, ita nō minus gratum, aliū per te videre. Neq; enim esse congruēs arbitror, quē augere honoribus cupias, huic pietatis titulos inuidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, cum sit egregium & mereri beneficia, & dare, utrang; te laudem simul affecuturum, si quod ipse meruisti, alii tribuas. Præterea intelligo mihi quoq; glorię fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum amicis meos non gerere tñ Tribunatus posse, verum etiam dare: quare ego vero honestissime voluntati tuę pareo. Neq; enim adhuc nomē in numeros relatum est. Ideoq; liberum est nobis Sylvianum in locum tuum subdere: cui cupio tam gratum esse munus tuū, quā tibi meum est. Vale.

Argumentū.

Osium) Cor. Minutiano Macrino singulos actus accusationis Classici per epistolam narrat, & quē euentū actio sortita, quotq; labores pessus sit. Quis L. Albinū in dicēdo copiosum socium haberet, asseueranter contenderem hūc esse Minutianum, quē supra rogauerat, an approbaret suscepā Classici accusationē: & nono li. huius actionis orationē mittit. ¶ Per scribere) totam rem literis significare. In publica prouincię Beticę causa) in negotio publico Bæticorum. hoc enim penebat ad illorum rem publicā.

Minutian⁹.

Exhauserim) sustinuerim. Multiplex) quia multi criminum participes accusati sunt. Varietas) alij enim absoluti, alij reorū damnati. Vnde) ex quibus causis euenit tanta varietas. Fœdus) auarus. In ea) prouincia Bætica. Violenter) crudeliter. Sordide) auare.

Venustus.

Priscus) pariter Consulatum violenter & sordide gesserat. Dictum) scomma, adagium. Venustos) Qui cum gratia quadam, & venere loquuntur, ij venusti appellantur. Fabius author, Imitatus est Secundus M. Tullium, qui sexta in Verrem actione, inquit, Nunquā tantum malum est Siculis, quin aliquid facere, & commode dicant, velut in hac re aiebant in labores Herculis, nec minus hunc immanissimum Verrem, q̄ illum aprum Erymanthium referre oportere. Et in tertia, Hinc illi homines erant, qui etiam ridiculi inueniebantur ex dolore: quorum alij, ut audistis, negabant mirandum esse ius tam nequam esse Verrinum, alij sacerdotem execrabantur, qui Verrem tam nequam reliquisset. Non illepidum) non insulsum, vrbānum, cum lepore. Dedi malum) Mariū Priscū malum virum in Africā Proconsulem misi. Accepi) Classicum Afrum Proconsulem in Bætica habuimus. Reum peregerunt) condemnari fecerunt, sic interpretatur Vlpianus. Nam peregissee reum non aliter quis videtur, nisi condemnauerit. Prouincia) Bætica. Incubuit) fecit impressionem, accusationem intendit. Ille) Classicus. Præuertit) declinauit, subterfugit. Infamis) turpis, non sine suspitione mortis vltionē. Ambigua) an voluntaria, an fortuita. Non posset defendi) non haberet rationem facti, esset asistata. (Mirum) est ho-

Marius
Priscus.
Classicus
Afer.

Reū pagare
Pręuerto.

C. PLIN. MINVTIANO SVO S.

Osium iā perscribere tibi, quantū in publica prouincię Beticę causa laboris exhauserim. Nam fuit multiplex, actaq; est sepius cū magna varietate. Vnde varietas! vnde plures actiones! Cæcilius Classicus homo fœdus, & aperte malus Proconsulatum in ea non minus violenter, quā sordide gesserat eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat aut Prisc⁹ ex Bætica, ex Africa Classicus. Inde dictū Bætiorū, ut plerūq; dolor etiam ventos facit, nō illepidū ferebatur. Dedi malū, & accepi, sed Mariū vna ciuitas publice, multiq; priuati reum peregerunt: in Classicum tota prouincia incubuit. Ille accusationem vel fortuita, vel voluntaria morte præuertit. Nam fuit mors eius infamis: ambigua tamen. Ut enim credibile videbatur voluisse exire de vira cum defendi non posset, ita (mirum)

minem fœdum) & sordidum. Damnanda) atrocita scelerum animaduersione digna. Prouisum hoc legibus) cauent leges, vt mortuos liceat accusare. Sequola ad legem Iuliam repetundarum, Datur ex hac lege, & in heredes actio intra annum duntaxat a morte eius qui arguebatur. Marcellus ad Senatusconsultum Turpilianum, Morte rei iudicium soluitur: nisi tale crimen fuerit, cuius accusatio aduersus heredes durat, veluti maiestatis. idem in accusatione repetundarum est, quia hæc quoque morte non soluitur. Modestinus de accusationibus, & inscriptionibus ex iudiciorum publicorum admissis, Non alias transeunt aduersus hæredes pœna bonorum ademptionis, quæ si

litis contestata, & condemnatio fuerit secuta excepto repetundarum & maiestatis iudicio: quæ etiã mortuis reis, cum quibus nihil actum est adhuc, exerceri placuit, vt bona eorum fisco vendicentur: adeo vt diui Seuerius, & Antoninus rescripserint: ex quo quis aliquod ex his causis crimen contraxit, nihil ex bonis suis alienare, aut manumittere eum posse. Martianus de publicis iudicijs, Defuncto eo, qui reus fuit criminis, pœna corporalis extincta est. In quacumque causa criminis extincti debet is cognoscere: cuius de pecuniaria re est cognitio. Intermissum) per aliquod tempus leges istæ siluere: nam per longam desuetudinem tacito omnium consensu illas abrogari receptum est. sed Senatus & abrogatas reducere, & nouas inducere potest. Interapedinem) temporis spatium, & loci plerumque. vt apud Ciceronem, Festus ait esse tempus interceptum. Ille vocabulum obscenum esse voluit in Epistolis ad Patrum, & pariter Fabi:

contrarium eius diuisionem esse dicentes: sicut illa coniunctio alias appellari posset. Est autem interapedo interstitium, & spatium inter anum, & vuluam: quod, si duo foramina intercipiat, & sapiat. Inde translatiue pro spatio ad alia transfertur. Addiderunt) accusationi. Socios) consocios & scelerum participes. Detulere) reos fecere. Nominatim) per singulorum nomina, non gregatim, & nominatim suo proprio nomine. Noiatim.

Inquisitionem) cognitionem criminum, quod solet fieri, si præcesserint indicia. Aderat) aduocatus erat. Lu Inquisitio. Lucius Albinus) quo socio etiã vsus est in causa Iulij Bassi. & Iosephus tradit ante Hierosolymarum captiuitatem illic Albinum iudicem Romanum fuisse. Dion in Traiano meminit Lucium fuisse prefectum aduersus Dacos. & binus.

cōtra Parthos multa memoranda gessisse. Officij) aduocationis. ἀγορεύωντος, incommunicabile. nã, Qui velit ingenio cedere, rarus erit. Iugo) labore, concordia. Pro se) p gloria propria. Pro causa) ad utilitatem Bæticorum. Postulare) exigere. Tātū oneris) si oēs reos simul complexi fuisset. Singulis actionibus) nã plures actiones in vna causa habebantur: quod vidimus factum aduersus Priscum. Quare visum est postulare, ne singuli patroni sua actione vniuersali omnia reorum crimina complecterentur. Dies) quia interuentu noctis Senatus soluebatur. Latera) vires, spiritus. Tulliana imitatio. nam in Verrem, Me, inquit, dies, vox, latera deficient. Noibus) reorum. Ne gratia singulorum collata) sensus est, verebatur, si oēs simul accusaretur, ne gratia, quæ vnusquisque reorum habebat apud vnum aliquem Senatorum, si simul cōferretur, etiam omnibus respectu huius & illius. Omnium) nã aliqui inuisi absoluti fuissent fauore gratiosorum reorum. Potentissimi) rei vel gratia, vel diuitijs. Dato) exposito, dānato. Viliissimo) conditionis infimæ. Quasi piaculari) tanquam ad expurgationem cæterorum reorum. Piacularia auspicia arbitrabatur antiquitas, quæ sacrificiis tristitia portēdebāt, & Seruius piaculum duo significare credidit, purgationem & cōtaminationem. Ambitio) fauor quæsitus blanditijs & precibus. Potest) cum sunt in vno seueri, in ceteris negligētes, & indulgentes. Extrat in cōsilio) accedebat ad nostrum consilium: & nos non mediocriter mouebat. Sertorianum illud exemplum) Sertorius corporis robore atque animi consilio parem naturæ indulgentiam expertus, proscriptione Syllana dux Lusitanorum fieri coactus, cum eos ratione flectere non posset, ne cum Romanis vniuersa acie cōfligere vellent, statuit ita obijcere, nostri vt periclitarentur: ipse vero cum reliquis copijs in tempore subueniret. Quare multis vulneribus confectos, qui iniussu suo pugnam inierant, suppetijs opportune latis in castra reduxit, nec multos post dies vafro cōsilio in suam sententiam perduxit. Duos enim in conspectu eorum constituit equos: alterum validissimum, alterum infirmissimum, ac deinde validi caudam ab imbecillo sene paulatim carpi: infirmi a iuvene eximiarum virium vniuersam conuelli iussit. obtemperatum imperio est: sed dum adolescentis dextera irritum se labore fatigaret, senio confecta manus ministerium est executā. Tunc barbaræ concioni quorsum res ea tenderet cognoscere cupienti subiecit Sertorius: eque caudæ cōsimile esse nostrum exercitum: cuius partes aliquis aggrediens opprimere possit, vniuersum con-

Interapedo.

Noiatim. Inquisitio. Lucius Albinus.

Actiões pl. in. v. c.

Piacula. Sertorianum exemplum de equo.

- tus prosternere, celerius tradiderit victoriam, quā occupauerit. Ita gens barbara aspera, & regi difficilis in exitū suum ruens: quam vtilitatem auribus respuerat, oculis peruidit. Hec Valerius Maximus, Plutarchus, & Iulius Frontinus in suo stratagematico. at Horatius breuius hanc historiam illo metro tetigit, Caudę setas quod equinas l'aulatim vello. Equi caudam simul totam conuelli. Reliqua reliquū historię de equis. Agmē multitudinem. trālatum verbum ab historicis, nec immerito, cum sermo per comparisonem ab historia dependeat. Carperetur vellicaretur, exciperetur, nam carpi agmen dicitur, cum aliquis intercipitur militum. Nocentem obnoxium crimini- bus tanq̃ principē. Aptissimus iustissimus, commodissimus.
- Transitus descensus ad accusandū. Gratia beneuolentia Senatorum. Legitur etiam genere id est nobilitate. Expeditus facilis ad comprobanda crimina.
- Manus. Sua manu manus non tantū corporis membrum, sed & proprias literas significat, quod etiā nunc vulgo vsurpamus. & amanuenses scribendi ministri a manu dicti sunt. In masculino manus bonum significat. vt in carmine saluari, cerum manū, creatorem bonum dixerunt. Amicula meretriculam. Caius aut̃ thore Tranquillo quoties vxoris, vel amicule collum exosculabatur, addebat, tam bona ceruix simul ac iussero, demetur. Mas- surius libro memorabilium scribit pellicem apud antiquos eam habitam, quę cum vxor non esset, cum aliquo vivebat: quā nūc vero nomine amicam, paulo honestiori vocabulo concubinam appellari Paulo referente. Amiculum vero diminutiū ab amictu. & si Valerius p amico utatur. Io io liber ad te venio in- star rhythmī. io io latantiū vox. Plautus in Pseudolo, Io io te te tyranne te rogo, qui imperas Pseudolo. Et Ouidius, Dicite io pæan, & io bis dicite pæan. Liber a debitis solutus & a paupertate, diues. Sestertium quadragies quadringenta milia nūmum. Redegi accumulauī, expleui. Vendita parte distracta & alienata bonorum parte. An potius Clasticum iactanter scripsisse Bæticorum hominum partem vendidisse, quod maioris criminis fuit, quam eorum bona vendidisse. Sudoris laboris perpeffi sumus: ab eo, quod sequitur. Ingredere attingerem, ordire. Elaborare eniti, contendere. Ministerium turpe ministrorum officium. Crimen esse perinde teneri, ac si ipsi authores forent. Marcellus. ff. xlvij. In comites quoq̃ iudicum, qui repetundarum rei sunt, iudicium datur. Gratianus & Valent. Augusti non solum ministros præsidum prouinciarum, repetundarum teneri censuerunt: sed etiam in quadruplum, quæ rapiunt, exoluere cogunt, codice ad legem Iuliam repetundarum. Defendebantur ab aduocatis, vt Claudio Restituto. Negarent non fuisse ministros scelerum Clastici. Necessitati quod coacti imperio ea patrasent. Prouinciales Bæticos. Claudius Restitutus orator eloquentissimus, & Cæcilio amicus: ad quem alibi epistolę eiusdem. Valerius Mart. quantę authoritatis esset, natalem eius celebrans ostendit ibi, Octobres age sentiat calēdas Facundi pia Roma Restituti. Linguis omnibus, & fauete votis. Natalem colimus, tacite lites. Vigilans prouidus, intentus. Quamlibet subitis ad quātumuis improuisa & inexpectata. Caliginis cæcitatis, ignorantie. Offusum iniectum. Præcepta anticipata: quibus cogitauerat iudices flectere Extorta conuersa in rem nostram. In quibus iam enim parauerat Restitutus probare ministerium non esse crimen: in hoc omnem defensionis suę fiduciam collocans, neque in eo existimans aduersarium elaboraturum. Exitus consilij nostri euentus nostrę actionis, quam ex consilio ceperamus. Ante prouinciam antequam Proconsul in Bæticam iret. Illa bona, quæ habuisset ante Proconsulatum placuit Senatui relinquere filiæ Clastici. Hæc quę in Proconsulatu comparauerat relinquenda Bæticis spoliatis. Additum est huic sententię. Soluerat Clasticus. Reuocarentur redimerentur, retraherentur.

Horatii lo-
cus.

Agmen.
Carpi
agmen.

Manus.

Amanuēsis.

Amicula.

Io.

Separatio
bonorum.

Graue) ministerium, res atrox apparuit. Clauium) inuenies etiam passim Claudium. Chilonium Priscū) Chilonius Aij legunt Tilonium, nonnulli Stiloniū, tanta exemplarium varietate confundente. Tribunus cohortis) vna Priscus. quæq; legio decem cohortes continebat: prima cohors reliquas & numero militum, & dignitate præcedebat: Tribunus pedites habebat mille centum quinq; equites loricatorum centum triginta duos: cui præerat Tribunus maior: ac Cohors. deinceps ceteræ sequebantur: quorum militum numerum Flavius Vegetius, & cum secutus ad verbum Mordestus tradiderunt. Indicabo tamen apud Vegetium mendo se legi secundam cohortem, quæ pedites quin-

Vegetij loc⁹

graue visum est, quod initio dubitabatur, an omnino crimen esset. Post paucos dies Clauium Fuscum Classici generum, & Stillonium Priscum, qui Tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusauimus, dispari euentu. Prisco in biennium Italia interdictum: ab solutus est Fuscus. Actione tertia commodissimum putauimus plureis congregare, ne si longius esset extracta cognitio, facietate & tædio quodam iustitia cognoscentiū, seueritasq; lægueretur: alioqui superant minores rei, data opera hunc in locum reseruati: excepta tamen Classici vxore, quæ sicut implicita suspicionibus, ita non satis conuinci probationibus visa est. Nā Classici filia, quæ & ipsa inter reos erat ne suspicionibus quidem hærebat, itaque cum ad nomen eius in extrema actione venissem (neque enim vt initio, sic etiam in fine verendum erat, ne per hoc totius accusationis authoritas minueretur) honestissimum credidi non premere immerentem: idque ipsum dixi & libere & varie. Nam modo legatos interrogabam, docuissent ne me aliquid, quod reprobari posset se confiderent: modo consilium a Senatu petebam, putaret ne debere me, siquam haberem in dicendo facultatem, in iugulum innocentis, quasi telum aliquod intendere: postremo totum locum hoc fine conclusi. Dicit aliquis, Iudicas ergo! Ego vero non iudico. Memini tamen me aduocatum ex iudiciis datum. Hic numerosissimæ causæ terminus fuit quibusdam absolutis, pluribus damnatis, atque etiam relegatis: aliis intempus, aliis in perpetuum. Eodem Senatusconsulto industria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est: dignum, solumque par precium tanti laboris. Concipere animo potes, quā simus fatigati: quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes interrogandi,

gentos quinquaginta quinq; equites loricatorum septuaginta sex continebat, appellatā quinquagenariā: cum & ratione maioris numeri, & aliorum autoritate quingentariam norimus appelladā. Non minori censura indiget locus Seruii Grammatici, vbi legio-
Seruij locus
gionē scribit sex tantū cohortes & Georg.
habuisse: cum præter superiorū
Gellius.
scriptorum sententiam Gellius libro. xv. decem cohortes in vna quaq; legione fuisse asserat. Accipimus a Liuiō Turmā equitū
Turma
esse cohortem peditum. Adde qd apud Græcos interdum nō diuersus militū in cohorte numerus fuit: nam Plutarchus cohortem quingentos habuisse viros cōfirmat. sic Curtius Rufus, sed ab Alexandro in mille vsq; viros creuisse, Antea, inquit, quingentariæ cohortes erant. Quāuis passim corrupte legatur quinquagintariæ: nisi tamen apud veteriora exemplaria manu scripta. in quibus sana lectio adhuc extat. Cohors iluper: & per syncope cors, locus est ad pullos educandos idoneus. Interdictū) vetitum, relegatū. Plures) reos.

Curtij loc⁹Quingēta
rig.

Congregare) simul cōplecti. Iustitia cognoscentiū) iusti Senatores crimina examinantes. Langueretur) refrigeret, debilitaretur. Alioquin) insuper. Hunc in locum) in tertiam actionem: ad hunc finem, vt vna cōplecteremur. Excepta) quæ non erat minor, vt alij: nam & Proconsulum vxores coguntur

ad reddendam rationem. Iulianus. ff. primo, proficisci autem Proconsulem melius quidem est sine vxore, sed & cum vxore potest, dummodo sciat Senatum Contra & Messala Coss. censuisse futurum, vt si quid vxores eorum, qui ad officia proficiscuntur, deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigatur. Non satis conuinci) non sufficienter posse ostendi noxiam. Probationibus) quæ ab Hispanis contra illam producebantur. Hærebat) detinebatur. nulla in ea suspitio erat, non modo probatio. Extrema actione) in vltima actionis parte potius, q̃ in tertia actione. erat enim is locus contra Classici filiam in extrema tertiæ actionis parte. Pro hac) gratia filia Classici. Ipsum) qd putabam turpe innocentem vrgere. Dixi) tractaui. Libere) ingenue. Legatos) Beticos. Docuissent) instruxissent. Reprobari) refelli, dilui: an potius ream probari, id est noxiam. In iugulum) in perniciem. Intēdere) dirigere, infigere. Totum locū) illā causæ partem pertinentē ad filiam Classici. Dicit aliquis) Fabius libro nono inter figuras prosopopœiæ, & hanc cōnumerans inquit, Est & incerta persona ficta oratio: vt hic, Dicit aliquis. Datū) solitos dari aduocatos litigantibus a Senatu iā supra memorauimus. Ex iudiciis) ex numero iudicium. quare q̃ uis sim aduocatus, tamen reseruo authoritatem grauitatemq; iudicalem. Numerosissimæ) multiplici. magnū reorum numerū continenti. Terminus) finis. Eodē) quo pronunciatum est in Classicum & ministros eius. Par) æquale meritum comprobati testimonio Senatus. Precio) nam abstinebat Secundus in agendis causis ab omni pecunia & munere, contentus sola laude. Si leges precium, interpretaberis munus. Altercandum) contendendum. Testes interrogandi) Circa testes, vt eius præceptor inquit, maximus patronis sudor est, nam summis artibus interrogati opus est: timidus enim terri, stultus decipi, iracundus concitari, ambitiosus inflari, longus protrahi potest: prudens & constans, vel tanq̃ inimicus, & peruicax dimittendus statim vel aliqua facetia refrigerandus.

Dicat aliq⁹

Subleuare
Eleuare.

Subleuandi) adiuuandi, si quid titubauerint, opportuna rursus eius, a quo producti sunt, interrogatione velut in gradum reponendi. Quare secundum Archadium, quorum testium fides non vacillat, frequens usus adhibendus est. Aliud est eleuare testes, quod subleuare: immo e directo eius contrarium, id est imminuere, & deprimere: nam libro. vi. Fabius in refutatione collocat eleuationem. & affert duplicem eleuandi rationem, ut aut veniam quis, aut iactantiam minuat. Et libro. v. Iam dixerat gentium simul vniuersarum eleuata esse ab oratoribus testimonia. Ad hęc libro. xij. Non vendendam eloquentię operam, neque eleuandam tantı beneficij auctoritatem. i. minuendam. Sic M. Tullius scribit, Lucius solitudines eleuandas esse prudentia. Liuius. iij. ab vrbe condita, Vos inquit auctoritatem eleuatis. Et Valerius lib. viij. Tot eleuatis testibus. Et primo, Ille eleuat auctoritatem. Tranquil. Iidem eadem hęc eleuant. Refutandi) imprimis conditio cuiusque testis exploranda: an Decurio, an Plebeius: an honestę vitę & inculpate, an notatus & reprehensibilis: an locuples, vel egenus: an inimicus, an amicus: nam si careat suspicione testimoniū vel propter personam, a qua fertur, quod honesta sit: vel propter causam, quod neque lucri, neque gratię, neque inimicitię causa sit, admittendum est. Lege Julia de vi, cauetur ne liceat in reum dicere testimonium ei, qui se ab eo, parenteue eius liberauit, quive impuberes erūt: quique iudicio publico damnatus erit, qui eorum in integrum restitutus non erit: quive cum bestiis, ut depugnaret, se locarat: quive in vinculis custodia publica erit, quę palam quęstum faceret feceritve, qui ob testimonium dicendū pecuniam accepisse iudicatus, vel conuictus erit. hęc Calistratus.

Gratiosus.

Negare) quę pro reis petebant, neque velle desistere ab accusatione. Vnum aliquid) vnā quandā rē. Gratiosissimo) fauorabili admodū, charissimo, qui multorum gratiam habet. M. Tullius pro Cęlio, Qui hominibus potentibus gratiosis disertis vltro se offerre soleant. Et ad Q. Fratrem, Tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui dignitatē habere nullam potest. Reclamarent) improbarēt cum clamore, quę dicere. Nō minus inquam) Sensus est: si ego omnia in illum dicam quęcūque potero, non ideo erit magis nocens: nā mea accusatio non faciet eum magis nocentem, quę est. Non erit minus innocens) i. nō erit nocens, & crimini obnoxius: qui enim minus innocens est, nocens est. Ex his) actionibus. Offensas) inimicitias. Suspicitur) venatur, Legitur: etiam suscipitur. i. approbatur patroni constantia. Illis) offensis. In rem presentē pducere) rē totam cognoscendā tibi tradere, tanquā si pręsens fuisses. in loco discepcionis & controuersię. Idem ad Traianū, Nunc videor cōmodissime posse in rem presentē excurrere. Non fuit tāti) hęc causa nō tanti erat, ut epistola me tam lōga obtunderes. Longa) respectu rerū quas cōplexa est. Temere dixi) Correctio. Sero) extra locū. Prępostere) cōuerso ordine. Facit hoc Homerus) ut multa prępostere referat. immo suum opus a decimo Troiani belli anno ichoauit: quę posteriores boni poetę æmulates pariter obseruariūt. Alio) qui) pręterea. Perdecorū) venustū, mutato ordine rem narrare: sed poetis hoc concessum, oratorib⁹ interdum, historicis nunquā. De poetis Oratius in Arte, Pleraque differat & pręsens in tēpus omittat. Ideo) ut sit perdecorū.

Exarmo.
Norbanus
Licinianus.

Euocatus) ante iudices postular⁹. Subornatus) iā domi instructus ut hoc faceret, quod Fabius damnat. Ille vero inquit pessimę artes testem subornatū in subsellia aduersarij mittere: ut inde excitatus plus noceat, vel dicēdo cōtra reū cū sederit, vel cū adiuuasse testimonio videbit, faciendo ex industria multa imoderate & intemperatē: per quę nō a se dictis tantū detrahat fidē, sed ceteris quoque quę pręstauerat, auferat auctoritatē. Exarmaret) infirmaret, debilitaret. Exarmatos leones, pardos, & vrsos dicit Lāpridius cicures, mansuetos, edēulos, exungues. Claudianus, Et amissa redit exarmatus arena. Norba. Licinianū) fuit ali⁹ Norban⁹ Pręfect⁹ Prętorij, qui necē Domitiani cōiurauit. Legatū) i. nūero Legatorū Beticorū. Inquisitorē) pręfectū in grēdis criminib⁹. Causa) accusatiōe. Pręuaricaret) defleceret a pręscriptiōe sui officij, & aduersario Castę faueret. Pręuaricari auctore Marcello ē vera crīa abscondere. Tergiuersari) vniuersū ab accusatiōe desistere. Is autē scđm Vlpianū pręuaricator, pprie dī, qui publico iudicio accusauerit, ceterū aduocat⁹ nō, pprie pręuaricator dī. Cautū) scđm Vlpianū nō de publ. iudicijs, Is qui re⁹ fact⁹ ē purgare se debet: nec aū pōt accusare, quę fuerit excusat⁹. cōstitutiōib⁹ enī obseruat, ut nō relatiōe criminū, sed inocētia re⁹ purget. Re⁹ pagat⁹) accusatio pficiat aūq de pręuaricatiōe quāt,

Pręuaricari
Tergiuersari.

Optime) cū ratione laudat hanc legem. Fides) veritas: quia æstimatur nō audere accusare, nisi p̄ficere intēderet accusationē. Ordo legis) vt prius peragatur reus, q̄ de p̄uaricatore q̄ratur. Legati nomē) quod sem Legatus nō per sacrosanctū habitū est, & eius iniurias populus Ro. seuerē vltus est. Vlpianus, Legati nō compelluntur se accusare. Romę defendere, q̄ diu Legatiōis causa hic morātur. quod & Iulianus scribit, & diuus Pius rescripsit. Quare Paulinus censuit apud Secundū lib. iiii. referendū de Theophane Legato, cū Legationi renūciasset. Venuleius de accusationib⁹, Nos accusare nō licet Legatū Imperatoris. i. P̄fidē, puinciae ex sentētia Lēuli Diēt. Sylla & Tyrone Coss. Itē Legatū, p̄ uincialē eius duntaxat criminis, quod ante cōmiserit, q̄ in Legationē veniret: itē magistratū po. Ro. eumve, q̄ reip. causa abfuerit, dū nō retractandae legis causa abfuerit. Inuidia) maliuolētia. Alioqui) in alijs rebus. Domitiani tēporibus vsus) delator, & bonorū accusator sub Domitiano. Vt multi) alij fuere, quia talia videbant placere Principi. numerantur inter delatores Carus, Massa, Veiento, Publicius, Regulus. Prouincia) Batica. Inquirendū) reos. Fidelis) baticis. Ab illo) Classico. Dari diem ad diluenda crimina) decerni p̄fixū diē ad defendēdū, quē obijciēbātur. Neutrū) nec vt reū prius pageret, nec vt in aliud tēpus defensionē p̄traheret. Cōfidenter) audaciter, in malā partē: quod mali plerunq̄ faciūt, & tñ a multis iustā causā tueri credūtur. Iuuenalis, Nā cū magna malae superest audacia causae, Creditur a multis fiducia. Multa) crimina. Pōponi⁹ Rufus) sic legēdū ex vetusto codice, & q̄ lib. iiii. eundē peritum & vehementē in dicēdo fuisse asferat. Libo Frugi) Anniū Libonem Cōsulē M. Antonini philosophi patruū Capitolin⁹ recitat: & Libonē eiusdē Imperatoris Legatū in Syria interiisse nō sine veneni suspitiōe. Læserūt eū testimonio) cōtra Norbanū testimoniū dixerūt. Adfuisse accusatoribus) adiunisset accusatores. Saluij Liberalis) de quo

optime ex accusatione ipsa accusatoris fides æstimat. Norbano tamen non ordo legis, non legati nomen, non inquisitionis officium praesidio fuit: tanta conflagrauit inuidia, homo alioqui flagitiosus, & Domitiani temporibus vsus, vt multi, electusq̄ tunc a prouincia ad inquirendum non tanquam bonus & fidelis, sed tanq̄ Classici inimicus. Erat ab illo relegatus: dari sibi diem ad diluenda crimina postulauit. Neutrū impetrauit, coactus est statim respondere: respondit: malum prauumq̄ ingenium hominis facit, vt dubitem cōfidenter, an constāter, certe paratissime. Obiecta sunt multa, quē magis q̄ p̄uaricatio nocuerunt. Quinetiā duo Cōsulares Pomponius Rufus & Libo Frugi læserunt eum testimonio tanq̄ apud iudicem sub Domitiano Saluij Liberalis accusatoribus adfuisse: damnatus, & in insulam relegatus est. Itaq̄ cū Castam accusarem nihil magis pressi, quam quod accusator eius, p̄uaricationis crimine corruisset. Pressi tamen frustra. Accidit enim res contraria & noua, vt accusatore p̄uaricationis damnato, rea absolueretur. Queris quid nos dum hæc aguntur, indicauimus Senatui ex Norbano didicisse nos publicam causam: rursusque debere ex integro discere, si ille p̄uaricator probaretur. Atq̄ ita dum ille peragitur reus, sedimus. Postea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit: eandemq̄ vsq̄ ad extremum vel constātiā, vel audaciā pertulit. Interrogo ipse me, an aliquid omiserim: rursus & rursus pene omisi. Summo die Saluius Liberalis reliquos Legatos grauiter increpuit: tanq̄ non omneis, quos mandasset prouincia, reos peregissent. Atq̄ vt est vehemens, & disertus, in discrimen adduxit. Protexi viros optimos, eosdemq̄ gratissimos: mihi certe debere se p̄dicant, quod illum turbinem euaserint. Hic erit epistolę finis, re vera finis: literam non addam, etiā si adhuc aliquid praterisse me sensero. Vale.

in p̄cedentibus. In insulam) incertū, in quā insulā. Cōsueuerāt Romani in asperrimas insularū, vt Cyclades, & Sporades deportare nocētes atrocīū scelerū: si autē mollius daretur exiliū in humaniores vel insulas vel puincias. Pressi) institi, dicēdo immoratus sum. Corruisset) dānatus esset. Accusatore p̄uaricationis) Norbano accusatore Castę dānato, q̄ p̄uaricaret ab officio suo, & Castę faueret. Rea absolueretur) Casta iudicio liberaretur. Quid nos) fecimus. Hæc aguntur) accusatio Norbani peragitur apud iudices. Ex integro discere) nam si dānandus erat Norbanus, q̄ causam eo modo, vt erat, nō ageret, Secundus, qui a Norbano prius fuerat illā edoctus, iure petijt a Senatu, vt ab alio rursus instrueretur, ne & ipse p̄uaricari crederetur.

Publicā causam) ad rēp. Baticorum pertinentē, nō aut Norbanū me docuisse de suis priuatis criminibus: quare non posse agere nos de re quā non cognouimus. Rursus) indicauimus Senatui nos debere. Peragitur reus) examināt, vt cōdēnetur. Reū facere est accusare, reū pagare est cōdēnare. Postea) nam per multos dies Norbani cognitio habita ē. Extremū) cognitiois diē, quo relegatus est. Audaciā) in malū. Ambigit em male, an bene de illo sentiat. Pertulit) sustinuit. Interrogo me rursus & rursus) frequēter mecum discutio.

Summo die) die extremo. Mādasset) iussisset cōdēnādos. Vehemens) impetuosus, a vi mētis. Disertus) eloquētia populari imbut⁹. Minus est disert⁹, q̄ orator, Fabio referēte. M. Tulli⁹ de Perfect. Orat. Doctis eloquētia popularis, disertis elegās doctrina defuit. Turbinē) impetū, tēpestatē. Fuit in dicēdo acer & liber: est aut translātū verbū. Turbo em aq̄ circūacta eūdē ābiēs locū, ac se ipsa vertigine cōcitās: in cuius similitudinē vētus in se cōtorquēs turbo dicitur, q̄ repugnacior si est, ac diutius volutatus, inflāmur: & efficit, quod p̄stera Græci vocāt. Mendose tamen legitur apud Senecam postera. Distat turbo a vortice mēandro, quo fragor a Senecę loc⁹ stridore. Apud Horatium & Spartianum, Turbo Turbonis viri proprium.

Argumētū.
Vestricius.
Coccia.

Composuisse) Vestritius Spurnina rebus bellicis, & doctrina excellēs Cocciam Saluij Cocciani a Domitiano interfecti filiam duxit vxorem: ex qua filium Coccium singularis indolis suscepit, qui iuuenis admodum mortuus triumphali statua donatus est ab Imperatore in solatium orbitatis paternae, & victorie praeium de victis Bructeris. In laudem igitur filij Secundus quaedam lucubrauerat parentibus inscijs: ea nunc per epistolam praeter ceteras familiarem legenda illis transmittit. ¶ Deinde) ordo & sensus est: o Spurnina deinde, cum audisses me recitasse illa, vt tu ipse mihi dixisti: quia simul etiam credebam audisse, & cognouisse, quid recitassem, id est totam summam rei. Festis) laetis, vt Saturnalibus, & natali suo vel Principis. Confunderem) perturbare. Reduxissem) vos legentes scripta de Coccio.

Grauiissimi luctus) quem habuistis in obitu filij. Id solum) eam solam partem. nam hanc consolatoriam duobus voluminibus distinguere decreuerat.

Adijcerem) mitterem etiam illa. Affectibus) amoris. Prose qui memoriam) honestis scriptis memorare Coccium. Latius) diutius. Dispensata) limata, vulgata, distributa. Digesta) per ordinem disposita. Amicius) non amicitius: nam ab amico comparatiuum fit amicior: quo Ouidius utitur. ac Cic. frequenter ad Atticum & Lentulum, & Liuius libro secundo ab vrbe condita, ac Valerius lib. v.

Intra vos) apud vos secreta.

Indicetis) placet magis, q̄ si legat iudicetis. Difficile est hucusque) verba sunt, quae dici possent a Spurnina, & Coccia. Intendere) dirigere ad inquisitionem rerum. Difficile) Secundi verbum concedentis superiora. Sculptorem) marmorarium, statuarium. Quid exprimere) quem gestum, & habitum referre. Immortalem) literarum enim monumēta statuis diuturniora.

Nec magis expressi vultus per athenaea signa, Quam per vatis opus mores animi: magis virorum Clarorum apparent. Vt vos putatis) dicta haec vt iactantiam declinaret. Hoc) tanto magis.

Argumētū.

Est omnino) Artemidorus philosophus a Secundo bene affectus beneficiorum memor apud Iulium Genitorem copiosum & graue in dicendo magistrum maximis laudibus illum cumulauerat: quod per Genitorem edoctus Secundus eidem rescribit non esse mirandum, cum eius naturae sit Arthemidorus, vt amicorum facta in maius extollat: explicat tamen, q̄ pro eo periculum subierit. ¶ Nostri) amici. Arthemidori fuit Arthemidorus Daldianus (Daldis autem ciuitas Lydica) philosophus: qui somniorum interpretamenta libris quatuor, & augurandi disciplinam, ac chiromanticam scripsit. Alium Artemidorum cogomento Pseudaristophanum legimus coquinariarum dictionum collectorem. Artemidori meminit Mart. In maius) supra veritatem. Circūfert) omnibus narrat, diuulgat. Philosophi ab vrbe summoti) Domitiano iubente philosophi sunt eiectione non solum vrbe, sed etiam Italia. Authores habeo Tranquillum, & Gellium. qua tempestate Epictetus quoque philosophus ob eandem causam Roma Nicopolim concessit. Quidam insuper Graecorum tradunt multos philosophorum Domitianum necasse, reliquos vero relegasse: philosophis etiam mathematicos addidisse. Eusebius in Chronicis bis per edictum vrbe philosophos interdictos testatur. Suburbano) villa iuxta urbem. Notabilius magis) magis notari possem, vt criminari apud Domitia. Fui Praetor) tunc gerebam Praetura: cuius rei mentionem facit libro septimo. Duo

Artemidorus Daldis.

Artemidorus Pseudaristophani.

Philosophi ab vrbe moti.

Epictetus.

Suburbani.

Praetor.

C. PLIN. SPVRINNAE SVO ET COCCIAE S.

Composuisse me quaedam de filio vestro non dixi vobis, cum proxime apud vos fui. Primum, quia non ideo scripseram, vt dicerem: sed vt meo amoris, meo dolori satisfacerem. Deinde, quia te Spurnina cum audisses recitasse me, vt mihi ipse dixisti, quid recitassem, simul audisse credebam. Praeterea veritus sum, ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam grauiissimi luctus reduxissem. Nunc quoque paulisper hesitavi, id solum, quod recitati, mitterem exigentibus vobis, an adijcerem, quae in aliud volumen cogito reseruare. Neque enim affectibus meis vno libello charissimam mihi & sanctissimam memoriam prosequi satis est: cuius famae latius consulatur, si dispensata & digesta fuerit. Verum hesitanti mihi, omnia, quae iam composui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem: simplicius & amicius visum est, omnia, praecipue cum affirmetis intra vos futura, donec placeat emittere. Quod superest, rogo: vt pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda indicetis. Mihi difficile est hucusque intendere animum in dolore. difficile, sed tamen vt sculptorem, vt pictorem, qui filii vestri imaginem faceret admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet: ita me quoque formate, regite, qui non fragilem & caducam, sed immortalem vt vos putatis, effigiem conor efficere: quae hoc diuturnior erit, quo verior, melior, absolutior fuerit. Vale.

C. PLIN. IVLIO GENITORI SVO S.

St omnino Artemidori nostri tam benigna natura, vt officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, vt vera, ita supra meritum predicatione circūfert. Equidem cum essent philosophi ab vrbe summoti, fui apud illum in suburbano: & quo notabilius hoc est periculosius esset, fui praetor, pecuniam etiam qua tunc

fui praetor, pecuniam etiam qua tunc

Prætores creabantur in vrbe qui præessent iuridicendo, alter qui vrbis, alter qui peregrinis ius diceret. Liuij abbreviator refert numerum Prætorum ampliatum vt essent quattuor. M. Tull. in Miloniana cõnumerat septem Prætores suæ salutis authores. Captis deinde prouincijs totidem Prætores, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati sunt secundum Pomponium Iuriconsultũ, partim qui vrbis rebus, partim qui prouincialibus præessent. Deinde Cor. Sylla quæstiones publicas cõstituit: veluti de falso, de parricidio, de sicarijs, & Prætores quatuor adiecit. Deinde C. Iulius Cæsar duos Prætores instituit: ita vt fierent duodecim numero. Idem

illi ampliore opus erat, vt æs alienũ exsolueret, cõtractũ ex pulcherrimis causis, mussantibus magnis quibusdã & locupletibus amicis, mutuatus ipse, gratuitam dedi. Atq; hæc feci cum septẽ amicis meis aut occisis aut relegatis: occisis Senecione, Rustico, Heluidio: relegatis Maurico, Gratilla, Arria, Fãnia. Tot circa me factis fulminib⁹ quasi ambust⁹, mihi quoq; impedere idẽ exitiũ certis quibusdã notis augurarer.

bant. Cum Prætozem qui fideicõmissis ius dicebat, fideicõmissariũ appellatũ scribit Iustinianus. Liuius in monumentis reliquit creatos Prætores, qui præessent prouincijs ad bellicas res tractandas, vt ex ordine belli, exercitusq; quemadmodum Consules haberent potestatem: erant enim velut minores duces, quib⁹ vna legio mixtis auxilijs. x. milia peditũ & duo millia equitũ dabantur. Horat. in Epistolis, Prætozem, q; militibus præesset, Imperatorem vocat. M. Varro, q; populis præsit prætorẽ dictũ putat. Fui prætor quia nulla persona Principem offendere debet, tãto minus publica. Ampliore) maxima: cõparatiũ pro superlatiuo. Aes alienum) quod alijs debebat. Contractũ) comparatũ, mutuo sumptũ. Pulcherrimis causis) honestissimis rationibus.

Mussantibus) dubitantibus, veretibus. nã mussare interdũ vereri & dubitare: quãdoq; tacere, nõnunq; obmurmurare significat. Sic mussitare opinor verbum deductũ, sicut mutus, ab m litera quam dubitantes & muti exprimunt imprimis. Amicis) Artemidori. Magnis) magnę authoritatis. Mutuatus ipse) cum mutuo ab alijs accepissem, quantum debebat Artemidorus. Dedi gratuitam) largitus sum ei. Senecione) Herennio Senecione, de cuius interitu repetere, quæ lib. i. retulimus. Fuit & Sossius, & Sempronius Senecio iisdẽ temporibus, & alij prius Senecionis. Senectio insuper hæba quæ a Græcis erigeron vocatur. Rustico) Iunio Aruleno Rustico, de quo pariter supra. Fuit & Iunius Rusticus tradente Iulio Capitolino Stoicus pceptor Antonini Philosophi, domi, militiaq; pollens, quem idem imperator in primis reuerbatur, cui omnia cõsilia & publica & priuata cõcabat, & ante Præfectos Prætorio osculũ dabat, quẽ Consulẽ iterũ designauit, ac ei post obitũ staturas a Senatu postulauit. Heluidio) Heluidius Priscus municipio Tarracina, patre Cluuius, ingenium illustre philosophiæ dedit, quam totam ad animi bona exercuit, adhuc quæstorium Pætus Thrasea generũ assumpsit desponsata ei Fannia. is oĩbus virtutibus præditus libertate pferat, ruina soceri ab Italia relegatus, Galbæ principatu reſtitutus, cuius cadauer pmissu Othonis sustulit: dein Prætor designatus in eo honore præſente Plauto Helatio Pontifice fundamẽta Capitolij restituẽdi iecit. quẽ ex Syria reuersum nunq; Vespasianũ Imperatorem salutantẽ, & in Prætura oĩbus edictis sine vlla mẽtione ac honoris præfatione trãsmittebat æquo animo passus est Imperator, donec Thrasea audaciã importune imitans, & insolentissimis altercationib⁹ pene Cæsare in ordinẽ redigens, a Tribunis plebis cõprehensus ministris traditur cõturbato Vespasiano, & cũ lachrymis e Senatu egresso, tantũ hoc prælocuto, Mihi filij succedent aut nemo: sed prius illũ relegauit, deinde iussit interficere: mox pœnitẽtia ductus, magni æstimauit seruare quoquomodo missis, qui percussores reuocarẽt: & seruasset utiq; nisi iam periisse falso nunciatũ esset. Huius filius nomine Heluidius postea a Domitiano occiditur: q; quasi scenico exodio sub persona Paridis, & Oenones diuortium Imperatoris cum vxore tractasset: quẽ nũc Secundus signat: nam cum patre nulla propter gratiam potuit fuisse amicitia. Alius tamen patris historiã repetimus, q; video Tranquilli interpretem scripsisse Heluidium patrẽ a Domitiano morti datũ: quinimmo hoc statim sic repetet. Sanguinariũ Princeps non contentus interfecisse virum sanctissimum Heluidium patrẽ, occidit & filium. Poterat sane admoneri ex recenti lẽctione in Vespasiani vita, vbi legerat illum percussũ iussu Vespasiani. Sed demus veniã alienis erroribus, vt & nostris aliquãdo impetremus. Maurico) Iunio Maurico in exilium pulso: de quo pariter lib. i. Gratilla) Pomponia Gratilla Aruleni Rustici vxore, quæ postea exheredato filio Assudio Curiano legatum Secundo & cohæredibus reliquit. Arria) Arrias tres celebratas comperio. primam Cecinnæ Pætĩ vxorem, quæ marito & solatium mortis & exemplum fuit: secũdam filiam prioris, & vxorem Pætĩ Thraseæ, quæ cognito Senatusconsulto aduersus maritum, & ipsa exemplum matris sequi voluit, ni a Thrasea esset admonita, vt viueret, & Fannię filia subsidium vnicum esset, quã Secundus libro octauo testatur cum Fannia post interitum Domitiani ab exilio rediisse: tertiam Arriam Fatidillam Antonini Pij, qui postmodum imperauit, matrem. secundam Arriam nunc intelligit. Fannia) dũ fuerunt Fannia, vna quę C. Marium captum iussu Minturnensium detinuit in domo, altera Thrasea & Arriæ filia Helui-

Fulminibus) supplicijs violentis. Idem exitium) vel necem, vel exilium. Notis) signis.

g v

tradit sexdecim Prætores creatos se Augustum: & Trāquillus ab eo Prætorũ numerũ ampliatum, perinde ac si prius tantum octo fuissent. Diuus Claudius duos Prætores adiecit, qui de fideicõmissis ius dicerẽt: ex quibus vnũ diuus Titus detraxit. Nerua vnum adiecit qui inter fiscum & priuatos ius diceret. ita decem & octo Prætores in vrbe ius dice-

Mussare.

Senecio.

Rusticus.

Heluidius.

Trāq. loc⁹.

Gratilla.

Arria.

Fãniæ duæ.

Ideo)q. me exposuerim periculo, & mutuatam pecuniam donauerim. Tantum flagitium)ne amicum ab
 Musonius. omnibus derelictum in calamitate, & ipse negligerem. an tantum duntaxat. C. Musonii) C. Musonius Ru-
 fus, genere Thuscus, equestris ordinis, studium philosophiæ & Stoicorum placita æmulatus, & Plautum ad
 constantiam mortis hortatus studia iuuenum præceptis sapientiæ fouebat. bello Vitelliano legatis ad Anto-
 nium se miscuit: & in Publium Celerem, a quo Baream Soranum, falso testimonio circumuentum arguebat,
 Suidæ locus inuectus est. Miror Suidam tradere Musonium Capitonem Thuscum ex oppido Vulsinio dialecticum & Stoicum

philosophum Apollonii Tya-
 nei familiarem: quorum inuicem
 multas extare epistolas propter
 audaciam & arguendi libertatem
 summam a Nerone interfectum:
 cum Philostratus libro septimo
 prodiderit Musonium in insula
 Gyaro relegatum fecisse fontem
 ad quem omnes visendi causa con-
 currebant. Dion eque referat Mu-
 sonium philosophum a Nero-
 ne in exilium pulsum. Aut igitur
 aperte inter se dissentiunt, aut plu-
 res fuere Musonii quod ex sequen-
 tibus magis suspicamur: nam Phi-
 lostratus libro quarto scriptum
 reliquit Musonium Babylonium
 ab Apollonio sapientia secundum
 iussa Neronis in carcerem detru-
 sum, in summo vitæ discrimine
 versatum, & nisi valido robustoque
 corpore fuisset, in carcere pecul-
 dubio moriturum. Idem in vita He-
 rodis Declamatoris, asserit Mu-
 sonium fuisse Tyrrenum: quod me
 dose legatur τῆς ἰσθμίου. Ad
 hæc Eusebius in Chronicis reci-
 tat Musonium philosophum in
 signem Nerone imperante: dein

Eusebius.

Sincerum.
Iuxta.Affectatur.
Sectæ,
Alioquin.

Argumentum.

a Tito reuocatum ab exilio, cum Dion & alij Græcorum adfirment Mutiani accusatione impulsus Vespasianum philosophos ab urbe submouisse præter Musonium. Scripsit Musonius Tyrrenus sermones ex pro-
 fesso, philosophiam continentes & epistolas si Suidæ credimus. Per ætatem) Secundus enim Musonio sene
 admodum iuuenis erat. Tribunus militarem) Tribunus militum essem, & in Tribunatu militiam exercerem.
 Specimen) indicium, speciosum signum. Indolis) futuræ virtutis. Proximum) sapienti, philosophum, vel
 quia solus sapiens Socrates ab oraculo iudicatus. Sinceritate) simplicitate. Sincerum authore Donato purum
 sine succo, & simplex dicitur, ut mel sine cera. Mitto) missum facio. Hyemes) frigora. Iuxta) pariter. in
 qua significatione frequentissime Tacitus vitur. & Liuius libro quinto ab urbe condita, Se iuxta hyeme atque
 estate bella gerere posse. Plin. lib. viij. Iuxta cornua mobilia. Voluptatibus) non ad voluptatem bibit, neque com-
 edit, sed ad necessitatem. Oculos) per quos multe voluptates in animum penetrant. In hoc) Artemi-
 doro. Ordinum) conditionum. Affectatoribus) discipulis. proprie locutus est, nam sectæ philosophorum
 dicuntur. Alioquin) in alijs. Honesti errore) laudare supra modum. Pluris) maiori laude dignos.

V Eniam) A Catilio Seue-
 ro inuitatus ad cenam Se-
 cundus breui epistolio re-
 spondet his conditionibus se ven-
 turum, ut sit brevis & frugi: nec
 in seueris sermonibus modum ex-
 cedat, cum sit iturus ante lucem
 ad officia. Expedita) succin-
 cta, brevis. Socraticis) morali-
 bus, amatorijs, iucundis, honestis,
 philosophicis. Socratis bonitatem, ut Laertium Diogenem omittam, & reliquos per illud carmen, Cecropium supe-

Martia. loc⁹ ras qui bonitate senem ex lib. x. Mart. representauit: quis interpres Epicurum sentiat. primus enim Socrates in-
 troduxit ethicam philosophiam ad officia vitæ necessariam. eius vero amores & iucundos sermones qui viri inge-
 nium scripsere quis omisit. Antelucana) ante lucem. Varro in re rustica antelucanum tempus vocat galli-
 cinium. sic Apuleius, apud quem legitur, Antelucio volo ire, pro ante lucem diei. In qua) ad quæ officia an-
 telucana dum Cato maximæ auctoritatis vir accederet, inuoluto capite a petulantibus iuuenibus fuit deprehen-
 sus. Impune) sine reprehensione. Catoni) Uticensi. C. Cæsar) C. Iulius Cæsar dictator. nam post necem
 Catonis, qui semet Viciæ confecit, M. Tullius laudem eius complexus est libro qui Cato Maior dicitur. hunc au-
 tem librum & propter ingentes viri virtutes & oratoris summam eloquentiam cum Cæsar videret amplecti, ex-

C. PLINIUS CATILIO SVO S.

Eniam ad cenam, sed iam nunc paciscor, sit expe-
 dita, sit parca, Socraticis tantum sermonibus
 abundet: in his quoque teneat modum. Erunt
 officia antelucana, in quæ incidere impune, ne
 Catoni quidem licuit. Quem tamen C. Cæsar

orsus est duos anticatones, quibus crimina Catonis colligens (fuerat enim illi Cato in rep. hostis, ut qui Cæsaris tyrannida præfagiret) magnā in tantū virum iracundiā effudit. Sunt tamen qui vrbauitatis magis gratia, ut cum Cicerone contenderet, q̄ odio aduersus defunctum, scriptos opinentur. Anticatonum meminere Fabius, Tranquil. Iuuenalis, Plutarchus & Seruius. Cicero præterea his verbis ad Atticum, Qualis futura sit Cæsaris vituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro quē Hirtius ad me misit, in quo colligit vitia Catonis, sed cum maximis laudibus meis. Et eodem libro, Id enim ipsum putaram, quod scribis: ut cū in-

ita reprehēdit ut laudet. Describit enim eos, quibus obuius fuerat, cum caput ebrīi retexissent, erubuisse. deinde adiciit, Putares non ab illis Catonem, sed illos a Catone deprehensos. Potuit ne plus authoritatis tribui Catoni q̄ si ebrīus quoq̄ tam venerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ ut apparatus & impendii, sic temporis modus constet: neq̄ enim iis sumus quos vituperare ne inimici quidem possint, nisi ut si mul laudent. Vale.

cero, Num addes cum dies totos ad aleam ludere? Non video cur Acron in Odis apud Horatium super illud, Narratur & prisci Catonis, Sæpe mero caluisse virtus: priscum interpretetur Censorinum, cum historia repugnet. nam Secundus hic & Seneca cum Plutarcho non Censorinum, sed Vicesem merū amasse tradit. Prisci ergo venerandi & sancti. liberalior autem portio vigorem dat hominis nāq̄ defatigati atq̄ defecti, Hominem mero referente, suauis vino mire & animus excitatur, & robur exurgit, & nonnunq̄ vsq̄ ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos sed deprimat curas, quas profecto trudit & ab imo animā mouet, morbisq̄ ut qui busdam, ita tristitiæ medetur. ideoq̄ vini inuentor Liber dictus, non ob licentiam linguæ, sed quia liberū a seruitio curarum animum asserit, & audaciorem in omnes conatus facit. Erubuisse) verecundia confusos cum agnouissent esse Catonem. Adiecit) Cæsar in suis anticatonibus. Deprehensos) inuētos in aliquo crimine. nam secundum Senecam, quisquis obiecit Catoni crimen, facilius eum fecit honestum q̄ turpem. Venerabilis) reuerendus, dum esset ebrīus. Conster) sit. Modus) honesta mensura. Ii) talis conditionis. Nisi ut simul laudent) nisi vituperationi laus sit annexa, quod Catoni eueniebat.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Librū, quo nuper optimo Principi Consul gratias egi, misi exigenti tibi, missurus etsi non exegisses. In hoc consideres velim ut pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. In ceteris enim lectorem nouitas ipsa intentum habet: in hac nota, vulgata, dicta sunt omnia, quo fit, ut quasi ocio sus securusq̄ lector tantum elocutioni vacet: in qua satisfacere difficilius est, cū sola estimatur. Atq̄ utinā ordo saltē & trāsitus, & figuræ simul spectarētur. Nā inuenire præclare, enunciare magnifice interdū etiam barbari solent: disponere

ris Imperatoribus. Ceteris) rebus dicendis. Ipsa nouitas) noua materia & causa inaudita. Habet) tenet. Nota) iam prioribus dicta principibus. Omnia) quæ laudanda Imperatores faciunt. Ocio) non occupatus circa inuentionem, utpote iam vulgatam. Elocutioni vacet) intentus sit rationi bene & apte dicēdi. est autem elocutio idoneorum verborum & sententiarū ad inuentiones accommodatio, quæ suauitatem & grauitatem plurimam affert: in oratore difficillima pars, ubi plurimum studij est adhibēdum. debet enim perfecta elocutio habere tres res in se, elegantiam, cōpositionem, dignitatē. M. Tul. & cum secutus Fabius, quartā elocutioni virtutem addit, ut apta & accommodata rebus ac personis sit. Cum sola aestimatur) cum per totā orationem nulli alij rei attenditur, immo præceptor eius voluit elocutionem esse difficillimam, & si reliquæ spectarentur. Ordo) qui rectus esse debet: nam ut quæq̄ gesta sunt prius, ita narrāda præsertim in genere demonstratiuo: in coniecturali nō semper: & sententiose dicere sine verborū & ordine & modo, infantia est authoris. re M. Tullio de Oratore. Transitus) qui in eo mirabilis est, cū scilicet ab vna re ad aliā transitur: debet autem fieri ut præcedens sequentem trahere videatur, & oratio sit quasi corpus vna superficie contentū, ne cōmissura perluceat. Transitiō alioqui exornatio cum orator breuiter ostendit, quid dictū sit & proponit, quid cōsequatur. Figuræ) tria illa dicendi genera graue, medium, attenuatū: quæ ita in oratione mutari debēt, ut graue medium, & mediū attenuatum suscipiat. Figuræ præterea omnes exornationes dicuntur, quæ suo loco dispositæ afferūt lumen, ut clauus purpuræ insertus. Simul) cū elocutione. Inuenire præclarū) excogitare res opportunas causæ. conuenit in hoc cum præceptore Fabio, Inuentio, inquit, cum imperitis sæpe communis est. Enunciare magnifice) uti magna & præstanti p̄nunciatione. cui in toto genere dicendi Demosthenes summam dedit: consistit autem voce & gestu. Barbari) imperiti, non callentis oratoriā. Disponere apte) ordi-

L Ibrum) Panegyricā orationem qua Traiano Cōsulatus accepti gratias egit, Voconio Romano emēdandam mittit: & difficultatē in ea propter vulgatam iam materiā excusat. Librum) orationē in genere demonstratiuo omnīū pulcherrimam. Optimo principi) Traiano, qui ob morū probitatē a Senatu Optimi cognomen meruit. Consul) cum Cornuto Tertullo. Gratias egi) Senatus iussu. Exigenti) perenti. Hoc) libro. Pulchritudinem materiæ) singulares in Principe virtutes: exemplum vnicum futu-

Cato ebrīus.

Horatij locus.

Vini locus.

Liber cur dictus.

Venerabilis

Argumentū.

Liber.

Elocutio.

Transitus.

Figuræ.

Inuentio.

Enunciatio

Dispositio.

nare & distribuere res suis locis, ut inter se iuncte & coherentes sint: quod fiet si verba quae se invicem complectantur, verbis applicemus: ita res priores sequentibus consimiles: sic videbitur oratio non solum composita, sed etiam continua: quae si dispositione caruerit, tanquam navis sine rectore fluctuabit. Apte) ut verba sint apta & accommodata rebus & personis. Figurare varie) mutare dicendi figuram prout res exigit. Eruditis) arte instructis. Affectanda) nimium curiose querenda. Quintilianus, Resistam, necesse est his qui omnia rerum diligentia, qui sunt nervi causarum quodam inani circa voces studio senescunt: idque faciunt gratia decoris, qui est in dicendo mea quidem opinione pulcherrima: sed cum sequitur, non cum affectatur. Nam affectare est conari aliquid contra naturam rei: unde putatur Virgilius locutus affectare, dicendo pinguem aristas: quod dicta sit arista ab ariditate. Elata) sublimia, gravis stylus & magnificus: debet enim orator interdum erigi & attolli, nonnunquam deprimi, & per plana incedere. Umbra) extrema circumlita corporibus, cum nec pictura in qua nihil circumlitum est, emineat: ideoque artifices etiam cum plura in unam tabellam opera contulerunt, spatiis distinguunt, ne umbræ in corpore cadant. praeter hoc color ipse dicendi quilibet claris multis, tamen varijs velut maculis conspergitur. Hic locum Fabius lib. viij. capite de generibus sententiarum largius tractat. Lumen) colorem, splendorem. Submittere) ad figuram attenuatam. Attollere) ad gravem, quod utrunque per mediam commodissime fit. Haec) commemoro. Doctissimo) iam praediximus Voconium fuisse oratorem, & poetam praestantissimum. Adnota) veru signa.

Argumētū. **R**em atrocem) Exemplo Macedonis monet non debere dominos erga servos truces esse, a quibus ille perne in balineo necatus, non multo post interiit: verum prius ultus est mortem suam comprehensis & occisis intersectoribus. Acilij plures, Acilios plures fuisse constat, sed maxime celebratum, qui navali ad Massiliam praelio iniecta in puppem hostium dextra, & abscissa memorabile illud apud graecos exemplum imitatus transiit in navem, umbone obuios agens. Item Acilium poetam, & Aciliū Glaucionem Consulē cum Traiano a Domitiano relegatū, & interfectum: ut Acilium Steneleum omittam, & quos iam alibi praenotauimus. Epistola) sed tragodia. Praetorius) praetura functus, vel ius habens gestandi praetoria ornamenta. Macedo) apud Iuriscōsultos lego Macedonem fuisse virum scelestum: & ceteris malis, quae illi natura administrabat, etiam a se alienum adhibuisse: unde decretum Senatusconsultum Macedonianum, ne saepe materiam peccandi hominibus malis praestaret. Seruisse) servum fuisse. Minimum meminisset) non respiceret natales suos: sed insolentius se gereret, quam parentum obscuritas pateretur.

Acilij plures,

Macedo & Macedonius.

Formig.

Pauimentū. Efferi.

C. PLINIVS ACILIO SVO S.

Rem atrocem, nec tantum epistola dignam Laragius Macedo vir praetorius a servis suis passus est, superbo alioqui dominus & saevus, & qui servisse patrem suum parum, immo minimū meminisset. Lauabatur in villa Formiana. repente eum servi circumstant: alius fauces inuadit, alius os verberat, alius pectus & ventrem atque etiam foedum dictu verenda contundit: & cum exanimem putarent, abiciunt in feruens pauimentum, ut experirentur, an viveret. Ille, siue quia non sentiebat, siue quia se non sentire simulabat, immobilis, & extensus fidem peractae mortis implevit. tum demum quasi aestu solutus effertur. excipiunt servi fideliores. concubinae cum ululatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, sublati oculis agitatoque corpore, vivere se (& iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt servi, quorum magna pars comprehensa est, ceteri requiruntur: ipse paucis diebus aegre refocillatus, non sine ultionis solatio decessit, ita vivus vindicatus ut occisi solent. Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis simus obnoxii: nec est quod quisque possit esse securus, quia sit remissus & mitis. Non enim iudicio domini, sed scelere perimur.

Formiana) quam in agro Formiano habebat. Formiae oppidum antiqua Lestrigonum sedes, cuius Lacones conditores prius Hormias a statione frequenti appellantes: deinde aspiratione in F mutata dictae sunt Formiae. Eius littoris amoenitatem & crebras stationes Martialis libro decimo multis commendat. sic exordies. O temperate dulce Formigae litus. Circumsistunt) circumveniunt. Inuadit) repente constringit. Foedum) cum praefatione protulit rem verendam. Verenda) inguina, genitalia. Feruens pauimentum) perustum solum balnei. Pauire antiqui ferire dixerunt, a quo pauimentum ex crebra percussione. Extensus) tanquam mortuus. Fidem peractae mortis implevit) cum non se moueret, fecit fidem tanquam si vere mortuus esset. Aestu solutus) nam in medio feruore necatus. Effertur) extra balineum portatur a consocijs tanquam mortuus: nam efferi proprie dicuntur cadavera ad sepulturam. Excipiunt) ab intersectoribus Macedonem tollunt. Ululatu) lugubri voce. Excitatus) expergefactus. Frigore) quod modicum astringit corpora, & excitat. Et iam erat tutum) nunquam enim ausi fuissent mali quicquam servi nequam praesentibus bonis. Refocillatus) reparatus, restauratus. Ultionis)

quia serui sunt puniti. Apud Iuriconsultos multis queritur, qui seruorum veniant puniendi occiso domino: vbi Ulpianus Iuriconsultorum praestantissimus respondet, pariter condemnandos, qui ei auxilium non tulerunt, quoties potuerunt aduersus vim opem ferre. Vindicatus) sumptum supplicium de complicib⁹ adhuc illo viuentē. Obnoxij) subiecti. Nec est) nulla causa est. Quisquā) dominus. Iudicio) iure, merito, ratione. Scelere) immanitate seruorum. Hac) dicta sint. Quid praeterea) dices noui est. Quid) repetit quae dicere potuisset Acilius: & infert nihil noui esse. Feriatus) ociosus, festus. Marc. Tullius in epistolis ad Len-

tulum, Ab his studijs, inquit, feriarum. Contexi) scribi. Publico) balineis publicis. Ominosa) malum omen portēdens. Eius) Macedonis. Ut daret transitum) ut liberaret ingressum, & spatium transeundi praerberet. Palma percussit) diuersum ab exemplo Diogenis, qui cum vidisset adolescentem laescium, percussit pēdagogū tanquam huius intemperantiae auctorem. Contumelia) despe-

ctus, dum manu percutitur. Gradus) ascensus, incrementa, minor enim

Feriatu.

Ominosus,

Diogenes,

contumelia quam mors.

Argumētū,

C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

Etis ut libellos tuos in secessu legam, examinem, an editione sint digni: adhibes preces, adlegas exemplum. Rogas etiam ut aliquid succisui tēporis studiis meis subtraham, impertiam tuis. Adiciis M. Tullium mira benignitate poetarū ingenia fouisse. Sed ego nec rogandus sum nec hortandus. nam & poetice ipsam religiosissime veneror, & te validissime diligo. Faciā ergo, quod desideras tam diligenter quā libenter. Videor autē iam nūc posse rescribere esse opus pulchrū, nec suppressendum, quātum aestimare licuit ex iis, quae me presente recitasti. si modo mihi non imposuit recitatio tua: legis enim suauissime & peritissime. Confido tamē me non sic auribus duci, ut omnes aculei iudicii mei illarum delinimentis refringantur: hebetentur fortasse & paululum retundantur, reuelli quidem, extorquerique non possunt. Igitur non temere iam nunc de vniuersitate pronuncio: de partibus experiar legendo. Vale.

xerit, postmodum in secessu haec studia exercuit, & in vrbe interdum non pauciores quingentis versibus per singulas noctes componere solitum tradiderunt, vnde in epistolis ad Lentulum testatur se scripsisse quaedam carmina, ac ab orationibus disiunxisse, seq; ad mansuetiores musas retulisse, quae maxime se sicut a prima adolescentia delectarunt. nam multa transtulit ex Demetrio, & Aratum latinum fecit. Balchionas, Vxorium, Nilum metro panxit. libros treis de temporibus. sed quanto maiorem laudem soluta oratione meruit, tāto minorem versu inuita (ut inquit Martialis) minerua. Poeticen) artem scribendae poeseos: est enim fictae verget; narrationis congruēti rhythmo vel pede composita metrica structura ad vilitatem, voluptatemq; accommodata. distat autem a poemate & poesi, quod poetica ars ipsa intelligitur: poema autem pars operis, ut descripio armorum Achilles: poesis cōtextus & corpus totius operis effecti: ut Ilias, Odyssea, Aeneis: authores habeo Marcellum, Aphthonium, Diomedem, Ephektionem. Donatus autem putat poesin esse vnius carminis plures libros. Religiosissime) tanquam rem diuinam & sanctam: nam quasi diuino quodam spiritu afflatur poeta. quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat: quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur. haec Cicero pro Archia. Nec suppressendum) non continendum domi, sed publicandum. Mihi non imposuit) non me decepit. Suauissime) miro cum lepore. Peritissime) me) cum maxima arte. Auribus duci) oblectamentis audiendi trahi & affici. Aculei) igniculi, stimuli, di-

minutium ab acu, a quo aliud aculeolus deducitur in vsu apud Martialem. Delinimentis) blanditijs. Refringantur) reprimantur, minuantur. refringantur, ut est in aliquibus exemplaribus. Hebetentur) debilitentur. Retundantur) refringantur. Extorqueri) per vim extrahi. Temere) frustra inconsulte. Tran-

quillus pro fere posuit. Nec temere, inquit, vnquam triclinio abcessit, nisi dissentus ac madens. & in Tito, Pestilentia, quanta non temere alias, in quem sensum pariter Plinius senior frequentius vsurpauit.

Vniuersitate) toto opere,

Etis.) Roganti Proculo, ut versus suos emendaret & an publicandi essent iudicaret, respondet se liberrime suscepturum tale onus: iamq; videri dignos editione nisi deceptus fuerit suauis ei⁹ recitatione.

Secessu) ruri. Exēplum) Ciceronis, qui fouit poetas. Succisui) subcisi, subtracti a rebus vergētib⁹. Plinius senior in praefatione suae historiae, Succisui temporib⁹ ista curamus. Vocabulum Apuleianum: quo Marc. Tullius, Traquillus, Gellius etiā vtiuntur. Succisuum interdum significat reliquum, superfluum in utile. Marc. Tulliu) Extat adhuc oratio, p Archia poeta praecptore, qua eū ciuitate Romana donatū, & dignū quia poeta pbat. Fuit enim Cicero puer ad carmen nō mediocriter inclinat⁹, ut libellis quibuscūq; versibus editis ingenium eius primū elu-

Succisui,

Cic poetica

Poetica.

Poema.

Poesis.

Aculeus.

Temere.

Argumentū.

Adnotasse) Probat exemplo alia esse clariora, alia maiora facta: nam Arria non minora fecit, dum viveret, q̄ dum moreretur: & tamen magis laudatur vox eius porrigentis marito gladium, Pate non dolet: q̄ dum mortuum filium viro ægrotanti viuum simulat & exulem nauicula prosequitur. Adnotasse) animaduertisse. Clariora) illustriora magis cognita. Maiora) re ipsa plus virtutis habentia, sed minus nominis. Illius) ad differentiam filiae Arriae, quæ Thraseæ vxor fuit. Marito) Cæcinnæ Pæto. Exemplum) quia se prius interfecit. Martialis, Casta suo gladium cum traderet Arria Pæto, Quem de visceribus traxerat ipse suis. Si qua fides, vulnus, qd̄ feci, non dolet, inquit. Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet. Multa) fortiter gesta. Auia.) prioris Arriae Cæcinnæ vxoris. Hoc) se interficere & maritū ad idē impellere. Obscuriora) minus vulgata. Cæcinnæ Pæti) decipiuntur, qui existimant Arriam istam in morte sua & mariti constantia celeberrimam Pæti Thraseæ vxorem, cum non hæc sed eius filia pari nomine Arria fuerit, illos autem fefellit, quod vterq; & Cæcinnæ & Thraseæ cognominatus est Pætus, opinātes vnum tantum fuisse Pætū. apud Dionis loc⁹) se scriptum est de Arria γυνὴ καὶ κἀνὺς ὡς αἰσῶν p γυνὴ καὶ κἀνὺς παῖς, id est vxor Cæcinnæ Pæti. Fili⁹) Cæcinnæ & Arriae. Mortifere) cū periculo mortis. Legitur etiā vtriq; pro vterq;. Ob alia) propter bonam indolem & morum elegantiam. Filius) quē parentes etiam rudem & malum solēt amare. Huic) filio. Fun⁹) exequiarū pompā, aliquādo ipsum officium significat, vt apud Terentium interdum cadauer, vt apud Virgilium sic appellatū a thoribus Donato & Seruio a funalibus, quæ intra ceram sunt, nam funes incensos maiores non stri mortuis præferebant. generalius est funus q̄ exequiæ. est enim tota pompa tam domestica q̄ extrinseca, exequiæ vero tantum in via, dum funus procedit. Ita) caute, & simulate. Eius) mariti. Commodiorem) validiorem conualescentem. Interroganti) marito. Vincerent) patientiam Arriæ. Prorumperent) cum impetu exirent. Egrediebatur) a cubiculo Pæti. Dolori dabat) fletus (spargebat, & tristabatur. Satiata) fletu. Composito) formato in lectiorem habitum. Redibat) ad maritum. Orbitatem) filij obitum. Illud) facinus. Eiusdem) Arriæ. Stringere ferrum) gladium denudare ab eo quod præcedit, strictam aciem ferri pronuda Virgilius posuit. Stringere item amplecti significat, vt apud Senecam, Adulteram strinxit. Et defron- dare ac leuigare: nam stricta folia ex arboribus dixit Cæsar, & Virgilius frondes ac remos. Marcellus insuper stricturas appellari voluit scintillas, quæ de feruenti ferro emittuntur. Perfodere pectus) Arria Messallinæ familiaris cum maritum Cæcinnam morti destinatum intueretur: deliberauit & ipsa mori, immo virum meri- culosum confirmauit ense primum se confodiens: deinde illi tradens his quidem verbis. I, feri te, non doleo: quare multis celebrata fuit. Pate non dolet vulnus, quod ego feci, sed quod tu facies. hæc est illa vox immortalis ac pene diuina. Neque moueatur aliquis præter literarum regulas. Secundum dixisse dolet vulnus, cum Martialis idem argumentum tractans pariter dixerit: & libro vndecimo dentes dolere Glyceræ: & duodecimo non aures dolere sed capillos. Plinius in mustellaria, Cor dolet, quod imitatus est scribens Ouidius Cor dolet: atque ira mixtus abundat amor. & alibi, id ipsum indoluit Iuno. Iuuenalis. Protinus ante meum quicquid dolet, exue limen. Prudentius, Hic omne quicquid lancinamur non dolet. Dolet quod cruor pectori insedit tuo. Aeternitas) famæ immortalitas. quare in hoc non tantum admiranda, cum præmium constantiæ intueretur. Aeternitas) immortale præconium sui facinoris. Quo) iccirco. Maius) celebratione dignus. Abdere) suppressere. Sine præmio) quia nemo aderat qui talia posset monumentis mandare. Matrem agere) simulare illum adhuc viuere, monstrare se matrem, agere amicum, præstare officium amici. agere autem fabulam repræsentare significat, agere interdum audire, alibi dicere, item tractare, impellere, mouere. Donatus sic distinguit. agere est aliquid necessarium facere, agere voluptuarium, vt agitator equorum. Scribonianus arma) Furius Camillue, Scribonianus Dalma- ticiæ legatus bellum ciuile molitus legiones multas fortissimasque ad sacramenti mutationem pelle-

C. PLINIUS NEPOTI SVO S.

Adnotasse videor facta, dictaq; virorum foeminarumq; alia clariora esse, alia maiora: confirmata est opinio mea hesterni Faniæ sermone, neptis hæc Arria illius, quæ marito & solatium mortis & exemplum fuit. Multa referebat auic suæ non minora hoc, sed obscuriora: quæ tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quàm mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Cæcinnæ Pæti maritus eius. Aegrotabat & filius vterq; mortifere, vt videbatur. Filius decessit eximîa pulchritudine, pari verecūdia, & parentibus non minus ob alia charus, quàm q̄ filius erat, huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias vt ignoraret maritus, quinimmo quoties cubiculum eius intraret, viuere filium atq; etiam cōmodiorē esse simulabat. Ac persæpe in- terroganti quid ageret puer, respōdebat, Bene quieuit, libenter cibum sumpsit. Deinde cū diu cohibita lachrymæ vincerent prorūperentq; egrediebatur, tunc se dolori dabat, satiata siccis oculis, composito vultu redibat tanquam orbitatem foris reliquisset. Præclarum quidem illud eiusdem, ferarum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalē ac pene diuinā, Pate non dolet. Sed tamen ista facienti, dicentiq; gloria & æternitas ante oculos erant: quo maius est sine præmio æternitatis, sine præmio gloriæ abdere lachrymas, operire luctum, amissoque filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma

Arria.

Thrasea.

Cæcinnæ.

Pætus.

Dionis loc⁹

Funus.

Exequiæ.

Orbitas.

Stringere.

Dolet vul-
nus.

Agere.

Agitare.

Furius

Camillus.

rat, & cum non dubitasset citra bellū Claudii imperatorem posse terreri, cōtumeliosa & minaci epistola eum cedere imperio iubet, vitamq; ociosam in priuata re gerere. Dubitauit Claudius adhibitis principibus viris, an obtemperaret: sed die dicto ut in vnum vndiq; ad nouum imperatorem conueniretur: neq; aquilę ornari, conuelli quoquomodo signa, moueriue potuerunt. exercitus tanta & tam inusitata fide miraculi motus & in pœnitentiam versus imperatorem Scribonianum quinto statim die destitutum interfecit: seseq; sacramento prioris militiæ continuit. Hæc sumpta à Paulo Orosio & Tranquillo. Alij hunc motum altius repetentes longius etiam

Illyrico contra Claudium mouerat: fuerat Pætus in partibus, & occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat ascensurus nauē, Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Nempe enim, inquit, daturi estis consulari viro feruulos aliquos quorum e manu cibum capiat, a quibus vestiatur, a quibus calcietur, Omnia sola præstabo. Non impetrauit. Conduxit piscatoriam nauiculam, ingensq; nauigium minimo secuta est. Eadem apud Claudium, vxori Scriboniani, cum illa profiteretur indicium, Ego, inquit, te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, & viuus! Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimæ mortis non subitum, fuisse, Quin etiam cum Thrasea gener eius deprecaretur, ne mori pergeret: interque alia dixisset, Tu vis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum! Respondit, Si tandiu, tantaq; concordia vixerit tecum, q̃ ego cum Peto,

exequuntur. Cum Romani de moribus Claudij desperarent, a multis insidijs petitus est, præsertim ab Annio Vinitio: qui ad Furium Camillum Scribonianum Dalmatiæ legatum misit & persuasit ut arma aduersus Claudium sumeret, ac militibus non parentibus manu propria se transferberauit. Claudius hac defectione cōsternatus plurimū sibi metuebatur: tamen illius morte cognita confirmatus est: & donatiuo militibus distributo, qui in partes Scriboniani fuerant conquissos & eorum plurimos deprehensos occidit: multi inter quos Vinitius sibi manus intulerunt, Messalina & Narcissus libertus cum reliquis hac oblata occasione nulli potentum pepercere, nisi quis aut pecunia aut gra-

tia, quis nocentissimus periculum subterfugit: nam non viri tantū, sed & mulieres trucidatæ sunt. Ad hæc Tacitus Scriboniani filius inquit clementia Claudii reseruatus, postea quasi finem principis per Chaldaeos scrutaretur in exilium actus est. Illyrico.) Illyris prouincia Pannoniam septentrionem versus, meridiem vero adriaticum mare determinat: optimis portibus propter adiacentes insulas illustrata. Aduerte ab aliis scriptoribus dici mora esse arma in Dalmatia: a Secundo in Illyrico, sunt autem prouinciæ contiguæ, quare probata lectio est arma Illyrico mouerat ut ex Dalmatia, quam obtinebat, Illyricum inuaderet. Fuerat in partibus.) fauerat Scriboniano: & secutus erat illum contra Claudium. Occiso.) per se, vel milites. Secundus a militibus scribit occisum. Trahebatur ab Illyrico. Arria.) vxor eius, quæ vna in prouincia fuerat. Imponeretur) in eandem nauem. Consulari) Cecinnæ, qui gesserat Consulatum. Omnia) prædicta.

Vxori) Iuniæ: quæ defectionis Scriboniani conscia relegata est. quare impatiens annexa est etiam crimini: quo deinde filius in exilium actus est. Profiteretur indicium) sponte indicaret coniurationis maritum: quod deinde filius in exilium actus est. Et viuus?) neque tu vna occubisti? Ex quo) ex quibus prælu diis.

Non subitum) sed multo ante præuisum, & ex rebus antea actis decretum. Thrasea gener) Thrasea Pætus Patauij ortus vir egregius, & malis temporibus clarus. Nam exercebantur miris modis inter Nerone & Thraseam inimicitia: verum cuidam multa criminosè iactanti, atque causam suam perperam iudicasse dicenti obstitit Nero, tantumque abfuit criminibus de inimico contra veritatem assentiri, ut exclamauerit, utinam tam me Thrasea diligat, quàm iudex æquus & rectus est. huic Cecinna filiam Arriam desponsauit: ex qua Fanniam suscepit. Filiam) Arriam. Pereundum) violenter. Nero virtutem ipsam exscindere concupiscens Thraseæ infensus accedentibus causis quod Senatu egressus, antequam aliud decerneretur, quum legeretur epistola de matris Agrippinæ nece, & de natali eius, ut inter nefastos esset, referretur, quod in municipio suo egisset Tragœdiam more patrio in quodam festo, quod celebrabatur trigésimo quoque anno, quod Iuuenalium ludicro parum expectabilem operam præbuerat, quod mitiora in Prætorem Antistium ob probrosa in Neronem composita carmina censuerat, & obtinuerat: & sponte absens, cum diuini honores Poppeæ decernerentur, fuerat: neque funeri interfuerat. ea renouauerat Capito Consularius flagitiosus, & Thraseæ inimicus: quod auctoritate eius repetundarum concidisset: deinde de illa obiiciebat, quod principio anni solitus esset solenne iusiurandum vitare, nuncupationibus votorum non adesse, nunquam pro salute principis immolasse, nunquam pulsantem citharam audiuisse, neque pro sacra illius voce sacrificasse, & triennio non introisse curiam: solitus olim adfidiuus adesse vulgaribus patrum consultis, tanquam præsentibus offenderetur. Quare cum ei mortis arbitrium datum esset, Quæstor consulis ad eum in hortis agentem missus, etiam tum maxime intentum Demetrio cynicæ institutionis doctori donec aduenit, Domitius Cæcilianus ex intimis amicis, & illi, quid Senatus censuisset, exposuit. Vocato igitur propius Quæstore, & vtriusque brachii venis incisis effuso cruore humum spargens, Libellus, inquit, Ioui liberatori. Dicere solebat, parcere Neronis adulatoribus, si ideo possent crudelitatem eius fugere: sed cum pariter & ipsi trucidarentur, melius esse nō seruiliter perire, cū fama post se duratura esset: illo rum vero tantum, q̃ iugulati essent. Illud præterea frequenter secum vsurpabat, Me Nero interficere potest ledere nequaquā. Alij scripserunt Thraseam mori iussu ob vultus tristitiā & asperitatem. historiā collegimus ex Dione & Plutarcho. Mori mecum) Thrasea referente Tacito vxorem Arriam tentantem mariti supremam, & exemplum Arriæ matris sequi: monuit retinere vitam, filiaq; Fanniæ cōmuni subsidium vnicū non adi-

Illyris.

Dalmatia.

Thrasea Pætus.

Thraseæ mors.

Portia.

mere, quæ viri dicto obediens usque ad Traiani tempora superuixit. Auxerat curam) intenderat diligentiam. Custodiebatur) ne se interficeret. Sensit) animaduertit Arria custodiri ne sibi manus inferret. Nihil agitis) exemplo Catonis & Portiæ: ille enim secundum Plutarchum dixit, si caput parietis illisero, aut spiritum præclusero facile mori possum. De hac autem Martialis, Coniugis audisset fatum cum Portia Bruti, Es subtracta sibi quæreret arma dolor. Nondum scitis ait mortem non posse negari. Crediderā) satis hoc vos docuisse patrem. Dixit & ardentes auido bibit ore fauillas. I nūc & ferrum turba molesta nega. Male) dolentius, cum maiori cruciatu. Impegit) impulit, percussit. Refocillata) reparata restaurata: recreata a suis. Duram) difficilem, longiorem.

Illo) dicto. Per hæc) constantiæ & fortitudinis præludia.

Illud) Pæte non dolet. Hæc præexercitamenta. Circūfert) vulgat. Colligitur) cōprobat.

Argumentū.

Recte ne) Anxius pro salute Seruiani, quod iam pridem nihil scriberet, cogat ut statim tabellario misso nūciat quid faciat. Non medio) critter dubitandum Seueriano, an Seruiano scripta fuerit epistola: nam utrunque nomen legitur in exemplaribus etiam manuscriptis. Secundus libro octauo Seruanum virū exactissimū nominat. Spartian⁹ sæpius in Adriano refert Seruanum virū summę authoritatis. nam Iulius Seruius legatus Pannoniæ sub Traiano fuit, & eo imperante bis consulatum gessit, semel cum Subsurano. illi Adriani soror Paulina nupsit. cui is Imperator tantum detulit ut venienti de cubiculo semper occurreret: tertium consulatum ne esset secundæ sententiæ non petenti, ac sine precatione concessit. filiam habuit, quam Fusco Salinatori destinavit. Cum incidisset Adrianus in morbum letalem factus de successore sollicitus primum de Seruiano cogitauit: postea quasi affectatorem imperij, quod seruis regis cœnam misisset, quod in sedili regio iuxta lectum posito sedisset, quod erectus ad stationes militum senex nonagenarius processisset, mori coegit: re vera ne sibi superstes esset. Flavius Vopiscus recitat epistolam Adriani scriptam Seruiano consuli. Gellius Seruilianum virum suæ ætatis doctissimum testatur. At Dion Seuerianum vocat. Eum, inquit, Traianus successorem aliquando, & dignū imperio iudicauit: nam in conuiuium olim quæsiuit ab amicis, ut decem nominarent viros quibus summa reipub. & rerum fastigium demandari posset: tum vero compresso aliquantulum sermone, nouem dixit per vos discere cupio, vnum ego Seuerianum habeo. hunc cum Fusco eius nepote, quod Commodi adoptionem ægre ferre videretur suspectos & inuisos occidi iussit Adrianus. Seuerianum nonagenarium, alterum decem & octo annos natum. sed Seuerianus priusquam iugularetur ignem poposcit atque incenso thure, Vos, inquit, deos testor, me nihil mali commississe: Adriano hoc tantum imprecor, ut cum mori cupiet, non possit. Seueriani Africæ proconsulis meminit Apuleius & Lucianus in sermone, cui titulus quomodo historia scribenda sit, Seuerianum refert. item Vlpianus Seuerianum consulem Adriano imperante, apud quem. ff. quinto menda inoleuit ubi commemorat Adrianum rescripsisse Seruiano. aut igitur Seruiano aut Seueriano ex præcedentibus legendum. Omnia) tua se habent. Scrupulum) dubium, difficultatem. Terentius in Andria, At mihi etiam vnus scrupulus restat. translatio a scrupulo lapillo, qui nos in calceo latens plerumque offendit. Vnde idem comicus alibi, Inieci scrupulum. Et asperas salebrosasque vias scrupulosas dicimus. Scrupulus præterea ponderis genus. Mart. libras scrupulos sextulasque dicit, at neutro genere. Iugeri pars minima est decem scilicet pedes & longitudine & latitudine quadratum. Par) non possum pati hanc difficultatem neque mea constantia tolerare. Data opera) ob hanc solam rationem. Viaticum) viæ necessariam impensam quæ proficiscenti erogatur. græci ἐφόδιον dixere: sed interdum pro facultate & paratu latini sunt vsi: sicut illi ἐφόδιον παροικίας ὁ παῖς [ὁ] καὶ παῖς, id est facultas virtutis diuitiæ & vitij. viaticum per diminutionem dixit Caius. ff. v. & pariter Apuleius qui lib. vij. viagium pro itinere vsurpauit. Præmiū) laboris mercedem præter viaticum. Quod opto) re beneualere. Si valere) correctio: non enim bene valet qui aliquibus animi molestiis perturbatur. Capite amicissimo) vita tua mihi amicissima. Quicquid) omne malum quod,

Seruius.

Seuerian⁹.

Vlpiani locus.

Scrupulus

Viaticum.

Viaticulū.

Viagium.

C. PLINIVS SERVIANUS SVO S.

Recte ne omnia quod iam pridem epistolæ tuæ cessant, an non omnia recte? sed occupatus es tu, an tu non occupatus? sed occasio scribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum. Exime autem vel data opera tabellario misso, ego viaticū, ego etiā præmiū dabo, nunciet mihi modo, quod opto. Ipse valeo si valere est suspensum & anxium viuere, expectantem in horas, timentemque pro capite amicissimo, quicquid accidere homini potest. Vale.

Officium) Seuerus scribit in Senatu orationem Panegyricam dixisse, deinde recitasse quibusdam amicis cum summa auditorum attentione, quare & principem Traianum & sua tempora laudat, quibus sprete adulationi bus graua & seuera placerent. ¶ Seuerus per ea tempora multos fuisse comperio, Curtium Seuerum praefectum recitat Tacitus. Septimi Seueri doctrinam laudat Statius in syluis. Seuerum doctum fuisse Martialis libro. xi. testatur. & Decium Seuerum imperante Seuerus claruisse Iurisconsultus, sicut idem Iulij Seueri meminit, qui Dione tradente a Britannia in Iudaeos deficientes ab Adriano missus est uir iustus, & sapiens, dignitate & au-

Argumen-
tum.
Seuerus.

C. PLINIUS SEVERO SVO S.

Officium Consulatus iniunxit mihi, ut Reip. nomine principis gratias agerem. quod ego in Senatu cum ad rationem & loci & temporis ex more fecissem, bono cuius convenientissimum credidi, eadem illa spatiosius & uerius volumine amplecti: primum, ut imperatori nostro virtutes suae ueris laudibus commendarentur: deinde ut futuri principes non quasi a magistro, sed tamen sub exemplo praemonerentur, quia potissimum via possent ad eandem gloriam nitii. Nam praecipere qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac prope superbum est: laudare uero optimum principem, ac per hoc posteris, uelut ex specula lumen quod sequantur ostendere, idem utilitatis habet, arrogantiae nihil. Cuius autem non mediocrem voluptatem, quod hunc librum cum amicis recitare uoluisset, non per codicillos, non per libellos, sed si commodum esset, & si ualde vacaret, admoniti, nunquam porro aut ualde raro uacat Romae, aut commodum est audire recitantem. foedissimis insuper tempestatibus per biduum conuenerunt. Cumque modestia mea finem recitationi facere uoluisset, ut adicerem, tertium diem exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis: studiis malo, quae prope extincta refouentur. At cuius materiae hanc sedulitatem praestiterunt? Nempe quam in Senatu quoque, ubi perpeti necesse erat, grauari tamen uel puncto temporis solebamus, eadem nunc & qui recitare, & qui audire triduo uelint, inueniuntur: non quia eloquentius quam prius, sed quia liberius, ideoque etiam libentius scribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus principis nostri, quod res antea tam inuisa quam falsa, nunc ut uera, ita amabilis facta est. Sed ego cum studium audientium, tum

thoritate insignis, postmodum regenda Bithyniae destinatus. Officiu consulatus) quia Consul creatus eram, ideo Traiano gratias egi, quod secutus est Aufonius, per Consulatu suo Gratiano principi gratias agens. Reip. nomine) ex auctoritate reip. & imperio Senatus, sicut ipse refert in eadem oratione. Ad rationem) secundum respectum. Locum) Senatus imo Senatorum, apud quos breuius dicendum erat, propter reuerentiam.

Temporis) seculi nostri, quo liberius fari licebat. Ex more) ad imitationem aliorum. Spatiosius) pluribus uerbis. Hoc repugnat illi epistolae ex lib. i. qua asserit oratores plura egisse quam edidisse. quod tamen hac ratione potest excusari, quoniam illis oratoribus praescriptae erant liberae perendinationes, ita ut quantum uoluissent dicere, potuissent. at Plinij seculo intra constitutum tempus dicebant. an quid alia erat apud iudices, alia apud Senatuum agendi ratio? Uerius) eloquentius. Suae) propriae. soli) Traiani, fuerunt enim in eo virtutes fere diuinae. Magistro) rectore, doctore, nam Plato librum de regimine principum scripserat, & Xenophon dialogum de tyrannide. Sub exemplo) ad imitationem Traiani: exemplo enim magis, quam uerbis mouemur. Nitii) contendere. Onerosum) magni ponderis, ne praetermittenda dicamus, & dicenda omittamus. Superbum) ut inferior superiori praecipiat, & tantum sibi arroget. Per hoc) hac ratione, ductu figurato. Lumen)

Oratorum
dicendi spa-
tium,

speciosum exemplum. Specula) loco edito e turri, translatio a nauigantibus, qui solent dirigere cursum suum ad lampadem in specula portus accensam. Arrogantiae nihil) habet. sic enim uitatur superbia, & par utilitas sequitur. Librum) orationem panegyricam. Codicillos) epistolas ad illos missas. Libellos) supplicationes. Vacat Romae) uacui sunt ab officiis in urbe. id quod lib. x. Mart. conqueritur. Foedissimis tempestatibus) turbidis & tempestuosis diebus. Foedum est plusquam turpe, interdum crudele significat. idcirco Sallustius, foedos oculos dixit. Tertium diem) ut totam orationem recitare: relinquebat enim tertia pars eius recitanda. Mihi) mea causa. Honorem) audiendi diligentiam. Studiis malo) crediderim id factum potius propter studia. Extincta) deperdita superiorum principum sugetia praesertim libera studia: ut uetus comedia, & satyra, & historia. Refouent) respiciunt sub Traiano: nam Iuuenalis sub eo suum opus publicauit & composuit: quod non dissimulat idem, sed in primis. vii. satyra. Tacitus uero & Tranquillus suas historias. Cuius materiae) demonstratio generi & solute orationi quam minus tenet auditor. an potius qua solebat imperatores commendare. Sedulitate) per triduum audiendi diligentiam. Nempe) praestiterunt ei materiae hanc sedulitatem, quam quoque praestiterat in Senatu, cum primum dixi: perinde ac si inferret quod non tantum deberet capi in recitatione eius orationis, quam semel audiuerat. Perpeti) totam audire. Necesse erat) propter praesentiam Caesaris, quis esset molestum & graue audientibus. Puncto) momento, quantulo spatio. M. Tullius pro Cluentio, Neque postea Larini punctum temporis moratus est. Solebamus) sub malis imperatoribus. Quam prius) nunc dicantur. iam enim adulatione omnia noua excogitauerat. Liberius) uerius. cum sub Domitiano capitale fuerit laudare bonos. id uerum dicere. Accedet laudibus) ad alias eius laudes addetur haec etiam. Res) laudatio panegyrica. Antea) sub malis imperatoribus. Nunc) Traiano principe. Vera) continens ueras laudes. Amabilis) grata. Studium) attentum opus

Specula.

Codicilli.
Libelli.
Foedum,

Traianus
Iuuenalis
Tacitus.
Tranquillus.

Punctum.

Nero mu-
sicę dedit

ram. Seuerissima quęq; scripta admodum austera & grauiā. Satisfacere placere. Non multis paucis doctis, quibus solebat sua committere. Omnibus pro cōmuni vtilitate. Hac seueritate aurium iudicio audiētium libenter seuera scripta. Olim sub Nerone qui cantu & musica oblectatus adeo, vt in certamen sapius descenderit, & aduersarios quasi plane eiusdem conditionis obseruaret, captaret, infamarit, maledictis incesserit: ac si qui arte præcellerent, corrumpere etiam solitus fuerit: inde pessimum cantandi genus dum principi male cantanti cædunt, introductum. fuit enim exiguae & obscurę vocis. quare non immerito Aristoxenus apud Athenęum, inquit, postq̃ theatra in barbaros mores fluxere, & multum a priorib; desciuere, publice ipsa musica defecit: pauciq; sciunt, qualis olim fuerit: nūc musicę modi pessimi introducti, quibus qui vtuntur pro humanitate molles fiunt, pro temperantia libidinosi. Plutarchus in libello de musica refert antiquos Græcos nesciuisse theatralē musam: sed eius scientia vsos tantum ad honorē deorū & heroum laudē ac institutionē iuuenum, qđ prius Horatius in poetica tetigisse videtur per illud. Musa dedit fidi- bus diuos puerosq; deorū. idem Plutarchus, cum colligat theatrum fuisse post: quoniā *θεωπαιον*, vnde theatrum deductū est, *αἰών* *θεῶν* denominationem traxerit, asseritq; ad pueros erudendos olim musica in vsu erat: eam suis temporib; fuisse sublatam, omnesq; ad theatralē conuersos.

Theatra.
Arena.

Theatra quę instituta sunt ad deorū immortalium ludos, & populi voluptatē, id græcorū inuentum, vnde etiam nomen latine arena dicitur. nulla ferme Italię ciuitas fuit nobilis, quę theatro careret. Instituto igitur quinquennali ludico Romę a Nerone secundum Tacitum ad morem Græci certaminis variā famā fuisse constat. quippe erant qui Cn. quog; Pompeium incusatum a maioribus ferrent, qđ mansuram theatri sedem posuisset: proceres Romani specie orationū & carminū scena (nā & ea in theatro cōstituebatur) polluant: an decurias equitū egregiū iudicādi munus expleturas: si fractos sonos & dulcedinē vocum perire audiuiſſent. Eadē theatra) translatio a theatris adscripta, cuius sensus sicut olim mali principes coegerūt oratores ad male dicendū, dum volūt adulari sibi, ita nūc cōfido optimū imperatōrē nostrū fieri auctorē bene dicēdi. Qualia) veras laudes. Musicos) oratores metaphorice. Materię latioris) legitur etiam latioris in eandē sententiā, quā scilicet latius & copiosius diffudi q̃ priores. Cōstare rationē) posse me reddere manifestā rationē. Pressius) humiliter, castigatū, grauius. Astrikti) breuius, cōpēdiosisus. Hilarius) delectabilis, lætius. Exultātius) diffusius, copiosius. Accersita) affectata, extra rem inserta. Segnius) supina prece minus. Austeris illis, seuerisq; veris scriptis sed auditu asperioribus, qualis satyra & antiqua comœdia, cuius sub Traiano scriptor extitit Virg. Romanus. Austero contrarium est dulce. Blanda) adulatoria. Iusta) debita austeris & seueris, quę iusto tit. occupare deberent locum dulcium. Et meo) & mea causā.

Argumen-
tum.
Rufus.

Assumo) Hesitabundus, an prædia suis vicina emeret, Claudium Rufum amicū consultit: exponēs, quęcūq; ad emendum illa sollicitarent, & qđ deterrerēt. Multi codices habent Clausum Rufum, alij Caluissium, quē supra legimus contubernalem Secundi. Assumo te in consiliū) te consulo, & participem consilij mei facio. Idem lib. vi. euocatus in consiliū a Cæsare nostro. M. Tulli, Adhibuit sibi in consiliū. xv. principes. cū

In cōsiliū.

quibus causas cognouit Max. nisi eo in consiliū adhibito. Spartianus, Adriano mos erat, vt cum princeps causas cognosceret, & Senatores & Equites Romanos in consiliū vocaret & alios, quos Senatus probasset. Familiaris) domesticę. Prædia) rura, prædia sunt res ipse, prædes homines, id est fideiussores. Vicina) contigua. Inserta) interiacentia. In his) emendis. Solicitant) prouocant, incitant. Deterrent) retrahunt ab emptione. Pulchritudo) decorus, aspectus agrorū perpetuorū. Vtraq; prædia vetera & noua. Opera) excursu. Viatico) vię impendio. Inuisere) ire ad videndum. Procuratore) rei rusticę curatore, cuius imperio subiacet villicus: verum & pro custode alicuius rei necessarię, vt fœtus apum, Columella posuit:

Viaticū.
Procurator.

C. PLINIVS CALVISIO RVFO SVO S.

Assumo te in consiliū rei familiaris, vt soleo. Prædia agris meis vicina, atq; etiam inserta venalia sunt, in his me multa sollicitāt, alia qua nec minora deterret. Solicitat primū ipsa pulchritudo iungēdi: deinde qđ nō min⁹ vtile, qđ voluptuosum, posse vtraq; eadē opa, eodem viatico inuisere, sub eodē procuratore, ac pene iisdem

at Lampridius & multi pro eo q rationes vectigalium principum seruat, super quo iam multa præscripsimus.

Actoribus) quod probo, cum apud Iurisconsultos actor pro villico accipiat. quale illud, actori suo Antiocho data libertate. quinimmo etiam Columella in eundem sensum accepit cum inquit, Sed nec conditum cura, fide, rationibus inferunt: ita ut & actor & familia peccent, & ager sapius infametur. Villā) domum in agro.

Tueri) rusticā villā reparare, ne corruat. nā villarū alia ciuica, i qua ciues æstatis tēpore, alia rustica in qua cultores agrorū inhabitant. Itē fructuaria in qua fructus & redditus agrorū reponunt. Inest) numerat, misceat. Cō-

actoribus habere, vnam villam colere & ornare, alteram tātum tueri. Inest huic computationi sumptus supellectilis, sumptus atriensium, topiariorum, fabrorum, atq; etiam venatorii instrumenti: quæ plurimum refert, vnum in locum conferas, an in diuersa dispergas. Contra, vereor, ne sit incautum, rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem causis subdere. Tutius videtur incerta fortunæ possessionū varietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis soli cœliq; mutatio, ipsaq; illa peregrinatio intersita. Iam qd deliberationis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi. Constant campis, vineis, syluis, quæ materiam & ex ea redditum sicut modicum, ita statum præstant. Sed hæc felicitas terræ, imbecillis cultoribus fatigatur. Nam possessor prior sæpius vendidit pignora: & dum reliqua colonorū

stere iubet atriensibus ut supellectilē exponant. Vlp. in familia atriensem numerat, & asserit fuisse in villa cultio-
ri: sic scoparios, viridarios, & topiarios. Sicut Flaccus etiā ostiarios, cū scribit villis portas dominos villarū fa-
cere, ianuasq; imponere, & seruos huic negotio ad transmittendum populū applicare. Plau. in Asinaria his ver-
bis declarat, qd esset officium atriensium. Iussin, inquit, scelestæ hac ianua hoc stercus hinc auferri: iussin colonis
deijci operas aranearum? Iussin in splendorem dari bullas has foribus nostris? Topiariorum) artificum tra-
ducendarum & formandarum arborum ac herbarum in varias formas & circinnos. Plin. senior lib. xij. ficus in-
quit, indica vastis diffunditur ramis, quorum pondera adeo in terram curuantur, ut annuo spatio figantur, no-
tamq; sibi propaginem faciant circa parentē in orbes quodam topiario ope, & Africanus cum Vlpiano topia-
rium vsurpant pro seruo parato arborum ornandarum causa. fortasse a funiculis dictus est topiarius, quibus
in opere vtuntur. nam testes Pausanias ait topia dici. topiarium opus non in viridijs tantum, sed & in scenis sa-
tyricis antiquitas struxit, quæ ornata arboribus, speluncis, montibus, reliquisq; agrestibus rebus in topiarij cœ-
li speciem transformabantur. Topiariorum autem cura fuit post statum Fauonij. Fabrorum) lignariorū &
ferrariorum, dendrophorum. Venatorii) comparati ad venationem, quæ proprie ferarum est: nā aucupij
minus virile. Vlp. ff. xxxij. Si in agro venationes sint, puto venatores quoq; & vestigatores, & canes, & cætera
quæ ad venationes sunt necessaria, instrumenti vocabulo cōtineri: maxime si ager ex hoc redditū habet, unde inre-
Secundus venatorium instrumentum dixit. est autem instrumentum secundum Vlpianum de fundo instructo,
apparatus rerum diutius mansurarum, sine quibus exerceri nequiret possessio: ibi insuper idem Iurisconsultus
exequitur de instrumento rurali diligenter. Tranquil. in Augusto instrumentum regium pro apparatu & supel-
lectili regia posuit. Conferas) componas: nam in vnum melius custodiuntur. Rem) prædia. Tam magnā)
magni momēti, tam magno emptam. Tempestatibus) malis temporū qualitibus. vocabulum, qd utroq; ver-
sus dici potest, ut valitudo, facin⁹, dol⁹: poeta em̄ clarā tēpestatē dicit, & p tēpore antiq; accipi solitos Pōpei⁹
testat. Incerta fortunē) incertitudinē fortunē, ac tēporū mutatiōes. Possessionū varietatib⁹) habere possessio-
nes i diuersis locis: ut si calamitas vnā aliquā opprimat, alia diuersitate cœli gradinē euitet. Experiri) an possi-
mus euitare. Soli) loci, regiōis. Cœli) aeris. Peregrinatio) peregre secess⁹. Intersita) interposita vicissitudi-
naria. Caput) summa, maxima ppositio. Fertiles) nō seruauit ordinē. nā pponere debuit pignes, vñ descēdit
fertilitas. Aquosi) vliginosi, irrigui, abūdātes aqua, q ex se aquā fundāt. Cato in re rustica p gradū superlatio-
nis dixit. Materiā) ligna. vñ apud Græcos materiā & syluā significat, & nostri p ligno sæpe vtunt, ut Cato,
Columella etiā p pāpinis, q relinquuntur vitis constituendæ vel substituendæ causa. Vlp. ff. xxxij. Ligni appel-
latio nomē generale est, sed sic separatur, ut sit aliud materia, aliud lignū: materia est, quæ ad ædificandū fulciē-
dumq; necessaria est: lignū, quicqd cōburēdi causa paratū est. Plato insuper materiā voluit esse rē improcreabi-
lē, incorruptā, nō de principijs absolutis elemētis, sed ex oib⁹ primā figurarū capacē, factioniq; subiectā, adhuc
rudē & figurationis qualitate viduatā. stoici duo esse in rerū natura voluerunt, ex qbus omnia fiunt, materiā &
causam. materia iacet iners, res ad oīa parata cessatura, si nemo moueat: eā autē ratio format, & quocunq; vult
versat: ex illa varia opera pducit. hæc autē omniū rerū prima substātia, causa vero deus. Modicū) mediocrem.

Statū) certū, firmū. nā statæ obseruationes, & feriæ certis dieb⁹ constitutę dicuntur. sunt autē syluæ min⁹ sub
iectę tēpestatibus, q reliqua ruris. status vero substātium est cōditio vniuscuiusq; rei, & cōstitutio causæ apud
Rhetores. Felicitas) fertilitas, vbertas. Imbecillis) pauperibus, debilibus. Fatigatur) colitur, exercetur, ener-
uatur, exinanit. Possessor) dominus. Pignora) seruos, & bona, ac instrumēta rei rusticę, quæ colonis ad iumē
to dominus dederat. nā ea sunt obligata creditori, quinimmo secundum Catonem in re rustica quicquid illa-
tum fundo erit, donec colonus satisfecerit, pignori esto. Reliqua colonorum) debita contracta a colonis. sic

Actor.

Fructuaria
Supellecti-
lis.

Atrienses.

Topiarius

Viridarius

Venatorii.

Instrumē-
tum.

Tēpestat.

Aquosus,
Materia.
Lignum;Statum.
Status.

Pignus.

Reliqua.

enim Iurisperiti vſurpare ſolent vt Pomp. de ſtatu lib. Rationem reddere iuſſus reliquum, qđ apparet, ſoluit de eo qđ obſcurius eſt ſatifficare parat⁹ eſt. Iulianus, Si qſ teſtamento libertatē accepit ſub cōditione, ſi rationē reddiderit, debet ꝑ hęreditaria parte hęredib⁹ reliqua ſoluere. Et Paul⁹, Offidius qđā inſtituta filia Valeriana hęrede, aſtori ſuo Antiocho data libertate prędia certa, & peculū, & reliqua legauerat. Vlpian⁹, Si qſ libertatem dederit ſeruis duob⁹, ſi rationes reddiderint, Iulia em̄ tractat ſi alter reddere ſit parat⁹, alter nō ſit, an al- ter ꝑ alterū impediāt. & rectiſſime ait. ſi qđē ſeparatim rationes geſſerāt ſufficere ad libertatē adipiſcendā ei q rationes ſuas reddiderit, ſi vero

ſimul, nō alias videri alterum ꝑ- ruiſſe, niſi vtriuſq; reliqua exolue- rit. in reliq; accipere debemus, vt & ipſa rationū volumina reddā- tur. Calliſtratus, Quid ergo con- uenitur hiſ verbis, ſi ratioēs red- diderit. quidam hoc aiunt ſi reli- qua reddiderit, quaſi nihil inter- ſit vtrū ſub hac conditione, ſi re- liqua vel ſub hac ſi rationes red- diderit. ſequola demū. ff. de fun- do inſtructo bis repetēs in eadē lege reliqua colonorū, innuit eſ- ſe, quę coloni debent dominis. qđ nos admonuit Baptiſta Tero- nus, qui ſine magiſtro ius ciuile ſumma cum laude profiteſt. Hoc etiam vocabulo vſus eſt M. Tul- lius ad Atticum. Id inquit reli- quū, quod ipſe in Tuſculano me

minuit ad tempus, vires in poſterum exauſit, quarum de- ſectione rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo inſtruendi complures frugi mancipes. Nam nec ipſe vſq; vinctos ha- beo, nec ibi quiſq; ſuper eſt, vt ſcias quanti videantur poſſe emi. Sertertio tricies, non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum & hac penuria colonorum & comuni tem- poris iniquitate, vt redditus agrorum, ſic etiam precium re- tro abiit. Quæriſ, an hoc ipſum tricies facile colligere poſ- ſimus. Sum quidem prope totus in prædiis, aliquid tamen ſcœnore, nec moleſtum erit mutuari, accipiam a ſocru, cuius arca non ſecus ac mea vtor. Proinde hoc te non mo- ueat ſi cætera non refragantur: quę velim quā diligentiſ- ſime examines. Nam cum in omnibus rebus, tum in diſpo- nendis facultatibus plurimum tibi & vſus & prouiden- tiæ ſuper eſt. Vale.

Ad.

Rubus.

Mancipes.

Reliquum

Vincti.

Tricies.

Fœnus.
Sors,

manu voluit, quodq; idem in Aſia ſua manu ſcriptum dedit, id ſi præſtaret, & quę ibi ſequuntur. Plantus in Ciſt. Nunc quod reliquum reſtat, volo perſoluere, vt expūgatur nomen, ne quid debeam. & paulo poſt, Quod dedi, datum non vellem, quod reliquum eſt non dabo. Ad tempus) ante tempus. nam ad interdum præ- ter, & ante ſignificat. Vires) excolendi prædiij. Exauſit) abſumpſit. dum partis male vtitur, ita in futurum facultatem contriuit, vt incultos agros reliquerit. Rubus) arbor mora producens. namq; curuatus gracilitate nimia ſimul proceritate deſigit rursus in terram caput, iterumq; naſcitur ex ſeſe re- pleturus omnia, niſi reſiſtat cultura prorſus, vt poſſint videri homines terrę cauſa geniti, ita peſſima atq; execranda res propaginem docuit atq; radicem acquiri viridem. Eius autem plura genera, inter quę illud, quod Theophrastus canis rubum, Palladius rubum caninum appellat. Plinius rubum arborem eſſe dicit, Theophrastus fruticem. Fuit in alia lectione rursus reliqua creuerunt, ſcilicet debita in maius aucta fuere: quam magis probo. Sunt ergo) quod ſcilicet ager incultus eſſet & pignora diſtracta, ideo in- ſtruendi & muniendi erant inſtrumentis neceſſariis complures frugi mancipes. Mancipes) coloni qui agros mercede conducant. Cic. ad Rufum, Docuerunt me periti homines in hiſ cum omnium peri- tiſſimus, tum mihi amiciffimus C. Camillus ad Voluſium transferri nomen a Valerio non potuiſſe, præ- des Valerianos teneri, neq; id erat. xxx. ſeſt. vt ſcribis, ſed. xix. erat enim curata nobis pecunia Vale- rij mancipis nomine, ex qua reliquum, quod erat in rationibus rettuli. vbi manceps pro præde, & reliquum pro debito. Frugi) fructuoſi, vtilis. Vinctos) in compedibus: quibus vincti ſerui ad agriculturam deſtinabantur: eos autem oportebat ſecundum rei ruſticę præcepta non eſſe formidoloſos, non ani- moſos, non ſecordes, neq; ſomniculoſos: id genus culturę Plinius ſenior libro decimo-octauo, capite tertio repræhendit: At nunc inquit agros vincti pedes, damnatę manus, inſcripti vultus exercent.

Quiſquā) ſeruus eſt. Ibi) in illis prædiis. Super eſt) reliquum eſt in hoc conſilio. Sert- tertio tricies) ſume extrinſecus emi poſſunt. nam amico omnia detegit, vt melius conſulat. Sertertio tri- cies) tricies centenſ milibus nummum. tricies autem ſyncopatum pro triginties profertur. Quinqua- gies) ſertertio, id eſt quinquagies centenſ milibus nummum fuerint vanales. Penuria) paucitate, ca- ritate. Iniquitate) malignitate: qua inculti per Italiam iacebant agri: an potius ſterilitate & crebris tem- peſtatibus. Retro abiit) viluit, minutum eſt. Tricies) ſertertium. Colligere) comparare, cogere.

Prope totus in prædiis) ferē omnes meas pecunias contuli emendis prædiis. Fœnore) fœnus non eſt tot⁹ φάρις: ſed a fœtu deductum eſt, quaſi a fœtura quadam pecunię parientis: nam proprie fœ- nus eſt naturalis terrę fructus: ob quam cauſam & nummorum fœtus fœnus eſt vocatum: ſors autem ſumma, cui extrinſecus requiritur fœnus. Authore Appiano veteres Romani abhoruiſſe videntur fœno- riſ conſuetudinem, quemadmodum & Græci: non ſecus ac cauponandi quæſtum quendam exiſtimantes grauē intolerabilemq; pauperibus, & inimicitias vltro procreantem. qua ratiōne commoti Perſæ commoda- ri deceptibile quoddam mendacijsq; reſertum credidere. & Cæſar diſt. aduerſus fœneratores legem tulit, qua de modo credendi cauebatur. Mutuari fœnore) accipere mutuo cum fœnore. A ſocru) mea, Pompeia Celerrima. Arca) pecunia poſitum continens pro contento. Hoc) quod non habeam integram ſummam pecuniarum pro emendis hiſ prædiis. Refragantur) reſiſtunt, aduerſantur,

Meministi) Monet amicum Messium comitorum ordinem immutatum, neq; per aperta suffragia, sed tantum, Argumen-
citam tabellam creari magistratus & verendum, ne inde vitia oriantur, quod postea euenisse per episto-
lam ad eundem Messium lib. iij. significat, in primis seculi malas artes taxas, & Traiani curam circa pu-
blica non mediocriter commendans. ¶ Paulus de iure fisci refert Messium fuisse Iurisconsultum. marmoreq; ve-
terum inscriptiones Messium Rusticum curatorem alvei, & ripparum Tiberis, & cloacarum vrbis Romani po-
puli Adriano Augusto imperante: at in monumentis Brixianorum legi T. Messium Licinianum. sicut apud Fo-

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

Meministi ne te saepe legisse, quantas conten-
tiones excitarit lex tabellaria, quantumq;
ipsi latori vel gloriae, vel reprehensionis at-
tulerit? At nunc in Senatu sine vlla dissen-
sione hoc idem, vt optimum placuit. Omnes
comitorum die tabellas postulauerunt. Ex-
cesseramus sane manifestis illis, apertisq; suffragiis licen-

bellaria, quae & Cassia dicta est, q; Cassius Longinus hanc tulit, C. Mario Cn. Flacco Coss. cauebat non voce,
sed puncto debere fieri suffragia: quae antiqui non scripto, vt postea in cistam tabellas suas conijcientes, easq;
candidati cui fauebant insculptas literas habentes, sed puncto in tabellam facto notabant: quod M. Tullius p.
Planco ostendit: & Horatius in arte tetigit, Omne tulit punctum. i. omnium tributum suffragium habuit. na tri-
bus conuocatae per tabellam ferebant suffragia, quibus latis sortitio fiebat, prece renunciabat, quem tribus creas-
set. authores sunt M. Varro in re rustica, & Cicero pro eodem Planco. & de lege agraria idem inquit, Meis co-
mitijs non tabellam vindicem tacitae libertatis, sed vocem vnam praestantem vobis indicem vestrae erga me voluntatis & studiorum
tulistis. Latori) L. Cassio Longino. Gloria) si bene cessisset. Reprehensionis) si male. vel pro hominum di-
uerso iudicio. na M. Tullius legum secundo, In ea sum inquit sententia qua te fuisse semper scio, nihil vt fuerit in
suffragiis voce melius. quis autem non sentit omnem auctoritatem optimatum tabellariam legem abstulisse? qua popu-
lus liber nunquam desiderauit: oppressus dominatu, & potentia principum efflagitauit. Itaque grauiora iudicia de po-
tentissimis hominibus erant voces quam tabellae: quomodo suffragandi nimia libido, in non bonis causis eripien-
da fuit potentibus: non latebra danda populo, in qua bonis ignorantibus, quid quisque sentiat, tabella vitiosum
occultaret suffragium. itaque isti rationi neque lator quisque est inuentus, neque author vnquam bonus: sunt enim qua-
tuor leges tabellariae. quarum prima de magistratibus mandandis ea est Gabinia lata ab homine ignoto & sordi-
do, secuta biennio post Cassia est de populi iudicio, ista ab homine nobili lata L. Cassio. Carbonis est tertia de
iubendis legibus ac vetandis seditiosis atque improbi ciuis. vno in genere relinqui videbatur quod ipse Cassius ex-
ciperet perduelliones: dedit huic quoque iudicio Caelius tabellam, eamque optimam rem. esse dico quam hic Consul con-
stituerit, quae sit in potestate optimatum: sic enim recitata est de suffragiis, Optimatumque plebi libera sunt: quae lex
hanc sententiam continet, vt omnes leges tollerent quae postea late sunt, quando tegunt omni ratione suffragium ne
quis inspicat tabellam, ne roget, ne appellet: deinde haec optimo cuique & grauissimo ciui ostendatur, vltroque offe-
ratur. Hoc idem) lex tabellaria sine vlla defensione. Legit etiam dissensione in eundem sensum, id est omnibus
sententijs sine controuersia. Omnes) senatores. Comitiorum die) quo die populus coibat ad creandos magistra-
tus, inde comitiales dies sunt dicti, quibus cum populo agi licebat. nundinis enim comitia haberi non poterant, neque
mundo patente. solebant autem auspicari de mense Martio. secundum alios etiam alio tempore consularia se-
quebantur praetoria & aedilitia: quidam etiam testantur consularia comitia aliquando facta. vi. Cal. Augusti. Et co-
mitiorum alia calata dicebantur, quae pro collegio pontificum, aut regis sacrorum, aut flaminum inaugurandorum causa ha-
beantur: alia curiata cum ex generibus omnium suffragium ferebatur quae per lictores curiatim vocabantur: alia centu-
riata, cum ex censu & aetate ea per cornicinem vocari solebant. haec Gellius. At Liuius ab vrbe condita. Curinata dicit
comitia quae rem militare continerent: & centuriata, quibus Consules Tribuniq; militares creabantur. Tributa comi-
tia sunt cum ex regionibus & locis suffragium fertur: ea minoribus creandis magistratibus dantur: maioribus autem cen-
turiata, quae iusta haberi & dici voluisse maiores Cic. tradit. Curinata vt alij arbitrantur, pontificibus arbitris praes-
bent. Consules, Dictatores, Tribuni militares indicendorum comitorum potestatem habebant. Bina autem fieri comi-
tia solebant de eisdem candidatis: priora domi, quo facilius concordia populi firmaretur: posteriora vel in loco co-
mitij, vel in campo Martio. Comitium autem locum iuxta Senatum a coeundo dictum, quod illuc populus coiret comitijs
centuriatis & litiu causa: erat enim foro conexum, secundo bello punico testum: in quo ruminalis arbor, quae Remi Ro-
mulique infantiam texerat supra octingentos & quadraginta annos fuit. Significat etiam comitium tempus coeundi
& actum, in quem sensum nunc Secundus usurpat: a quo verbum comitiare & incomitiare deducit secundum Festum.

Comitorum die) hanc rem in Panegyrico breuius tetigit, Na quod, inquit, precatur es, vt illa ipsa ordinatio comi-
tiorum bene ac feliciter eueniret nobis reip. Licentiam) nimiam libertatem. Concionum) dicendi publice. praenotaui-
mus concionem tria significare. Manifestis suffragiis) viua voce & sententijs palam dictis. hoc enim primum in usum ve-
nerat apud Romanos, vt in creatione magistratum sententiae ferrent viritum eadem vi, eodemque iure promiscue ab om-
nibus. a Seruio rege postea gradus facti, vt neque exclusus quisque suffragio videretur, & vis omnis penes primores ciuitatis
esset. equites namque vocabantur primi octuaginta: inde primae classis centuriae vocabantur. ibi si variaret, quod
raro incidebat, vt secundae classis vocarentur, nec fere vnquam ita descenderent vt ad infimos peruenirent. Dissen-
sit Dionysius a Liuius. Ille enim sub Romulo populum per centurias vocatum, hic secus scribit. Appianus innuit aliud

Argumen-
tum.

Messius.

Metius.

Tabellaria
lex.
Suffragia:De prisco
Comitio-
rum ordine.Calata co-
mitia.
Curiata &
Centuriata.
Tributa.

Comitium.

Suffragium.

esse suffragia ferre in creandis magistratibus, aliud participē esse in legū creatione. Nō sedēdī dignitas) nō lo-
cus honestior dabatur dignioribus. non displicet etiam sedenti ut q etiam sedendo interfari loquentes vellet.

Diffoni) discordes. Cū suis candidatis) Lege Fabia a Fabio lata adiecta est pēna illis q non certo numero
ut ante fuerant definiti deducerent & sectarentur in comitia candidatos. Iam memorauimus rationes cur peti-
turi magistratū alba veste induerentur. Agmina) globorum motus. Circuli) conuenticuli hominum coro-
nae. Indecora confusio) inhonesta perturbatio & commixtura. Desciueramus) defeceramus. Parentum)
maiorū. Disposita) ordinata.

Maiestatem) amplitudinē, di-
gnitatem. Loci) comitiū vel cā-
pi Martij. Senes) qui fortasse
sub Augusto hoc viderant. nam
is referente Tranquillo quoties
magistratuum comitijs interes-
set tribus cum cādidatis suis cir-
cuibat. supplicabatq; more solē-
ni. ferebat & ipse suffragium in
tribus ut vn⁹ e populo. Hunc)
talem olim fuisse. Citato) vo-
cato per praconem. Silētiū)
attētiō, subaudi erat. Ipse) can-
didatus. Pro se) quā arbitraba-
tur ad causam suam. Explica-
bat) narrabat. Vitā suam) M.
Tullius pro Plancio tradit in cā-
didato virtutē, probitatem, inte-
gritatē inquiri solere. Testes)
Idem in Panegyrica oratione,
Nā suffragijs consularium viro-
rum vrbes populi gentes inserū-
tur. Dabat) producebat. Le-

tiam concionum, non tempus loquendi, non tacendī mode-
stia, non deniq; sedenti dignitas custodiebatur. Magni vn-
dīq; diffoniq; clamores. Procurrebant omnes cum suis can-
didatis, multa agmina in medio, multiq; circuli & indecora
confusio: adeo descuiueramus a consuetudine parentum,
apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, maiestātē
loci pudoremq; retinebant. Superfunt senes, ex quibus au-
dire soleo hunc ordinem comitorum, Citato nomine can-
didati, silentium summum. Dicebat ipse pro se, vitam suam
explicabat, testes & laudatores dabat: vel eum sub quo mili-
tauerat, vel eum cui quæstor fuerat, vel vtrūq; si poterat.
Addebat quosdam ex suffragatoribus: illi grauitē & pau-
cis loquebantur. Plus hoc, q preces, proderat. Nonnunq cā-
didatus, aut nataleis competitoris, aut annos, aut etiā mo-
res arguebat. Audiebat Senat⁹ grauitate cēsoria, ita sapius
digni, q gratiosi praeualebāt. Quē nūc imodico fauore corru-
pta, ad tacita suffragia, quasi ad remediū decurrerunt. qd

Quæstor.

Proconsulis vicarius. placet etiam legi militauit. nouimus Romanos auspicari solitos honores a mi-
litia. sic Cæsar Dictator sub Seruilio Isaurico primum meruit. sic Secundus Tribunatum militum gessit. nam
primo ad militiam, deinde ad quæsturam procedebant antiqui. Quæstor) quæstura enim fuit primus honorū
urbanorum gradus. quæstor autem latinum nomen est Pomponio Iuriconsulto referente, eo q inquirendæ
& conseruandæ pecuniæ causa crearetur. Quæstorum alij erant urbani, qui pecunias publicas in ærarium refe-
rebant, alij Prouinciales Proconsulibus & Prætoribus dati ad pecuniam publicam conseruandam: nam & Cō-
sules in bello Quæstores habebant ad curam prædæ & spoliū: at urbani damnatorum bona accipientes in
publicum referebant, publica funera de publico locabant, ærarij pecunias expensas & acceptas in tabulas refere-
bant: quæstores em aliquando Tribuni & præfecti ærarij appellati a recentioribus referendarij vocabulo non
incongruo. Origo quæstoribus creādis antiquissima est, & pene ante omnes magistratus. nāq; Vlpianus asserit
ex testimonio Iunij Gratiani lib. vij. de potestatibus ipsum Romulum & Numam Pompiliū binos quæstores
habuisse, quos iidem reges non sua voce, sed populi suffragio crearunt. sed sicut dubiū est, an Romulo & Nu-
ma Pompilio regnantibus Quæstor fuerit, ita a Tullo Hostilio rege quæstores fuisse creatos certum est, & sa-
ne crebrior apud veteres opinio est Tullū Hostiliū primum in remp. induxisse quæstores a genere quærendi
initio sic appellatos, & Iunius, & Trebatius ac Fenestella scribunt. Idem Vlpianus ibidem inquit, Ex Quæsto-
ribus quidam solebant prouincias sortiri ex Senatusconsulto: quod factū est D. Druso & Porcinna Cōs. Nō
autem omnes Quæstores prouincias sortiebantur: nam excepti erant Candidati principis, hi etem solis libris
principalibus in Senatu legendis vacabant. posteaq; obtinuit Quæstores creari indifferenter, tam Patricios q
plebeios. ingressus est em quæstura ut iam prædiximus, & quasi primordium gerendorum honorū. Quæstor itē
frumenti erat qui in summa charitate ut vrbs abundaret annonā curare debebat, & esse negotiatoribus comis
mercatoribus iustus, municipalibus liberalis, socijs abstinent: & quia de capite ciuis Ro. iniussu populi nō erat
permissum lege Consulibus ius dicere, ppter ea Quæstores constituiebantur a populo q capitalibus reb⁹ præf-
sent, ij appellabant Quæstores parricidij. vnde pro Sylla M. Tulli⁹, Quæstiones inquit nobis seruorū ac tormē-
ta accusator nobis minitatur: in qbus qd nihil periculi suspicamus, tamen illa tormenta gubernat dolor, mode-
ratur natura cuiusq; tum animi, tum corporis, regit quæstor. Vtrūq; sub quo militauerat, & quæsturam gesse-
rat. Addebat) producebat in testimonium sui. Suffragatoribus) fautoribus. q sibi fauebant perparce, iuxta
illud, Lauda parce vitupera parcius. Natales) obscuros parentes conferendo suos cum natalibus competito-
ris. tale quid Cicero pro Murena declarat, summam, inqt, video in te esse Serui Sulpiti dignitatē generis, inte-
gritatis, industrię, cæterorumq; ornamentorum omnium, quibus fretum ad Consulatus petitionē aggredi par
est. paria cognosco esse ista in L. Murena, atq; ita paria, ut neq; ipse dignitatē vici potuerit, neq; te dignitate su-
perarit. contempsisti L. Murenæ genus, extulisti tuum, & quæ sequuntur. Competitoris) eundem magistratū
petentis. Annos) nimium teneros, vel præmaturos: nam lege annaria quæ annorum modum in petendis ho-
noribus definiebat cautum, ne omnis ætas ad dignitates admitteretur: interdum tamen ut in Scipione Africa-
no, ppter summam indolem & virtutem non obseruata. Censoria) castigata, iudiciaria, magna. Digni) p-
pter virtutes, mores, nobilitatē. nā potest esse quispiam graciosus absq; virtute cū sit poti⁹ fortunę non ē. Gra-
tiosi) gratia validi, & fauorabiliores. Præualebāt) creabant, eligebant. Immodico) nimio. Tacita) p tabellā,

Interim) statim, discretio huius rei, quæ ad narrationem pertinet superiorem. Subitum) inopinatum. nam ubi
 usitata remedia non procedunt, contraria tentanda sunt auctore Seneca. Ipso remedio) lege tabellaria, quæ sequentibus
 comitiis evenit eodem lib. iiii. ad eundem significat. Irrepat) latenter & paulatim ingrediat. Quoto cuique) cuiuscunque
 ordinis. Cura) est. Multi famam) Seditia verissima prius a Seneca prenotata, Plerique, inquit, famam, conscientiam pauci
 verentur. De furtis) malis conqueror. Qui) quales. boni. in Panegyrico enim multis laudat Consules his comitiis de
 claratos. Maxime) in primis. Recuperatoriis iudiciis) Recuperatores iudices dabant edicto Pretorio iniurijs

Interim.

Recupera
toria iudi
cia.

interim plane remedium fuit: erat enim novum & subitum.
 Sed vereor, ne procedente tempore ex ipso remedio vitia nascantur. Est enim periculum, ne tacitis suffragiis impudentia irrepat. Nam quoto cuique eadem honestatis cura secreto, quæ palam? Multi famam, conscientiam pauci verentur. Sed nimis cito de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus magistratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatoriis iudiciis, sic nos in his comitiis quasi repente apprehensi sinceri iudices fuimus. Hæc tibi scripsi primum, ut aliquid novi scriberem, deinde ut nonnunquam de Rep. loquerer, cuius materię nobis quanto rarior quam veteribus, occasio tanto minus omittenda est. Et Hercule quousque illa vulgaria? Eho quid agis? ecquid comode vales? Habeant nostre quoque literæ aliquid non humile, nec sordidum, nec privatis rebus inclusum. Sunt quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate communi solus omnium curas, laboresque suscipit: quidam tamen salubri temperamento ad nos quoque, velut rivus ex illo benignissimo fonte decurrunt, quos & haurire ipsi, & absentibus amicis, quasi ministrare epistolis possumus. Vale.

Ciceroni, aliisque quæ apud eundem plura de rep. per epistolas locuti sunt. Quousque) scribemus, quasi diceret semper ne.

Eho) interiectio est principium vel animadversionem in se poscētis, aut repetere cernētis. interdum admirantis, alias ad se vocātis, ut eho dum ad me. aliquando intentionem audiētis exposcit. nonnunquam interiectio est ponētis aurem propiorē. ut eho nunquidnam accusat virum plerumque; ehone ridicule addit apud comicos. Sordidum) vulgare. Includum) cōtinēs, insitēs, inherēs. Vni) Traiani. Arbitrio) nutu, imperio. Quidam rivuli) aliqua munia publica. Salubri) utili. Hos) Senatores Rivuli) negotiorum parvæ materiæ. Temperamento) modestia. Benignissimo fonte) principe humanissimo, quia libertatem Nerua cum imperio mixtam quotidie augebat, & imaginem pristinae reip. representabat. Haurire) perstat in translatione sumpta a fonte.

C. PLI. PRISCO SVO S.

Vdicio Valerium Martialem decessisse, & moleste fero. Erat homo ingeniosus, acutus, acer, & qui plurimum in scribendo & salis haberet, & fellis, nec candoris minus. Prosecutus erat viatico secederem, dederam hoc amicitia,

multos post annos migravit ab humanis relicto epigrammatico libro laudatissimo: adeo ut Aelius Verus, quæ Cæsar ab Adriano est appellatus Martialem, suum Virgilium diceret. Martiales tamen plures fuisse lego. Cor. Martialem Tribunum. Iulium Martialem. item Martialem, cuius impulsu Caracalla occiditur. & Gargilium Martialem scriptorem temporum Severi imperatoris. ad Martialem amicum idem poeta scripsit. Ingeniosus) quæ poterat ex his quæ didicerat inuenire quæ non didicerat. Acutus) celeriter per discursum mentis cognoscens.

Acer) vehemens. Salis) lepōris, gratiæ, facetiarum. Salsum inquit Fabius in consuetudine tantum pro ridiculo accipimus, ridicula enim oportet esse falsa. & Cicero, omne quod salsum sit ait esse Atticorum, quia sunt maxime ad risum compositi. & Catullus cum dicit, Nulla est in corpore mica salis: hoc dicit, nihil in corpore eius esse ridiculum. Salsum igitur erit quod non erit insulsum, velut quoddam simplex orationis condimentum, quod sentitur latente iudicio, & velut palatum excitat, quod & a tædio defendit orationem. Fellis) amaritudinis, morsus. Candoris) elegantia, latinitatis. Prosequutus) prosequi est aliquem officio vel munere afficere. Secundus libro quinto prosequutus est quibus offensior erat. Martialis. Aut quæ prosequitur non alienus eques. Tranquillus. Ex reliquo quoque ordinum genere vel inuitatos, vel sponte ad se commeantes vberissimo congiario prosequabatur. & si Valerius libro quinto pro insectari usus sit, Leui inquit querela prosequenda est. Et nono, Licentiam furoris ægre reip. gemitu prosequendā. Viatico secedentem)

h iiii

Vdicio) Apud Cor. Priscum ordinis Senatorii virum Martialis poetæ obitum luget, cuius ingenium plurimum admiratur. fuit enim illi amicus Secundus, & ab eo hēdecasyllabo laudatur. Decessisse) in patria Bilbili: nam tædio urbis fessus iam ad teneas vergens cum sub Traiano nullus esset adulationi locus in Hispania reuersus non

Argumen
tum.

Martialis.

Salsum.

Prosequi.

Poeta &
docti quā
to apd an
tiq̃s erant
honore.

discedenti ab vrbe in Hispaniam viaticum dederam. Hoc) viaticum. Amicitia) gratia amicitia quæ mihi cum illo fuit. Versiculis) hendecasyllabis. De me) in laudem meam. Antiqui) alias antiquis, in eundem sensum. Honoribus & pecunia) Tranquil. Virtutem ac merita cuiusq; Augustus digne prosequutus est. quare miror Ovidium vetera non sua tempora laudare: inquit em, Cura ducum fuerant olim regumq; poetæ: Præmiaq; antiqui magna tulere chori: Sanctaq; maiestas, & erat venerabile nomen Vatibus, & large sæpe dabantur opes. Ennius emeruit calabris in montibus ortos Contiguos pæne Scipio magne tuis. Nunc hederæ sine honore iacent, operataque doctis Cura vigil musis nomen inertis habet. Urbium) multorum. continens pro contento.

Honoribus) dignitatibus, ita tuis in publico. quod multis græcorum datum auctore Pausanias & in monumento Scipionū tradit Cic. pro Archia. Primum sepulchrū putari in libro de claris oratoribus recitat eūdem donatum ciuitate a Q. Nobiliore M. filio quot præterea dignitates & opes Seneca per discipulas comparauit? Quintilianus consularia ornamenta, & ut altius repeam Aristo. & Isocrates, ac alij pro scriptis suis multis talentis plerunq; donati sunt.

Speciosa) laudabilia, exoleuerunt. Exoleuit) defuevit. Laudanda) Claudianus pro Stilicone. Gaudet enim virtus testes si bi iungere musas. Carmen amat quisquis carmine digna gerit.

Gratiam) viaticum, procemium.

Volumen) indifferenter vsurpat volumen pro libro quā alterum ab altero differre supra admonuimus. Tenerem) memoria habere. Hi) quos recitabo versus. Alloquitur musam) pponit argumentum carminis ex lib. x. Mart. cui initium, Nec doctum satis, & parum seuerū: Sed non rusticulum nimis libellū Facundo meo Plinio Thalia, I, præ

- Exquilæ. fer & reliqua. Exquilis) exquilæ vicus in vrbe ab exquilino colle: a quo porta exquilina secundum Dionysium. P. Victor campum exquilinum & lucum in quinta vrbis regione describit. Tempore non tuo) matutino. Ebria) lasciuia, impudens. Caueto) videto. q; etiam receptum est in quibusdam codicibus. Dat) impedit. Tetricæ Mineruæ) seueræ musæ, id est iudicialibus causis. Tetricus autem mons in Sabinis asper & difficilis, quem Maro Tetricam feminino prouelit. Studet) querit placere, cum accusatio maiorem intensionem significat. Auribus centumviro) iudicibus causarum centumviralium. Hoc) tale genus orationum. Secula) futura tempora. seculum triginta annorum spatium continet, alij putant centum viginti, quidam mille: at Censorinus inquit, seculum est spatium vitæ humanæ longissimum partu & morte definitum: quare qui annos triginta seculum crediderunt multum videtur errasse: hoc enim tempus γένεσις vocari Neratius auctor est, quia orbis ætatis in eo sit spatium. ibiq; plura de seculo enarrantur, pariter capite de gradibus ætatum. Arpinis carthis) orationibus, & scriptis tullianis: nam Cicero traxit originem ex municipio arpinati. Seras) vinosas, lætiores in cœna. Lucernas) lectiones nocturnas. Tua) commoda, conueniens tibi. Lyæus) Bacchus, vnum ex cognominibus ipsius ἀρὶ τὸ λυα a soluor, quasi λυσίμενος, id est curarum soluto, vel ἀρὶ τῆς λύσεως τὸ ῥέμα, id est a solutione fili. affusus est enim Iouis femori, vel quod soluat vino ebrios. Sunt autē illius plura cognomina epigrammate græco per ordinem literarum annotata. Furit) bulit, exultat. Rosa) corona rosacea, qua conuiuæ coronabantur. sane pro voluptate vsurpatur. Madent) vnguento. Catones) viri graues: quales fuerunt duo Catones, Censorinus, & Uticensis. Rigidi) seueri, tristes. Amicissime) donato viatico. Amplius) maius donum: erat enim pauper. Tametsi) correctio. Fortasse) nam scripta quæ eloquētissima subiecta sunt fortunæ casibus. Futura) quod multis in locis aperte Martialis gloriatur.

dederam etiam versiculis, quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos qui vel singulorum laudes, vel urbium scripserant, aut honoribus aut pecunia ornare: nostris vero temporibus, ut alia speciosa & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquam desimus facere laudanda, laudari quoque inepri putamus. Quæris, qui sint versiculi, quibus gratiam reatulerim? Remitterem te ad ipsum volumen, nisi quosdam tenerem. Tu si placuerint hi, ceteros in libro requires. Alloquitur Musam, mandat ut domum meam in Exquilis querat, adeat reuerenter.

Sed ne tempore non tuo disertam

Pulses ebria ianuam, videto.

Totos dat tetricæ dies Mineruæ,

Dum centum studet auribus virorum,

Hoc, quod secula, posteriq; possint

Arpinis quoque comparare chartis.

Seras tutior ibis ad lucernas,

Hæc hora est tua quum furit Lyæus.

Quum regnat rosa, quum madent capilli,

Tunc me vel rigidi legant Catones.

Merito ne eum, qui hæc de me scripsit, & tunc dimissi amicissime, & nunc ut amicissimum defunctum esse doleo! Dedit enim mihi quantum maximum potuit, daturus amplius, si potuisset. Tametsi quid homini potest dari maius, quam gloria, & laus, & æternitas? At non erunt æterna quæ scripsit. Non erunt fortasse, ille tamen scripsit tanquam essent futura. Vale.

TERTII LIBRI FINIS.